

EL PRIMER PRAT DE LA RIBA: TRAJECTÒRIA
POLÍTICA, PENSAMENT I CATALANISME (1887-1906).
UN ESTAT DE LA QÜESTIÓ.

Alumne: Enric Magrí Sánchez

Tutora: Dra. Antonieta Jarne Mòdol

Treball Final de Grau

Grau en Història

Departament d'Història

Facultat de Lletres – Universitat de Lleida

Juny de 2014

“L'historiador no ha de ser crític només en una única direcció, a satisfacció del promotor. La historiografia és un servei públic on el sentit crític s'ha d'exercitar en direccions múltiples, en funció de la perspectiva relativitzadora que ens permet alliberar-nos del passat en tant que coneixem la seva influència sobre el present. La història no és neutral, però ha de ser independent, ha de tenir la mateixa independència que cal demanar a qualsevol activitat intel·lectual creativa.”¹

Albert Balcells

---

¹ J. M. FIGUERES: *Les Bases de Manresa i el futur de Catalunya: respostes d'historiadors*, La Llar del Llibre, Barcelona, 1992, p. 40.

RESUM

La figura d'Enric Prat de la Riba és bàsica per entendre i estudiar el catalanisme polític de finals del segle XIX i principis del segle XX. La seva trajectòria política, definida i dividida entre el seu paper com a home de partit i la funció com a home de govern, el converteixen en un dels personatges més influents de l'època. El present treball esdevé un estat de la qüestió on s'analitza, precisament, aquesta primera part de la vida política de Prat (1887-1906), és a dir, des dels primers contactes amb entitats catalanistes fins a la publicació de *La Nacionalitat Catalana*. A més a més, aquest estudi també tracta l'evolució i influències que tingué el seu pensament en el si del catalanisme polític, un moviment que es trobava en ple desenvolupament durant el canvi de segle.

Paraules clau: Enric Prat de la Riba, catalanisme polític, Centre Escolar Catalanista, Lliga de Catalunya, Unió Catalanista, Bases de Manresa, Centre Nacional Català, Lliga Regionalista, Solidaritat Catalana, *La Nacionalitat Catalana*.

ABSTRACT

In order to study the Catalan political movement from the late 19th century and early 20th century, it is essential to consider the figure of Enric Prat de la Riba. His political career, defined and divided between his function as a man of political party and as a man of government, make him one of the most important figures of the epoch. The present *status quaestionis* analyze, accurately, the first part of his political life (1887-1906), that is to say, from the foremost contacts with Catalan entities to the release of the *La Nacionalitat Catalana*. Furthermore, this study also attends the evolution and the influences that his thoughts had on the Catalan political movement, a movement who was in development during the change of century.

Key words: Enric Prat de la Riba, Catalan political movement, Centre Escolar Catalanista, Lliga de Catalunya, Unió Catalanista, Bases de Manresa, Centre Nacional Català, Lliga Regionalista, Solidaritat Catalana, *La Nacionalitat Catalana*.

ÍNDEX

1. Introducció.....	1
2. Context històric i formació acadèmica.....	5
3. Primers contactes amb el catalanisme (1887-1891).....	7
3.1. Centre Escolar Catalanista (1887)	8
3.2. Lliga de Catalunya (1887)	9
4. Unió Catalanista i les Bases de Manresa (1889-1892)	11
4.1. Definició i orígens de la Unió Catalanista (1889-1891)	11
4.2. Constitució de la Unió Catalanista (1891).....	13
4.3. Bases de Manresa (1892).....	15
4.4. Participació de Prat de la Riba en l'assemblea manresana	17
5. Primer nacionalisme, <i>La veu de Catalunya</i> i el Centre Nacional Català (1892-1901)	20
5.1. Primer nacionalisme: <i>Compendi de la Doctrina Catalanista</i> (1894)	20
5.2. <i>Missatge a Jordi I, Rei dels Hel·lens</i> (1897).....	23
5.3. Desastre colonial i possibilisme catalanista (1898)	24
5.4. <i>La Veu de Catalunya</i> (1899)	27
5.5. Polaviejisme i tancament de caixes (1899).....	28
5.6. Escissió de la Unió Catalanista (1899-1900).....	30
5.7. Centre Nacional Català (1900)	32
5.8. Unió Regionalista (1899).....	37
6. Lliga Regionalista (1901-1905)	39
6.1. Contactes entre el Centre i la Unió (abril 1901)	39
6.2. Campanya electoral i eleccions generals (maig 1901).....	42

6.3. Repercussions de la victòria regionalista.....	45
6.4. Constitució de la Lliga i paper inicial de Prat.....	49
6.5. Eleccions municipals de novembre de 1901 i vaga general de 1902.....	51
6.6. Empresonament de Prat i primera crisi dins la Lliga (abril 1902).....	54
6.7. <i>Pacte de Lleida</i> i nou govern de Silvela (octubre-desembre 1902).....	58
6.8. Absència de Prat, crisi i fracassos de la Lliga i auge republicà (1903)	59
6.9. Trencament de la Lliga i triomf conservador (1904).....	65
6.10. Eleccions provincials i Prat a la Diputació (gener-setembre 1905)	72
6.11. Eleccions generals i municipals: el banquet de la victòria i l'assalt al <i>Cu-cut</i> (setembre-novembre 1905)	76
6.12. Llei de Jurisdiccions i reacció política (desembre 1905).....	83
7. Solidaritat Catalana i <i>La Nacionalitat Catalana</i> (1906).....	85
7.1. Gestació i fundació de la Solidaritat Catalana (gener-febrer 1906).....	85
7.2. Aprovació de la Llei de Jurisdiccions i reacció solidària (març-maig 1906).....	90
7.3. <i>La Nacionalitat Catalana</i>	93
8. Conclusions	101
9. Bibliografia.....	106

1. INTRODUCCIÓ

Són poques les passes que resten per donar en aquest camí, quan es porten gairebé quatre anys estudiant allò que més apassiona. La realització d'un treball final de grau es presenta com una de les millors oportunitats d'una trajectòria estudiantil, ja que permet, dins d'uns paràmetres prèviament establerts, escollir aquell tema que més atracció susciti i desenvolupar-lo. Tenir les idees i plantejaments clars és una premissa bàsica per poder iniciar un treball que requereix tantes hores i esforços. Aquest apartat introductori ha de servir per entendre l'estructura i desenvolupament d'un projecte que, sense l'adequada tutorització i suport pertinent, mai hauria pogut veure la llum.

Enric Prat de la Riba i Sarrà (1870-1917) fou un advocat que nasqué i morí a Castellterçol. Fill d'un catalanista liberal com Esteve Prat de la Riba², contribuí a construir i enfortir allò que avui en dia coneixem com a catalanisme polític. Aquest moviment, nascut a la segona meitat del segle XIX de mans de republicans i federalistes catalans³, lluitava per aconseguir una posició més justa i forta per Catalunya dins d'un estat tant centralitzat com l'espanyol, a la vegada que contribuïa a, com fou precisament el cas del protagonista, construir una identitat diferenciada del poble català. Prat de la Riba, que a part de ser advocat també fou doctor amb dret, ben aviat s'introduí en formacions de caire catalanista i començà a desenvolupar una carrera política i intel·lectual de grans dimensions. Aquest estat de la qüestió no pretén ser un

---

² J. M. OLLÉ ROMEU (dir.): *Homes del catalanisme: Bases de Manresa: diccionari biogràfic*, Rafael Dalmau Editor, Barcelona, 1995, pp. 196-197.

³ J. TERMES; A. COLOMINES: *Les Bases de Manresa de 1892 i els orígens del catalanisme*, Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència. Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions, Barcelona, 1992, pp. 103-105.

INTRODUCCIÓ

monogràfic sobre la vida i obres de Prat de la Riba, ans al contrari, el seu objectiu primordial és exposar la primera part de la trajectòria política del personatge i, a través d'aquesta, observar l'evolució del seu pensament i del moviment catalanista.

D'aquesta manera doncs, i per tal de realitzar els apartats següents a la introducció, s'han escollit aquelles agrupacions i partits polítics on Prat de la Riba tingué un paper més rellevant i que, òbviament, configuraren la seva ideologia i contribuïren a l'evolució del catalanisme polític, arribant, pel que fa a aquest treball, fins a l'any 1906 i la publicació de *La Nacionalitat Catalana*. Tal i com pot apreciar-se al resum i a l'índex, aquests han estat ordenats de forma cronològica: un context històric, necessari per comprendre la situació que es vivia a Catalunya en aquells anys i on també s'exposarà la formació acadèmica de l'autor, els primers contactes de Prat amb el catalanisme, la Unió Catalanista, amb un interès especial en la participació i formulació de les Bases de Manresa, el Centre Nacional Català, previ a la formació de la Lliga Regionalista, l'agrupació catalanista de la Solidaritat Catalana i, finalment, l'impacte que tingué la publicació de la seva obra mestra i les interpretacions que aquesta ha merescut.

El paper i fites més importants de Prat de la Riba en aquestes formacions serà analitzat, principalment, a través dels treballs publicats sobre les mateixes, i no a partir de les obres biogràfiques del protagonista o obres generals sobre la història de Catalunya, que per altra banda serviran com a fil conductor per entendre i seguir la seva trajectòria. Encara que l'objecte d'estudi sigui Prat de la Riba, i que sota el focus del personatge s'hagi de comprendre una trajectòria política i de pensament, les publicacions que tracten els grups polítics de l'època donen una major perspectiva del catalanisme, mitjançant la qual s'intentarà analitzar i entendre les aportacions que l'autor hi realitzà. Així doncs, el punt principal no és exposar les diferents versions que

INTRODUCCIÓ

tenen els historiadors sobre, per exemple, les Bases de Manresa o la Lliga Regionalista, que per altra banda seran necessàries en la mesura de definir i entendre les agrupacions i partits, sinó que a través dels seus estudis sobre aquestes, es vol apreciar com s'ha tractat la figura i paper de Prat en obres que no han estat realitzades estrictament amb aquest fi. Després de reflexionar profundament, s'ha arribat a la conclusió que el complement que aporten les obres específiques sobre els partits i formacions polítiques on participà l'advocat català, poden ajudar a construir una imatge sobre la seva carrera política que va més enllà d'aquella que es troba en les obres biogràfiques sobre ell mateix.

Endemés, i ja que aquest treball no és cenyeix únicament a una trajectòria de partits, l'evolució del seu pensament i del catalanisme polític també serà analitzada i complementada mitjançant obres i manifestos escrits pel mateix Prat. És per això que, el present estudi, finalitzarà amb la publicació de *La Nacionalitat Catalana*. Aquesta obra, que sortí a la llum en plena ebullició del moviment catalanista, poc després de la creació de la Solidaritat Catalana, no solament era un compendi sobre la teoria política de l'autor, sinó que també marcà un abans i un després en el si del catalanisme polític i en la vida de Prat. L'advocat que fins aleshores havia actuat com a home de partit, pocs mesos després començaria a actuar, arran d'unes eleccions, com a home de govern.

Tant amb l'elecció del tema com amb el plantejament del treball, s'ha volgut donar cabuda a tres temes que, difícilment, i donada la seva magnitud, poden ser analitzats de forma exhaustiva en un treball com aquest. El binomi indissoluble de Prat de la Riba i catalanisme polític ha suscitat un interès que, possiblement, ultrapassa els paràmetres i requisits per a la realització d'un treball final de grau. Aquest és el motiu i justificació del plantejament del treball, de manera que els errors que hi siguin trobats són únicament imputables a la meva persona.

Ja sigui mitjançant la participació directa en formacions i partits polítics, o bé amb la influència que Prat tingué amb els seus escrits i, principalment, amb la seva obra de referència, el catalanisme de finals del segle XIX i inicis del segle XX no pot ser analitzat ni estudiat sense tenir en compte la figura de l'advocat vallesà. Aquest català, de la mateixa manera que realitzaren personatges coetanis com Joan Josep Permanyer o Lluís Durant i Ventosa, per citar alguns exemples, entre molts d'altres, dedicà la seva trajectòria a treballar per tal d'aconseguir amb Espanya una situació millor per Catalunya, ja fos en forma de pactes amb l'Estat o reclamant una major autonomia, i a construir un sentiment nacional català. Precisament, ell fou un dels principals capdavanters i "creadors" d'allò que s'ha conegut com a nacionalisme català: *el nacionalisme de Prat de la Riba, com el catalanisme de Valentí Almirall, no és separatista. Respecta els fets. Del fet de la nació catalana, se'n deriva la necessitat de l'Estat català. Del fet de l'actual unitat d'Espanya, se'n deriva l'Estat compost. De la combinació dels dos fets, se'n deriva la fórmula de la Federació espanyola. Vet ací el projecte nacionalista d'en Prat de la Riba.*⁴

Sense més preàmbuls, i amb el convenciment de que aquest apartat introductori ha servit al/la lector/a per entendre l'estructura i plantejaments del treball, l'autor es predisposa a tirar la vista enrere, a remoure i indagar en opinions i recerques publicades, i a plasmar els resultats de la seva labor en aquest estat de la qüestió.

---

⁴ A. JARNE; J.M. PORTA: *Un horitzó nacional. Història del pensament polític catalanista contemporani*, Pagès Editors, Lleida, 2012, p. 96.

2. CONTEXT HISTÒRIC I FORMACIÓ ACADÈMICA

Tal i com s'ha exposat en l'apartat introductori, i com molt bé indica el títol que porta aquesta primera part del treball, es procedirà seguidament a contrastar les diverses opinions i estudis que hi ha al voltant de la trajectòria política d'Enric Prat de la Riba. Abans, però, d'arribar a l'anàlisi de la Unió Catalanista i la redacció de les Bases de Manresa, és necessari exposar el context històric que es vivia en aquella Catalunya i Espanya del darrer terç del segle XIX, a la vegada que, de forma breu, mostrar la formació acadèmica de l'autor. Fou precisament durant aquesta etapa formativa quan, tal i com s'analitzarà en la segona secció d'aquest treball, Prat de la Riba inicià els seus contactes amb les esferes del catalanisme polític.

En una època de Restauració borbònica, arran del fracàs de la I República, a Catalunya s'estaven produint una sèrie de canvis, suficientment significatius, que esdevindrien factors clau al llarg dels anys posteriors: una sèrie de dinàmiques de població canviants i moviments migratoris del camp a la ciutat, donades les possibilitats de treball que oferien la indústria i el comerç, i que provocaren la formació d'una nova estructura social urbana, amb el consegüent enfortiment de la burgesia, a la vegada que obligaren a una reordenació del territori; els conflictes originats pels partidaris d'un sistema lliurecanvista o un sistema proteccionista, en un moment d'expansió i consolidació de la indústria catalana, en que també sorgiren conflictes obrers i de classe; la marginació dels sectors republicans catalans, que tal i com havia passat amb els progressistes durant la primera meitat del segle XIX, es veieren relegats a la insurrecció per tal d'aconseguir poder en les esferes de govern espanyoles; l'evolució dels postulats federalistes cap a una corrent catalanista, com a via d'introduir reformes parcials en un moment d'alta centralització de l'Estat espanyol, i una recuperació del sentiment

nacional català, fonamentat en la presa de consciència de tenir una tradició i cultura pròpia, la recuperació de la llengua catalana i la producció literària en català, impulsat pel moviment de La Renaixensa.

Amb uns quants exemples, que de ben segur deixen constància de la situació d'aquells anys, el 29 de novembre de 1870 nasqué Enric Prat de la Riba i Sarrà a la localitat vallesana de Castellterçol: era fill d'*una nissaga local, propietaris entre baixa noblesa i pagesia rica, que provenia d'un mas ocupat per gent dita Prats des del segle XVI, entre els municipis de Bigues i Riells*.⁵ Prat es traslladà el 1882 a Barcelona, per tal de cursar allí batxillerat, formació que finalitzà el 1887 amb un excel·lent i premi extraordinari.⁶ Aquell mateix 1887 inicià el curs preparatori per a la carrera de dret, que amb els seus consegüents cinc anys, el portaren a finalitzar-la el 1893. Amb un expedient acadèmic replet d'excel·lents, matrícules d'honor i un premi extraordinari, Prat de la Riba es traslladà el 1893 a Madrid per tal de realitzar el curs de doctorat, el qual finalitzà al juny del 1894 amb un altre excel·lent com a nota. No fou però fins el 29 d'octubre del 1897, tres anys després de finalitzar el curs, quan Prat decidí examinar-se del grau de doctor. Sota el títol "*Introducción al estudio del derecho industrial*", l'advocat català aconseguí la categoria de doctor amb una nota d'excel·lent⁷.

Aquest breu però necessari apartat del treball, ha de servir per comprendre, encara que de forma genèrica, la situació política, econòmica i social que es vivia a Catalunya

---

⁵ E. PRAT DE LA RIBA: *La nacionalitat catalana*, pròleg a càrrec d'Enric Ucelay-Da Cal, RBA La Magrana, Barcelona, 2013, p. 11.

⁶ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba i la institucionalització d'un model de cultura catalana: l'obra cultural i pedagògica*, J. Ll. González-Agàpito (dir.), X. Pujadas Martí (tut.), Tesi doctoral, Universitat Ramon Llull, Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna, Departament de Ciències de l'Educació, Barcelona, 2010, p. 71.

⁷ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 140-169.

en uns anys crucials per a la vida de Prat de la Riba. Fou durant la seva etapa universitària quan forjà els seus ideals, quan començà la producció d'obres i desenvolupament intel·lectual i quan, per primera vegada, es posà en contacte amb formacions i agrupacions de caire catalanista, introduint-se doncs, en el món de la política. Sense perdre de vista l'objecte d'estudi del treball, l'evolució de Prat de la Riba i el catalanisme polític no es pot comprendre si s'estudia de forma aïllada respecte a allò que passava a la resta de l'Estat.

3. PRIMERS CONTACTES AMB EL CATALANISME (1887-1891)

Seguint l'ordre i fil obtingut a través de la informació respecte a la seva formació acadèmica, és el moment d'esbrinar quan l'autor s'endinsà al camp de la política catalanista. En aquesta ocasió, tant Enric Ucelay-Da Cal com Francesc Xavier Santamaria, coincideixen.

Segons el primer, en una breu i concisa afirmació en el pròleg de l'obra sobre *La Nacionalitat, l'any 1887, Prat ingressà al Centre Escolar Catalanista*.⁸ Pel que fa al segon autor, l'explicació del qual és més àmplia i contrastada, s'aprecia que: *la tardor de 1887, Prat fou presentat pel mallorquí Ramon Picó i Campanar en el Centre Escolar Catalanista, que, com a secció juvenil, era una filial del Centre Català. A "La Novel·la Blanca" s'explicava com es produí l'ingrés de Prat a l'entitat escolar*.⁹

---

⁸ E. PRAT DE LA RIBA: *La nacionalitat catalana...* p. 12.

⁹ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* p. 73.

3.1. Centre Escolar Catalanista (1887)

El Centre Escolar Catalanista [CEC], com molt bé exposa Jordi Llorens, era una entitat que donava cabuda al jovent universitari catalanista. Fundada el 1886, tot i que la sessió inaugural no es realitzà fins el 15 de gener de 1887, tingué una gran importància en el catalanisme de finals de segle ja que, bona part dels seus dirigents, entre els que hi trobem a Prat de la Riba, desenvoluparen un gran paper dins del catalanisme. Tot i que molt vinculats al Centre Català d'Almirall, les crítiques d'aquest al jovent catalanista provocaren l'adhesió immediata del CEC a la Lliga de Catalunya. Les principals preocupacions i actuacions del CEC estaven centrades amb la defensa de la llengua i el dret civil català.¹⁰ És precisament en aquesta agrupació on Prat, que durant uns anys en fou el president¹¹, realitzà el seu primer discurs i participació política: a la tardor del 1887, en el marc d'un debat titulat "*los mejores medios conducentes a la propagación del catalanismo*" i sota la ponència de Narcís Verdager.¹²

Pocs mesos després, i com a resposta a Narcís Verdager en el transcurs d'un debat, Prat presentà el seu primer discurs per escrit. Amb tan sols disset anys, i reflexionant sobre la temàtica que ja havia tractat en les tertúlies de la tardor, mostrava la importància de la propaganda i la premsa per tal que el catalanisme s'estengués i arrelés

---

¹⁰ J. LLORENS I VILA: *La Unió Catalanista i els orígens del catalanisme polític: dels orígens a la presidència del Dr. Martí i Julià, 1891-1903*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1992, pp. 447-448.

¹¹ La presidència de Prat es troba criticada, pel que fa a la gestió econòmica, dins de F. CAMBÓ: *Memòries*, Barcelona, 1981, p.26, citat a J. LLORENS I VILA: *La Unió Catalanista...* p. 448.

¹² F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* p. 81.

en la societat, a la vegada que exposava les seves motivacions personals per ser partícip del moviment.¹³

3.2. Lliga de Catalunya (1887)

La Lliga de Catalunya de Barcelona esmentada suara fou una associació catalanista creada pels elements escindits del Centre Català de Valentí Almirall. *Sota la presidència de l'enginyer industrial Pau Sans i Guitart, celebrà la seva sessió inaugural el dia 5 de novembre del 1887. Formaven la nova entitat un conjunt divers i sovint contradictori de grups entre els quals podem distingir: els literats de "la Renaixensa" representats d'un catalanisme radical i intransigent [...]; el jovent universitari del CEC; un grup, no gaire nombrós, de fabricants [...] i un conjunt d'intel·lectuals i advocats conservadors i d'un catalanisme més aviat tebi.*¹⁴

Per banda d'un altre autor, com molt bé destaca Santamaria, foren el grup de joves del CEC, entre els que trobem a Prat de la Riba, Durant i Ventosa i Francesc Cambó, els que participaren ben aviat en les activitats de la Lliga i li donaren una orientació eminentment política. Entre els seus objectius trobem la millora i defensa dels interessos morals, polítics i econòmics de Catalunya, sempre actuant amb la legislació vigent, i la reivindicació dels drets catalans i personalitat catalana.¹⁵ Una de les principals accions d'aquest grup es produí l'any 1888: en plena celebració de l'Exposició Universal de Barcelona, i essent la reina regent Maria Cristina anomenada reina dels Jocs Florals, la

---

¹³ E. PRAT DE LA RIBA: *Obra completa. 1887-1898*, Volum I, edició de l'Institut d'Estudis Catalans a cura d'Albert Balcells i Josep Maria Ainaud de Lasarte, Editorial Proa, Barcelona, 1998, pp. 113-120.

¹⁴ J. LLORENS I VILA: *La Unió Catalanista...* p. 449.

¹⁵ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* p. 77.

Lliga li féu arribà un missatge, conegut amb el nom de *Missatge a la Reina Regent*. Inspirat amb el Memorial de Greuges del 1885, en aquesta ocasió, es presentaren les reivindicacions polítiques i culturals de Catalunya des d'una posició catalanista.¹⁶ Prat es sentí identificat amb el contingut del missatge i el defensà pocs mesos després quan, el mateix 1888, publicà un article anomenat, precisament, *El Missatge*.¹⁷

L'explicació del CEC i la Lliga de Catalunya de Barcelona no solament han de servir per entendre els ideals que propugnava Prat i aquell grup de catalans, sinó per comprendre també el context polític i social que s'estava vivint a la Catalunya de finals del XIX, i més concretament, en els cercles d'elits culturals i burgeses de Barcelona. La participació activa d'Enric Prat de la Riba en ambdós formacions és molt significativa: amb tan sols 17 anys, i durant el període de formació universitària, el polític català estava assentant les bases del que serà tota la seva trajectòria posterior. De la mateixa manera que el catalanisme polític no va sorgir d'un dia per un altre, tampoc ho féu la figura de Prat. Ell, igual que feren molts en una situació similar a la seva, començà un treball de base que l'acabarà duent a les altes esferes de la política catalana.

Seguint els estudis de Santamaria, l'any 1891, i a les beceroles de la fundació d'Unió Catalanista, Prat de la Riba impulsava com a president del CEC un petició a la Diputació de Barcelona perquè aquesta *es fes càrrec de la creació i sosteniment d'una Càtedra de Dret Civil català a la Universitat de Barcelona. La petició, que fou rebutjada per motius econòmics, coincidia, en el temps, amb la campanya que s'endegà en defensa del Dret català després que Alonso Martínez presentés un projecte d'unificació les legislacions forals en un codi civil unionista*.¹⁸ És precisament aquesta

---

¹⁶ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* p. 80.

¹⁷ E. PRAT DE LA RIBA: *Obra completa...* pp. 123-125.

¹⁸ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* p. 102.

campanya en defensa del dret català la que durà, aquell mateix 1891, a la fundació oficial de l'agrupació Unió Catalanista.

4. UNIÓ CATALANISTA I LES BASES DE MANRESA (1889-1892)

4.1. Definició i orígens de la Unió Catalanista (1889-1891)

Entrat ja el treball en aquest apartat, es comença a apreciar una major maduresa tant pel que fa al catalanisme polític com a la figura d'Enric Prat de la Riba. La Unió Catalanista [UC] fou, segons els plantejaments de Llorens, *una organització que soldarà el catalanisme de Barcelona –Lliga de Catalunya– amb els incipients nuclis comarcals en una unitat d'acció situada encara en un plànol pre-electoral; però, demés, la Unió Catalanista esdevindrà gradualment una plataforma unitària en la qual hi haurà la gairebé totalitat de les forces catalanes existents.*¹⁹ També rellevant en aquest apartat és l'opinió de Termes i Colomines, que comenten el sorgiment de la Unió Catalanista *com un col·lectiu aglutinador de diferents entitats i grups polítics que defensaven l'existència d'una realitat específicament catalana que, sense ser un partit, aspirés a crear un moviment nacionalista d'àmplia base popular i d'abast comarcal [...] amb la voluntat d'estendre el catalanisme més enllà de Barcelona.*²⁰

Els seus orígens s'han de cercar, plantejament que defensen tant Llorens com Balcells, encara que aquest segon de forma més sintetitzada, uns pocs anys abans: *En 1889 la Lliga de Catalunya y el Centre Escolar Català promovieron una campaña de*

---

¹⁹ J. LLORENS I VILA: *La Unió Catalanista...* p. 14.

²⁰ J. TERMES; A. COLOMINES: *Les Bases de Manresa...* p. 130.

*mítines por toda Catalunya en defensa del derecho civil catalán, en peligro. En la codificación se salvó el derecho civil catalán y aquella fue, según Verdaguer i Callís, “la primera victoria del catalanismo”. Las relaciones establecidas en esta campaña permitieron crear en 1891 una confederación de centros catalanistas: la Unió Catalanista.*²¹

El projecte de codi civil, i especialment l'article 15, suposava segons els catalanistes “la mort de Catalunya”. La campanya propagandística en defensa del dret civil català, capitanejada per una Lliga que consagrà la seva hegemonia en les files catalanistes, tingué el suport de federalistes i el Centre Català. La campanya duta a terme durant el 1889 havia aconseguit difondre al catalanisme polític a les comarques. Era l'hora, segons Narcís Verdaguer i Callís, de coordinar les forces catalanistes, amb l'excepció del Centre Català, en una sola entitat.

Dins d'aquesta tesi de Llorens es troba l'opinió discordant d'un autor, Rafael Olivar i Bertrand, que atribueix la idea d'unificació a Prat de la Riba en comptes de Verdaguer. Seguint a Llorens però, fou Verdaguer a la tardor de 1889 qui presentà als membres la Lliga de Catalunya un “Pla d'organització de les forces i la propaganda catalanista”, embrió de la Unió Catalanista. Narcís Verdaguer veia amb la Unió un veritable partit polític integrat per militants a títol individual i amb una organització centralitzada al voltant d'una junta general, assemblea anual i delegacions territorials. Les diverses reunions del 1890 i principis del 1891, en que es discutia i s'acceptava el reglament de la UC, acabaren desembocant a la sessió constitutiva del consell de representats de la Unió del 22 de febrer del 1891.

---

²¹ A. BALCELLS: *Breve historia del nacionalismo catalán*, Alianza Editorial, Madrid, 2004, p. 63.

4.2. Constitució de la Unió Catalanista (1891)

En aquesta trobada, on es troba ja la participació de Prat de la Riba i altres personatges importants del catalanisme com Permanyer, Mas o Galí, fou elegida la primera junta permanent de la nova formació. A proposta d'Antoni Aulèstia, aquesta estava formada per: Lluís Domènech i Montaner (president), Pau Font de Rubinat (tresorer), Joaquim Vayreda (vocal), Pau Colomer (vocal) i Enric Prat de la Riba, que com a membre més jove, actuà com a secretari. La UC significava el triomf definitiu de les tesis catalanistes sobre les regionalistes, és a dir, l'obtenció d'un ampli autogovern per a Catalunya que no pas una organització política igualitària per a Espanya.²² L'obra i tesi de Llorens són el millor exemple per entendre els inicis de la Unió Catalanista, observar-hi el paper de Prat i comprendre el procés que durà fins a les Bases de Manresa del 1892.

Durant aquella primera jornada ja s'observà que el paper de Prat anava més enllà que el d'un mer secretari. Després de fixar les dates del 29 i 30 de juny de 1891 per a la primera assemblea de la Unió, que segons Gasol es decidí realitzar a Manresa pel *prestigi de ciutat catalanista que uns certs esdeveniments recents li havien adjudicat: per exemple, la fundació de la Lliga Regional i l'edició del Setmanari Català [...]* Afegim-hi el mite de Manresa, ciutat alliberadora de Catalunya de la que hom esperava que brollés la nova reconquesta de la identitat catalana²³, fou Enric Prat de la Riba qui hi proposà com a objecte de debat el *Programa del Catalanisme*. Encara que finalment no fos aprovat amb aquest títol el tema a debatre, les seves accions i aportacions en aquella reunió ja deixen entreveure la seva clara voluntat d'obra política.

---

²² J. LLORENS I VILA: *La Unió Catalanista...* pp. 60-68.

²³ J. M. GASOL: *Les "Bases de Manresa". La assemblea de la Unió Catalanista: Manresa, 25-27 de març de 1892*, Rafael Dalmau Editor, Barcelona, 1987, p. 15.

La junta permanent, amb Prat de la Riba com a secretari, un cop foren aprovats els estatuts d'Unió Catalanista pel Govern Civil de Barcelona a finals de febrer, fou ratificada oficialment el dia 15 de març.²⁴ Com molt bé exposen Termes i Colomines, fou aquell mateix dia 15 quan es celebrà una reunió del Consell de Representants, format per uns 200 delegats, i on es prengué l'acord de convocar una assemblea amb la intenció d'elaborar el programa polític de l'entitat, sota el nom *Bases per a la Constitució Regional Catalana*. Tot i que les dates fixades de bell antuvi eren les del 29 i 30 de juny, l'assemblea no es va dur a terme. Són novament aquest dos autors els que donen una explicació, i en aquest cas no és Llorens qui ho fa, i exposen que *no es va dur a terme, segurament per la manca d'acord en el text de les Bases que elaborava la ponència presidida per Domènech i Montaner. No se'n va tornar a parlar fins gairebé al cap d'un any. El 17 de març de 1892 van reunir-se la Junta Permanent i el Consell de Representats de la Unió i acordaren, amb caràcter definitiu, que l'assemblea tindria lloc a Manresa els dies 25, 26 i 26 d'aquell mateix mes de març.*²⁵ Dins dels encarregats de formular les bases, a part de la junta permanent, hi trobem personalitats com Permanyer, Àngel Guimerà, Josep Coroleu, Ramon Picó i Antoni Aulèstia, veient així que la representativitat dels diversos corrents ideològics hi era present.

Aquestes bases, elaborades sota la direcció de Permanyer, foren redactades de forma definitiva per una subcomissió on participava Prat de la Riba, juntament amb Domènech i Aulèstia. Amb la firma de Prat com a secretari i de Domènech i Montaner com a president, el projecte fou entregat a tots els delegats amb data 15 de juny de 1891. 34 delegats foren, entre els que hi trobem també a Prat, seguint en aquest cas l'obra de

---

²⁴ Aquesta data és considerada com la fundació de la Unió Catalanista, segons els seus documents oficials.

²⁵ J. TERMES; A. COLOMINES: *Les Bases de Manresa...* p. 137.

Llorens, els que realitzaren alguna esmena al projecte inicial. Prat de la Riba realitzà les esmenes més profundes a les bases 8: Les Corts Catalanes. Sufragi corporatiu i 9: Poder Judicial Català. Els mateixos redactors del primer projecte, on òbviament hi trobem a Prat, donaren per acabat el treball quan el 25 de febrer del 1892 entregaren una circular als delegats de la UC, on s'informava que la formació es reuniria en primera assemblea a Manresa els dies 25, 26 i 27 de març. Tot i les esmenes presentades, foren poques les modificacions sofertes. Entre les que foren declinades, trobem les aportacions de Prat de la Riba, que tot i ser membre de la comissió redactora, no aconseguí veure-hi cap canvi. Aquest fou el motiu pel qual decidí defensar-les, novament i aquest de paraula, durant el transcurs de l'assemblea manresana.²⁶

4.3. Bases de Manresa (1892)

Entra el treball doncs, en un moment clau pel catalanisme polític del segle XIX i per la trajectòria política d'Enric Prat de la Riba. Tal i com s'ha esmentat en la pàgina anterior, els dies 25, 26 i 27 de maig tingué a lloc l'assemblea d'Unió Catalanista que aprovà les *Bases per a la Constitució Regional Catalana*, conegudes comunament, com les Bases de Manresa, en la que assistiren gairebé 200 representants i en el transcurs de la qual Prat assolí un paper rellevant, més enllà de la seva funció de secretari. El document aprovat, on es tractaven l'organització i funcions del poder central i regional, ha estat, com era d'esperar, analitzat per molts historiadors.

Per a Jarne, *les Bases de Manresa i els seus ponents volien representar la síntesi nacionalista a partir de la confluència dels dos corrents catalanistes –Almirall i Torras*

---

²⁶ J. LLORENS I VILA: *La Unió Catalanista...* pp. 73-86.

*i Bages- que s'havien expressat fins llavors: amb importants concessions al vell règim de Catalunya a través d'una imprecisa fórmula de caire federal, defensaven un regionalisme genuïnament tradicionalista.*²⁷

Josep Maria Ainaud de Lasarte, per la seva part, defineix les Bases com *un revulsiu per al moviment catalanista, i li fixaren uns objectius polítics indispensables en un moviment fins llavors encara anomenat "regionalista" [...] La procedència dels delegats revela que el catalanisme s'anava estenent arreu de les comarques de Catalunya.*²⁸

Per a Albert Balcells, tot i el tradicionalisme i corporativisme de les Bases, les quals seria un error sacralitzar, la seva importància és inqüestionable. Tot i no ser l'inici del moviment nacional català, aquestes canviaren la dinàmica defensiva a una altra de políticament ofensiva i afirmativa.²⁹

Per finalitzar amb aquest apartat definitori, que tot i no ser l'objecte principal d'estudi s'ha considerat necessari d'introduir per posteriorment estudiar el paper de Prat, es vol afegir l'opinió discordant de Fèlix Cucurull, la qual serveix com a exemple per veure que no tots els autors donen la mateixa importància a les Bases. Per a aquest historiador, l'assemblea de Manresa *no va significar cap novetat. En tot cas, va ser una reculada; tant en la reivindicació nacional de Catalunya com en el projecte d'estructuració democràtica de la societat catalana.*³⁰.

---

²⁷ A. JARNE; J.M. PORTA: *Un horitzó nacional*. p. 15.

²⁸ J. M. FIGUERES: *Les Bases de Manresa i el futur de Catalunya: respostes d'historiadors*, La Llar del Llibre, Barcelona, 1992, p. 36.

²⁹ J. M. FIGUERES: *Les Bases de Manresa...* pp. 38-39.

³⁰ J. M. FIGUERES: *Les Bases de Manresa...* p. 69.

4.4. Participació de Prat de la Riba en l'assemblea manresana

Entrant ja en el paper de Prat, i tal i com, segons Termes i Colomines, expressen Gasol, Ainaud de Lasarte i Pérez Francesch, l'advocat català *no va ser un gran entusiasta de les "Bases de Manresa". El seu punt de vista el situava més enllà. El projecte discutit a Manresa no el convenia prou.*³¹ Durant la segona sessió de l'assemblea, les bases 8ª, 9ª, 10ª, 11ª i 1ª foren discutides conjuntament, ja tractaven la temàtica de la divisió de poders.

El discurs de Prat de la Riba estava carregat de doctrina:³² les Bases foren criticades ja que, segons Termes i Colomines, *no responien a les tradicions polítiques catalanes, que Prat concretava especialment en la forma de legislar –el rei i les corts– i, sobretot, en els tres braços que formaven l'essència de les antigues Corts Catalanes[...]* Som davant d'un Prat, doncs, *impregnat d'historicisme, antiparlamentarisme i corporativisme, però que en el conjunt de la seva intervenció –malgrat les ressonàncies medievals–, reclamava realisme, criteri polític i un sistema autonòmic per organitzar l'Estat modern.*³³

Seguint amb aquesta línia interpretativa, Santamaria exposa que Prat *mostrava els seus temors en relació al parlamentarisme, a la divisió de poders i la seva harmonització per un estament superior, al corporativisme en una representació estamental en tres braços i a que la classe obrera tingués representació parlamentària. Per prevenir aquells possibles riscos, Prat proposava que els diferents estaments, que intervenien en la producció, s'integressin en els seus rams de producció i fossin*

---

³¹ J. TERMES; A. COLOMINES: *Les Bases de Manresa...* p. 141.

³² E. PRAT DE LA RIBA: *Obra completa...* pp. 159-184.

³³ J. TERMES; A. COLOMINES: *Les Bases de Manresa...* p. 145.

*representats pels braços respectius als quals pertanyien, que serien el braç dels propietaris i el braç del comerç i de la indústria. La seva intervenció era una llarga exposició basada en uns arguments molt ben elaborats i acompanyats de nombroses referències bibliogràfiques.*³⁴

Per finalitzar amb la interpretació del discurs de Prat, Llorens dedica un apartat específic en el seu llibre: *El projecte alternatiu de Prat de la Riba*. Segons l'autor, Prat impressionà als assistents amb el seu discurs. En aquest, a part de titllar el projecte d'insuficient, demanava el rebuig de les institucions imposades des de Nova Planta i apel·lava per les institucions tradicionals (medievals) catalanes. Volia el reconeixement dels drets individuals, la confirmació legal de l'autoritat paterna, on segons ell es bastia l'entramat social, una clara divisió de poders, l'establiment d'una Diputació de Catalunya que tindria la suprema representació de la nacionalitat catalana, la divisió a les Corts en representants de la capacitat, de la propietat territorial i de la industrial i comercial, la plena independència del poder executiu i una organització especial per Barcelona, la qual havia d'assegurar-se la participació dels gremis en el govern de municipis i comarques. A més a més, rebutjava el parlamentarisme i l'organització política sorgida amb la Revolució Francesa ja que, segons ell, el poder legislatiu havia de fonamentar-se en la família, primera cèl·lula política del país.³⁵

Aquestes esmenes i demandes de Prat, foren contestades per Martí Roger i Crosa, un advocat de Palamós, *que defensà que no es justificava ni històricament ni políticament la creació d'un poder harmonitzador com el que demanava Prat amb la nova Diputació de Catalunya, i advertint dels perills que podria tenir el poder d'una institució com aquesta. Prat de la Riba feu ús de la contrarèplica per insistir en les seves propostes,*

---

³⁴ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 108-109.

³⁵ J. LLORENS I VILA: *La Unió Catalanista...* pp. 273-276.

*però, a la fi, abans de passar a la votació en l'última sessió, retirà les esmenes proposades.*³⁶ Tal i com aporta de Riquer, segons Prat, *calia un autèntic programa nacionalista, amb uns principis clars sobre la "independència de la pàtria", la seva organització interior i el govern de Catalunya. Calia un autèntic programa polític agitador que servís per al combat, no pas unes llargues elaboracions jurídic-constitucionals.*³⁷ D'aquesta manera doncs, s'entén l'aportació d'Ainaud de Lasarte: *Prat de la Riba no valorà excessivament aquesta Constitució Regional Catalana, i dedicà els seus esforços, en endavant a dues direccions. Una, la del pensament doctrinal, que el portarà a escriure "La Nacionalitat Catalana", publicada el 1906, i l'altra, de més profunditat, a la construcció d'un organisme de govern per a tot Catalunya.*³⁸

Tot i que el paper més important de Prat dins de la Unió fou la participació en les Bases de Manresa, no es pot pas obviar que aquest seguí acudint a les assemblees, com succeí amb les Reus (1893) i Balaguer (1894), a la vegada que cursava el seu darrer any de dret i el curs de doctorat a Madrid.

---

³⁶ J. TERMES; A. COLOMINES: *Les Bases de Manresa...* p. 145.

³⁷ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista: la burgesia catalana i el nacionalisme, 1898-1904*, Edicions 62, Barcelona, 1977, p. 49.

³⁸ MUSEU D'HISTÒRIA DE CATALUNYA (ed.): *Enric Prat de la Riba ahir i avui*, Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, Barcelona, 2009, p. 164.

5. PRIMER NACIONALISME, LA VEU DE CATALUNYA I CENTRE NACIONAL CATALÀ (1892-1901)

Realitzant un salt de secció, però mantenint-se encara el treball en aquest primer apartat sobre la trajectòria política, arriba el moment d'analitzar els anys que portaren a Prat a produir una gran quantitat de textos, alguns d'ells considerats bàsics per la configuració i evolució del nacionalisme català, a la vegada que aquest anava perfilant la seva posició política i s'allunyava dels plantejaments de la Unió Catalanista. El canvi de segle deparava a l'Estat espanyol una gran crisi, corresponent a la guerra cubana i la pèrdua colonial, bàsica per entendre la deriva que prengué el catalanisme polític i que desembocà amb la constitució de la Lliga Regionalista el 1901.

5.1. Primer nacionalisme: *Compendi de la Doctrina Catalanista* (1894)

Durant aquell 1892 i 1893, Prat es dedicà principalment a finalitzar els seus estudi en dret. Un punt de reflexió en la seva trajectòria política es troba ja l'any 1894. Aquest no solament el marcà pel que fa amb l'estada a Madrid, sinó que també fou quan aconseguí, juntament amb Pere Muntanyola, vèncer en un concurs organitzat pel conservador Centre Català de Sabadell.

El premi fou la publicació del *Compendi de la Doctrina Catalanista*.³⁹ En aquest treball, tal i com exposa Santamaria, *en forma de diàleg semblant a un catecisme, s'exposava una concepció del regionalisme català amb una orientació ja clarament nacionalista. [...] La publicació del fulletó, que tingué un bon acolliment a Catalunya, causà escàndol i fortes crítiques a Espanya, tant per part de la premsa com per part del*

---

³⁹ E. PRAT DE LA RIBA: *Obra completa...* pp. 217-231.

*Govern, en considerar-lo separatista i contrari a la unitat de la pàtria espanyola.*⁴⁰ Per a Llorens, en aquesta obra es realitzà un clara distinció entre la Pàtria (nació) i l'Estat, temàtica que Prat havia tractat en el seu primer discurs com a president del CEC pocs anys abans: *vinc a parlar-vos de la Pàtria Catalana que, petita o gran, és l'única pàtria vostra.*⁴¹

El grup de joves catalanistes, encapçalats per Prat, tenien consciència de construir un nou grup en el si del catalanisme organitzat, enfrontat amb els sectors hegemònics, pertanyents a una generació anterior, que ells consideraven ja envellida i superats els seus plantejaments doctrinals.⁴² Per a Balcells, la diferenciació entre pàtria i estat *és el pas conceptual més important vers el nacionalisme català, un nacionalisme que tampoc era separatista. Ja no s'identificava nació i estat com abans. Però Catalunya tampoc no era una regió [...] El nacionalisme català era un fenomen modern, contemporani. Malgrat recolzar-se en la memòria històrica, no era la simple nostàlgia d'un passat idealitzat, sinó una voluntat de modernitat en el context d'una Espanya endarrerida.*⁴³

---

⁴⁰ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 129-130.

⁴¹ E. PRAT DE LA RIBA: *Obra completa...* pp. 131-140.

⁴² J. LLORENS I VILA: *La Unió Catalanista...* pp. 193-196.

⁴³ A. BALCELLS (dir.): *Història de Catalunya*, Edicions 62, Barcelona, 2006, pp. 931-933. Aquesta cita a peu de plana mereix una consideració. Tal i com s'ha exposat en la introducció, l'estudi de la trajectòria política de Prat de la Riba es realitza, bàsicament, mitjançant les obres dedicades a les formacions i partits polítics, a les quals cal també sumar els propis escrits de l'autor. L'ús de Balcells rau en la necessitat de disposar d'una obra que permeti trobar i conèixer el fil conductor per a tot el període (1887-1906), a part, òbviament, de poder plasmar els coneixements exposats en una obra de caire general. S'ha barallat la possibilitat d'utilitzar a J. TERMES: *Història del Catalanisme fins el 1923*, Pòrtic, Barcelona, 2000, però la bibliografia utilitzada per Balcells és molt més àmplia, encara que l'obra no estigui dedicada específicament al període del catalanisme. A més a més, les referències que utilitza Termes són, principalment, d'aquells escrits i obres especialitzades que ja s'utilitzen en aquest treball, de manera que es pot caure amb repeticions i opinions ja exposades.

Prat de la Riba, que veié fracassat algun intent de formar una candidatura catalanista, donat que la UC mantenia la seva tradicional actitud inhibicionista i no volgué participar en cap procés electoral, seguí produint una gran quantitat de textos durant aquests darrers anys de la dinovena centúria. Cal destacar, entre aquests, *El sufragio universal inorgánico y el sufragio universal corporativo*⁴⁴ i *La dominación castellana*.⁴⁵ El primer text, publicat el 1895 a la *Revista Jurídica de Cataluña*, servia perquè Prat, seguint a Santamaria, criticqués l'ús que fan els Estats del sufragi universal orgànic, en tant que s'aprofiten d'aquest per assegurar la participació política del poble. La solució era l'establiment d'un sufragi universal corporatiu, amb una representació de les diferents classes socials i gremis, on es respectés l'estructura natural de la societat. A més a més, Prat també aprofitava per criticar la funció dels professors d'Universitat, que convertits en funcionaris de l'Estat i juntament amb el sistema d'avaluació vigent, no convidaven a crear un vincle intel·lectual amb l'alumne.⁴⁶

Al segon text esmentat suara, i publicat el 1896 a la revista *La Renaixensa*, l'advocat català, citant a Sobrequés, *identificava Espanya amb Castella. La castellanització de l'Estat feia que aquest fos percebut a Catalunya com a estranger [...] En una primera etapa del pensament de Prat, l'antagonisme serà, en l'aspecte que ens ocupa, més entre Catalunya i Castella, que entre Catalunya i Espanya*.⁴⁷ Santamaria, que va més enllà en l'anàlisi, remarca la crítica que Prat realitzà al sistema polític espanyol, el qual s'havia dotat d'un sistema administratiu que tenia la finalitat de garantir un unitarisme d'arrel

---

⁴⁴ E. PRAT DE LA RIBA: *Obra completa...* pp. 281-286.

⁴⁵ E. PRAT DE LA RIBA: *Obra completa...* pp. 314-316.

⁴⁶ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 205-207.

⁴⁷ MUSEU D'HISTÒRIA DE CATALUNYA (ed.): *Enric Prat de la Riba...* pp. 383-384.

castellana, i a la poca representativitat catalana en els càrrecs polítics i administratius que representaven l'Estat a Catalunya.⁴⁸

5.2. Missatge a Jordi I, Rei dels Hel·lens (1897)

El 1897 començà de manera agitada pel que fa al catalanisme polític. Els moviments insurreccionals, que els grecs havien iniciat a Creta contra el domini turc, portaren al príncep Jordi a comandar una expedició militar a l'illa mediterrània. Els catalanistes, ben aviat, donaren suport a les reivindicacions irredemptistes gregues, adreçant un document d'adhesió al príncep grec el 19 de febrer, el qual fou signat per trenta-quatre intel·lectuals catalans.⁴⁹ A inicis del mes de març, i amb Prat de la Riba com a redactor del document, es decidí entregar un missatge al cònsol grec a Barcelona, el qual fou signat per quaranta-cinc entitats i periòdics de Catalunya, i que sota el títol *Missatge a Jordi I, Rei dels Hel·lens*,⁵⁰ constituïa el primer document oficial del catalanisme, marcat amb un caràcter nacionalista.⁵¹

La repercussió del missatge no es féu esperar, i com molt bé explica Llorens, *la premsa de Madrid acusà el missatge i els seus autors de separatistes. El govern, per mitjà del governador civil de Barcelona, actuà contundentment, desfermant la primera repressió sistemàtica contra el catalanisme militant: "Lo Regionalista" i "La Renaixensa" foren suspesos i denunciats uns articles d'Enric Prat de la Riba i Pere Aldavert. També fou suspès un acte que ha havia de celebrar-se al Centre Català de*

---

⁴⁸ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 218-219.

⁴⁹ J. LLORENS I VILA: *La Unió Catalanista...* pp. 326-327.

⁵⁰ E. PRAT DE LA RIBA: *Obra completa...* pp. 428-429.

⁵¹ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 278-279.

Sabadell (on Prat de la Riba pronunciaria una conferència en la qual glossava la lluita del poble cretenc) i foren segrestats els exemplars que quedaven del “Compendi de la Doctrina Catalanista”.⁵² Tanmateix, la repressió governamental reforçà el catalanisme, que veié augmentada la seva popularitat i demostrà la seva capacitat d'organització, servint per això l'exemple de l'assemblea de Girona convocada per la Unió Catalanista d'aquell mateix mes de març.

5.3. Desastre colonial i possibilisme catalanista (1898)

Paral·lelament a aquest creixement del catalanisme, tenia a lloc la insurrecció cubana, iniciada el 1895, i que feia trontollar la possessió de les antigues colònies de l'Imperi espanyol. El 1897, Sagasta, després de l'assassinat de Cánovas, concedí l'autonomia a Cuba i Puerto Rico. Aquest fet, tal i com aporta Balcells, fou rebut molt positivament per la premsa catalanista, tot i el temor expressat de que la mesura arribava massa tard.⁵³ El principals grups catalanistes havien censurat la política colonial espanyola, la qual acusaven de corrupta, ineficaç i centralista. Això però, no significa que el catalanisme rebutgés el fet colonial. Trobem un ampli sector burgés que donà suport a Polavieja i a la seva actitud de repressió envers les colònies, car hi havia molts interessos econòmics en joc.

El 1898, en el moment més àlgid del conflicte entre Espanya i els Estats Units, l'entrada dels quals a la guerra fou clau per declinar la balança cap a Cuba i Puerto Rico, Prat de la Riba redactà, per acord del Consell General de la Unió Catalanista, un

---

⁵² J. LLORENS I VILA: *La Unió Catalanista...* p. 331.

⁵³ A. BALCELLS (dir.): *Història de Catalunya...* p. 934.

manifest anomenat *Als catalans*.⁵⁴ En aquest, seguint a Santamaria, es demanava la pau i finalització del conflicte per tal que no s'enfonsés la prosperitat econòmica catalana i espanyola.⁵⁵ La pèrdua de les colònies provocà, encara més, un gran descrèdit dels polítics de la Restauració, emergint amb força la figura de Polavieja, un militar pretesament regeneracionista. La seva entrada en política estatal i l'escenari del moment, provocaren unes tendències i divisions en el si del catalanisme entre intransigents (“o tot, o res”) i pragmàtics/possibilistes (“tant com es pugui”), situant-se Prat de la Riba en el grup dels segons.

Domènech i Muntaner, president aleshores de l'Ateneu Barcelonès, redactà a l'agost del 1898, juntament amb tres membres de la Junta Permanent de la UC (Antoni Maria Gallisà – president, Prat de la Riba i Jaume Carner – vocals), unes bases d'autonomia administrativa a petició de Joan Sallarès i Pla, del Foment del Treball Nacional, per al general Polavieja i altres personalitats polítiques de Madrid. El general respongué el 30 de setembre, acceptant la diputació única de Catalunya, el concert econòmic de l'Estat amb ella i competències en matèria d'ensenyament professional i tècnic i fixació del dret civil català, alhora que una reorganització municipal sobre les bases corporatives.⁵⁶ La resposta de Polavieja fou estudiada i debatuda pels membres de la Unió, on finalment s'imposà l'opinió i pes del grup de *La Renaixensa*, que encapçalat per Permanyer i Guimerà, era partidari d'una posició independent i distant respecte d'un futur govern reformista. Per la seva banda, el grup possibilista i evolucionista, liderat per Prat i Muntaner, es distancià de la facció més intransigent. Aquest advocava per una

---

⁵⁴ E. PRAT DE LA RIBA: *Obra completa...* pp. 568-571.

⁵⁵ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 333-335.

⁵⁶ E. PRAT DE LA RIBA: *Obra completa...* pp. 624-626; J. LLORENS I VILA: *La Unió Catalanista...* pp. 365-370.

tàctica oportunista, intentant cercar de tenir un paper rellevant en un possible govern polaviejista. Volien donar presència política al catalanisme, aconseguir una capacitat d'incidència major en els problemes polítics. La junta permanent considerà la victòria del grup de *La Renaixensa* com una acció que malmetia la seva autoritat i, tot anunciant la seva dimissió, va signar el manifest guanyador.

Seguint a Llorens, *per a Prat, l'evolucionisme oportunista era la veritable tradició del catalanisme, mentre que l'integrisme era "la nova doctrina" fonamentada en un infantil radicalisme; aquesta nova tendència tenia, segons Prat, un triple origen: el canvi d'actitud d'homes com Permanyer, abans d'un catalanisme tebi; el radicalisme dels sectors juvenils de l'entitat, agrupats especialment en l'Associació Popular Regionalista i l'Associació Democràtica Catalanista "Catalunya i Avant"; i, finalment, l'aportació dels neòfits, com Martí i Julià i Josep M. Roca, arribats a les files de la Unió durant les guerres colonials i immediatament després.*⁵⁷

Com excel·lentment aporta de Riquer, *dues concepcions diferents del catalanisme anaven consolidant-se. D'una banda, el possibilisme dels uns, que veien la necessitat de fer coses, d'arribar a acords que signifiquessin unes millores parcials, però que permetessin d'avançar, de guanyar espai polític, d'arribar a més gent. D'altra banda, el dogmatisme pur i ortodox, molt més defensiu, que només veia perills en la tàctica política de desviar-se del camí correcte. I que per això constantment feia reafirmacions de principis i tendia cap a l'aïllament i la manca de sensibilitat respecte al que passa al marge dels seus rengles.*⁵⁸

---

⁵⁷ J. LLORENS I VILA: *La Unió Catalanista...* p. 376.

⁵⁸ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 121.

5.4. La Veu de Catalunya (1899)

A partir d'aquell moment, l'estratègia del grup de Prat fou buscar un portaveu d'expressió, el qual arribà amb *La Veu de Catalunya*. Sota la direcció del mateix Prat de la Riba, aquest mitjà passa de setmanari a diari, sortint el primer exemplar l'1 de gener del 1899. Com molt bé il·lustra Llorens, "*La Veu*", *finançada per fabricants propers al polaviejismo, aconseguí ben aviat un ressò ciutadà importantíssim. La seva aparició, acollida amb manifesta hostilitat i menyspreu per "La Renaixensa", aprofundí encara més les divergències en el si de la Unió.*⁵⁹

Des de *La Veu*, com bé s'aprecia amb l'obra de Santamaria, es proposava *reivindicar la personalitat del poble català, difondre l'aspiració de recuperar l'autonomia i, a la vegada, pretendre que lector es formés la seva opinió[...]* Si Catalunya havia estat capaç de progressar, malgrat les imposicions administratives i les càrregues contributives que li imposava l'Estat, amb la transformació de l'organització de l'Estat podria desenvolupar les seves iniciatives i prosperar molt més.⁶⁰ A part de la direcció de Prat, a *La Veu* també s'hi trobaren grans personalitats del catalanisme polític de l'època: Cambó, Duran i Ventosa, Domènech i Montaner Muntanyola, Puig i Cadafalch, Verdaguer i Callís, Carner i Sunyol, entre altres.

---

⁵⁹ J. LLORENS I VILA: *La Unió Catalanista...* p. 375.

⁶⁰ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 389-390.

5.5. Polaviejisme i tancament de caixes (1899)

La política espanyola d'aquell 1899 seria la que marcaria el rumb de Prat i el catalanisme polític. El 4 de març es formava un nou govern presidit per Silvela en el qual figurava el general Polavieja com a ministre de la Guerra. Aquesta etapa de govern reformador acabaria en un fracàs total i provocaria decepció i indignació entre aquells que confiaven en una reestructuració i reforma del sistema de la Restauració. Seguint a de Riquer, una de les primeres estratègies del nou govern fou el nomenament de personalitats d'idees regionalistes i catalanistes per a ocupar llocs i càrrecs rellevants, entre els que trobem a: Torres i Bages com a nou bisbe de Vic, Manuel Duran i Bas com a ministre de Gràcia i Justícia, el Dr. Robert com a alcalde de Barcelona i de Font de Rubinat com a alcalde de Reus, entre altres.⁶¹ Amb les eleccions del mes d'abril, que com denuncià el Dr. Robert a *La Publicidad*, no foren massa netes, el govern de Silvela havia afavorit que sortissin elegits gent molt representativa de la burgesia local.⁶²

Per la seva banda, la burgesia catalana representada al Foment del Treball Nacional, lluitava per aconseguir el concert econòmic, el qual fou defensat i considerat per *La Veu* com el primer pas per aconseguir l'autonomia econòmica, la més necessària per salvar els interessos materials de Catalunya, però insuficient si no venia acompanyada del reconeixement de la personalitat catalana.⁶³ Tanmateix, un nou conflicte esclatà al mes de juny, com novament exposa de Riquer, arran de la reforma econòmica del ministre Villaverde: "*l'impost del timbre*", que gravava la negociació i la transmissió de valors

---

⁶¹ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* pp. 136-137.

⁶² Aquestes eleccions foren també denunciades per *La Veu*, que tot i assolir una discreta satisfacció davant del govern de Silvela, es mostrà intransigent en aquest aspecte.

⁶³ J. LLORENS I VILA: *La Unió Catalanista...* pp. 377-380.

*mobiliaris, i la “contribució d'utilitats”, la tercera tarifa de la qual afectava els beneficis de les companyies d'assegurances, les anònimes, les comanditàries per accions, les societats cooperatives, les col·lectives i totes les que tinguessin per objecte l'obtenció de beneficis. Els pressupostos [...] tenien un caire notablement progressiu perquè afectaven els sectors més grans de beneficis de la societat en comptes de gravar els impostos indirectes, però precisament per això afectaven els sectors de la burgesia industrial i comercial que, com la de Catalunya, havia confiat en les declaracions reformistes de Silvela.*⁶⁴

Davant d'aquesta situació, els gremis de Barcelona respongueren amb la total negativa d'acceptar la implantació dels nous impostos i iniciaren el moviment de resistència civil conegut com el tancament de caixes. Pel que fa a Prat i el grup de *La Veu*, aquests recolzaren des d'un primer moment la protesta dels comerciants, ja que ho veieren com una oportunitat per acostar les classes mitges urbanes del país al catalanisme organitzat. Les negociacions del Foment, que es trobava entre donar suport als gremis i seguir defensant el concert econòmic i les relacions amb el govern de Silvela, malgrat que els pressupostos de Villaverde no ho permetien, sumades a la situació de vaga i protesta per part dels comerciants, desembocaren en la supressió de les garanties constitucionals a la província de Barcelona el 24 d'octubre i a la declaració de l'estat de guerra a la ciutat tres dies després. La repressió per part de l'exèrcit, el poc suport que reberen els comerciants barcelonins per part de la resta d'Espanya i l'actitud de Silvela envers el Foment, posaren en evidència que la política regeneracionista no donava satisfacció a les reivindicacions i suposava el trencament de la possible credibilitat que encara podia tenir el govern; significava el fracàs d'una possible entesa entre la burgesia catalana i un govern de dubtoses pretensions reformistes i

---

⁶⁴ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 141.

descentralitzadores.⁶⁵ Aquest procés de tensió i conflictes polítics també portarà, a més a més, les dimissions de Duran i Bas, Robert i Polavieja.

5.6. Escissió de la Unió Catalanista (1899-1900)

Durant tot aquell 1899, a part dels conflictes econòmics i socials, en el si de *La Veu* cal afegir la pugna que es mantingué amb *La Renaixensa*, amb continus articles atacant-se els membres d'un diari a l'altre. Aquesta es veié augmentada arran del tancament de caixes, fet que fou molt ben aprofitat pels primers. La defensa de la lluita gremial per part de *La Veu* contrastava amb l'actitud de *La Renaixença*, que considerava que el moviment estava dirigit pels polaviejistes de Barcelona i com que les reivindicacions no eren les del programa autonomista de la Unió, els catalanistes no tenien per què intervenir-hi. Prat veia a la burgesia catalana, seguint a de Riquer, *com l'única força amb capacitat per a transformar l'Estat centralista; una força que podria mobilitzar al seu costat les classes comerciants que a Catalunya ja lluitaven contra aquest Estat. Veia, desitjava que la burgesia catalana assumís el paper de directora del procés de transformacions polítiques.*⁶⁶ La junta d'aquells mesos de la UC, encapçalada per Permanyer, que tot i ser vocal actuava com l'autèntic president, arraconava cada cop més als sectors evolucionistes, el conegut grup de *La Veu*, que malgrat tot, encara formava part de l'agrupació catalanista.

Per a Prat, el tancament de caixes havia servit per cohesionar una ciutat. Era el moment d'organitzar-se políticament i donar sortida a les reivindicacions, i no només a Barcelona, sinó que Prat volia estendre-ho cap a les comarques. La política catalanista

---

⁶⁵ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* pp. 142-154.

⁶⁶ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 159.

que començà a elaborar aleshores coincidia amb els interessos de la burgesia industrial. Ara bé, després del moviment gremial, existien les condicions per crear un ampli moviment interclassista, al qual només mancava la representació rural, amb un contingut anticentralista i autonomista. L'acció de les cooperacions econòmiques i culturals no només representaven els interessos de Barcelona, sinó els generals de Catalunya. Els cinc presidents doncs, podien ser els dirigents públics del moviment anticentralista, símbol de la unitat de diversos sectors. Prat acusà al sector de *La Renaixensa* de ser els causants del fracàs del govern de Silvela-Polavieja, ja que aquests havien creat un clima de malfiança envers el govern respecte a les reivindicacions dels catalans.

La situació tensa entre ambdós sectors catalanistes es féu irreparable quan, a l'agost del 1899, segons Llorens, els homes de *La Veu* crearen el Centre Nacional Català.⁶⁷ Ja amb una nova junta en el si de la UC, la publicació del manifest *Al poble català* l'11 de desembre, on es desautoritzava el moviment dels gremis, es censurava els que havien donat suport al programa de Polavieja i Silvela, s'atacava la candidatura dels Cinc Presidents a favor del concert econòmic i es defensava la integritat del programa catalanista, provocà una baixa col·lectiva com a socis de l'entitat del grup de *La Veu*, amb Enric Prat de la Riba al capdavant. El mateix Prat, el 12 de gener del 1900, escriví des de *La Veu* un article al president de la UC, Manuel Folguera i Duran, on denunciava la seva doctrina intransigent, que segons ell era contrària a la tradició del catalanisme.⁶⁸ Pel que fa a de Riquer i els seus estudis, que en el fet de l'escissió comparteix els postulats de Llorens, encara que els amplia i profunditza una mica més,⁶⁹ aquest exposa

---

⁶⁷ J. LLORENS I VILA: *La Unió Catalanista...* p. 389.

⁶⁸ J. LLORENS I VILA: *La Unió Catalanista...* pp. 387-394

⁶⁹ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* pp. 160-164.

una petita diferència pel que fa a les dates: *el reformisme pragmàtic d'uns i el dogmatisme integrista dels altres dividien profundament el moviment catalanista. El 5 de gener de 1900 "La Veu de Catalunya" anunciava la seva separació dels rengles de la Unió Catalanista. Pocs dies després es creava un nou grup polític catalanista al marge de la Unió: el Centre Nacional Català. La divisió del catalanisme s'havia consumat.*⁷⁰

5.7. Centre Nacional Català (1900)

En aquest nou Centre Nacional Català [CNC] hi confluïen dos nuclis ideològics i de diferent procedència, amb la mateixa necessitat de trobar una sortida política al catalanisme. Aquests eren, per a Pla, *d'una banda, els catalanistes de sempre, que no podien avenir-se amb la política contemplativa i de cenacle clos que havia triomfat a la Unió Catalanista, i de l'altra, els elements dits "de l'Ateneu", procedents, molts d'ells, del possibilisme, que havien entrat en el catalanisme poc abans de les guerres colonials. Entre els primers hi havia Verdaguier i Callís, en Domènech i Montaner, en Prat de la Riba, en Duran i Ventosa, en Puig i Cadafalch, l'Abadal, en Pella i Forgas, en Cambó i un brillant estol d'intel·lectuals i artistes; i entre els segons figuraven, coma personalitats més destacades, en Jaume Carner i l'Ildefons Sunyol.*⁷¹

Per a de Riquer però, al CNC confluïen tres grups político-ideològics: primerament, la gent procedent del Centre Escolar Catalanista i nucli central de *La Veu*, amb personalitats com Verdaguier, Prat de la Riba, Duran, Puig i Cadafalch, Muntanyola,

---

⁷⁰ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* pp. 164-165.

⁷¹ J. PLA: *Cambó. Materials per a una història d'aquests últims anys*, Volum I, La Nova Revista, Barcelona, 1928, pp. 233-234.

Gallissà i Cambó, entre altres, on tots excepte el primer tenien entre vint-i-tres i trenta anys. Eren grans activistes, bons organitzadors i amb pràctica periodística, trobant-se tots clarament marcats pel conservadorisme catòlic de Verdaguer; segon, intel·lectuals o professionals de prestigi, amb no massa dedicació política, que havien militat a la UC o a la Lliga (Domènech i Montaner, Pella i d'Abadal, entre altres) i que eren els veterans del catalanisme, amb una posició més progressista i liberal que la gent del grup anterior; i tercer, “la penya de l’Ateneu”, que amb advocats procedència republicana com Carner o Sunyol representaven la facció amb conviccions més democràtiques i liberals del CNC.⁷² Es pot apreciar doncs, com l’única diferència entre ambdós autors és deu a un criteri de divisió ideològica i no de personalitats, ja que es troben nombrades les mateixes en totes dues obres.

La composició de la junta d’aquest nou CNC estava formada per: Verdaguer (president), Carner (vice-president), Domènech i Montaner, Joaquim Casas-Carbó i Manuel Font i Torner (vocals), Antoni Utrillo (tresorer) i Francesc Rodon (secretari). De Riquer i Molas, dos dels autors que millor expliquen la formació d’aquest partit polític, coincideixen amb la importància de la posició ocupada per Prat de la Riba. Per al primer, tot i no ser a la direcció, *hi exercia la funció de més importància política: era el director del diari del nou grup, qui aniria marcant públicament les opinions polítiques del Centre.*⁷³ Per a Molas, Prat, *si bé és veritat que no ocupà cap lloc destacat en la direcció del Centre, de fet hi exercí una profunda influència i en fou el veritable orientador, puix que comptava amb un instrument vital per a exercir aquesta funció: la direcció de “La Veu de Catalunya”, des d’on, en realitat, ordenava dia a dia la posició*

---

⁷² B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 170.

⁷³ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 170.

a adoptar.⁷⁴ A part de coincidir amb la importància del lloc que ocupava Prat, també deixen veure quin és l'element central d'una formació política en aquella època. Aquest no és altre que el diari, l'element que es crea amb anterioritat de la fundació del partit i que serveix per veure com les opinions polítiques d'un grup són acceptades i compartides per la societat, en funció de les vendes que n'obtenen.

Seguint doncs amb la importància i paper fonamental d'un diari, i en aquest cas, per suposat, també del seu director, els membres del CNC ben aviat exposaren la seva política en una circular publicada a *La Veu*. Per a Molas, publicada el 8 de gener del 1900, s'hi declarava que el text aprovat a Manresa el 1892 constituïa el seu programa “en el seu esperit i en la seva lletra, més en el seu esperit encara que en la seva lletra”.⁷⁵ Seguint al mateix Molas sobre els objectius del CNC, *la posició pràctica dels creadors del Centre era de sostenir la burgesia catalana en les seves actuacions, bé que no fos, pròpiament parlant, catalanista. Lligar-se a la seva actuació, i, si era possible, dirigir-la. El seu objectiu era, doncs, baixar d'un plantejament de tipus ideològic, de resistència, per a encaminar-se cap a la relació política pràctica, pragmàtica, amb les “forces vives” de la societat, especialment amb els homes del Foment del Treball Nacional, és a dir, amb la Unió Regionalista. S'abandonava així la tasca de refer, de recercar un poble, per a passar a la vida política activa i diària partint d'allò que ja fos creat i amb les forces que ja existien. La seva finalitat, doncs, no era pas de crear un partit de moment: d'una banda cercava assolir l'hegemonia dins el catalanisme, sense trencar del tot, encara, amb l'organització existent, i d'altra banda, atreure's o cercar la coincidència amb el moviment renovador de la burgesia.*⁷⁶

---

⁷⁴ I. MOLAS: *Lliga catalana: un estudi d'estasiologia*, Edicions 62, Barcelona, 1972, pp. 38-39.

⁷⁵ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 39.

⁷⁶ I. MOLAS: *Lliga catalana...* pp. 39-40.

De Riquer, en canvi, considera que fou publicada el dia 9 d'aquell mateix mes. Per a ell, la política del CNC era tacticista en extrem. *Bé que s'identificaven amb les Bases de Manresa com a objectiu, encara que concretant que més "en el seu esperit" que no pas "en la seva lletra", els homes del Centre assenyalaven a grans trets la seva actuació futura. Consideraven el catalanisme no com un partit o una organització, sinó com una causa patriòtica que exigia un moviment ampli on haurien de ser presents "tots els fills de la pàtria". Hi tenien lloc, per tant, dins del catalanisme, els veterans de la lluita i els qui ara s'hi anaven incorporant tot i estar a uns nivells de comprensió més baixos. [...]* Per al Centre Nacional Català calia aliar-se amb tothom qui tingués contradiccions amb el centralisme del sistema i amb els seus representants polítics. L'objectiu era crear un moviment ampli amb tots els anticentralistes, i sobretot amb la burgesia, la qual, després de decennis de tolerància i acceptació del sistema, ara, en uns moments de crisi política i econòmica, comprovava com havia estat errònia la seva actitud i començava a exigir una descentralització administrativa i econòmica moderada.⁷⁷

Observant amb ambdós autors aquesta voluntat política catalanista i possibilista, també es vol afegir l'apreciació que féu del CNC Rovira i Virgili i que, de Riquer, ja deixa entreveure: *el catalanisme no és un partit, ni una agrupació política, sinó una causa patriòtica. I que, essent una causa patriòtica, ha de donar entrada generosa, franca i agraïda, a tots els fills de la pàtria que hi vinguin com a devots del comú ideal de deslliurar-la i enaltir-la [...]* El Centre Nacional Català ve, doncs, a la vida per a promoure i dur a la pràctica quantes accions entengui que van a fer cada dia més possible i més pròxima la realització d'ideals que els catalanistes ens proposàrem formular en les Bases de Manresa, i per a secundar i ajudar, amb totes les seves forces,

---

⁷⁷ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 171.

*que les iniciïn altres associacions o individus, admetin o no les admetin encara, les fórmules en què nosaltres hem enclòs els nostres ideals, mentre entenguem que ens acosten a lograr la implantació d'aquests.*⁷⁸

Un darrer element, i no per això menys important, que es vol analitzar sobre el CNC, és l'ús en el nom del partit de la paraula "nacional". Com novament aporta de Riquer, en aquell moment, solament la revista *La Nació Catalana* (1898) utilitzava aquest qualificatiu polític. La paraula "nacional" era un element de reafirmació per part dels primers definidors del concepte nacionalitat, com Prat de la Riba, enfront dels qui els acusaven de regionalistes moderats. Els objectius d'autonomia i reformes mitjançant el possibilisme i evolucionisme, toparen amb una concepció centralista de l'Estat espanyol. Aquest centralisme era el resultat polític de l'hegemonia d'uns determinats sectors socials amb una ideologia conservadora, burocràtica i autoritària. Tanmateix, el CNC dedicarà els seus esforços a reconquistar de l'Estat totes aquelles atribucions polítiques necessàries per assumir la Nació Catalana. La repressió estatal no farà més que afavorir aquesta política, que convergirà poc a poc amb l'esperit reivindicatiu de la burgesia, sobretot industrial, i classes mitjanes barcelonines. La burgesia industrial tindrà un paper clau en aquest nou catalanisme, dins del qual, els homes del CNC, no només hi actuaran com a polítics, sinó que també en seran els intel·lectuals orgànics.⁷⁹

A fi de completar l'explicació del professor de Riquer, Molas explica com foren els primers actes del CNC. Eren polítics que havien d'actuar fora del marc del catalanisme tradicional, trobant així que la primera irrupció política fou de signe activista. El 4 de maig, Cambó i altres homes del Centre, xiularen l'arribada a la ciutat de Barcelona de

---

⁷⁸ A. ROVIRA I VIRGILI: *Resum d'història del catalanisme*, Editorial Barcino, Barcelona, 1936, pp. 89-90.

⁷⁹ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* pp. 172-173.

Dato. Aquesta es repetí dos dies després al Liceu, fet que s'encadenà amb una protesta dels comerços (10-11 de maig), coincidint amb una vaga general del comerç a Espanya. La mort d'un tinent en els disturbis provocà la declaració d'estat de guerra i la suspensió de *La Veu*⁸⁰, que no reapareixerà fins l'11 de març del 1901, moment en que finalitzà l'estat de guerra a la província de Barcelona. Aquests reformistes s'havien situat al capdavant de la lluita de les forces econòmiques catalanes; el següent pas doncs, era la creació d'un partit polític, la futura Lliga Regionalista, que anul·laria les possibilitats d'expansió de la Unió Catalanista, almenys en el seu plantejament totalitzador d'aleshores.⁸¹

5.8. Unió Regionalista (1899)

Poc temps abans d'aquest procés de formació del Centre Nacional Català, al qual s'hi ha dedicat una llarga explicació, i tenint molt presents les conseqüències de la desfeta colonial, la reforma econòmica i el fracàs del polaviejismo, és necessari exposar quin fou l'altre element clau per a la formació el 1901 de la Lliga Regionalista; aquest no és altre que la Unió Regionalista [UR]. Tal i com, de manera similar, passà dins de la Unió Catalanista, Jarne exposa que aquesta formació fou una escissió dins del partit conservador, encapçalada per Lluís Ferrer Vidal, Frederic Rahola i Albert Rusiñol, entre altres, que descartada la possibilitat de veure satisfetes les seves reivindicacions

---

⁸⁰ *La Veu* fou suspesa el 21 de maig amb l'excusa de l'article de Prat *La feina d'ara*. L'endemà mateix, els membres de *La Veu* tragueren el diari *La Creu de Catalunya*, que també fou clausurada pel capità general. Fou aleshores quan s'obrí un processament al director, Enric Prat de la Riba.

⁸¹ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 41.

mínimes dins del sistema bipartidista, després de la col·laboració fracassada amb el govern Silvela, assumiren la necessitat de dotar-se d'un instrument polític.⁸²

Molas també insisteix en aquesta escissió. La Junta Regional d'adhesions al programa de Polavieja havia de desaparèixer o reconvertir-se. Els seguidors del general a Catalunya van formar la Unió Regionalista, els quals considera que no eren pas catalanistes, sinó industrials descontents per l'abandonament i fracàs del govern. La crítica a la política centralista i al règim existent, sumada a la confiança en les seves pròpies forces per assolir una situació més favorable (reformes de l'Estat i autogovern), portaren a la burgesia a fer una política particularista. Com a programa, els expolaviejistes, entre els que trobem a Ferrer Vidal, Rusiñol, Raventós o Bartomeu Robert, entre altres, van adoptar les sol·licituds presentades a la Reina Regent en el Missatge dels cinc presidents del 14 de novembre de 1898.⁸³

De Riquer, novament, és qui exposa un major anàlisi sobre la formació de la Unió Regionalista. Segons ell, els burgesos agrupats al voltant del programa de Polavieja, amb qui compartien la necessitat de reformar l'Estat (descentralització) arran del desastre colonial, en veure fracassat el govern de Silvela, decidiren crear una nova organització. El fracàs de les reformes havia portat al polaviejisme a un canvi d'actuació política. Així doncs, el 18 d'octubre de 1899, havent ja dimitit Polavieja i sortit de l'Ajuntament de Barcelona el doctor Robert, la Junta Regional polaviejista convocà una assemblea extraordinària, on s'aprovà per unanimitat la substitució de la denominació de Junta per la d'Unió Regionalista. La nova UR, amb Lluís Ferrer Vidal com a president, estava formada per la totalitat dels membres de l'antiga Junta Regional polaviejista, a les que també s'hi sumaren altres personalitats, com el Dr. Robert o Joan

---

⁸² A. JARNE; J.M. PORTA: *Un horitzó nacional*. p. 15.

⁸³ I. MOLAS: *Lliga catalana...* pp. 41-42.

Sallarés. El canvi de nom els donava llibertat d'acció enfront del govern i de cara a d'altres grups polítics. L'important però, és que aquests industrials partidaris de reformar l'Estat centralista havien posat com a qualificatiu del seu grup polític l'adjectiu "regionalista", ja que el seu plantejament descentralitzador els portava a una política regionalista com a punt de partida per a una reestructuració general del sistema. Per primera vegada, una organització política burgesa catalana no només era partidària d'una autonomia econòmica i administrativa, sinó també política. L'aparició d'aquest nou grup burgès fou ben rebut per *La Veu*, ja que hi veurà molts punts d'actuació comuns amb el CNC. Aquestes afinitats seran comprovades al llarg del 1900 amb l'acció conjunta a les campanyes dels cinc presidents, on totes dues formacions reclamaven un concert econòmic i una major autonomia política per Catalunya.⁸⁴

6. LLIGA REGIONALISTA (1901-1905)

6.1. Contactes entre el Centre i la Unió (abril 1901)

La millor entrada pel que fa a la Lliga Regionalista [Lliga] es troba, precisament, dins de l'obra del seu màxim expert. De Riquer il·lustra com *el 22 d'octubre de 1900 finalitzava el govern Silvela i, amb aquest, s'acabava una frustrada experiència reformista. El fracàs de Silvela era per a molts catalans la confirmació de la impossibilitat d'aconseguir qualsevol tipus de reformes descentralitzadores dels partits i governs dinàstics. El sistema de Cánovas, rígid, arcaic i corromput, no donava ja perquè es reformés per si mateix. Calia que unes forces diferents de les tradicionals del*

---

⁸⁴ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* pp. 173-182.

*sistema bipartidista pressionessin amb prou vigor per arraconar els elements més fossilitzats i parasitaris del règim centralista: el caciquisme, la corrupció electoral, la municipal, etc. L'any 1901 hi haurà un grup nombrós de catalans que creuran en aquesta possibilitat i es posaran d'acord per dur-la a la pràctica, iniciant així una nova etapa de la vida política de Catalunya.*⁸⁵

*La Veü, reapareguda l'11 de març de 1901, ben aviat començà a cridar la importància i la necessitat de participar en les eleccions generals convocades pel 19 de maig. En l'article de Prat anomenat *Interès i deure*, publicat a *La Veü* el 25 de març, l'advocat català encoratjava els catalans, que fins llavors només s'havien preocupat de la seva família i del seu patrimoni, a participar en la lluita electoral com a únic medi de gaudir del bon govern, de l'administració honrada, de la prosperitat i de la cultura. [...] La força, segons Prat, era de qui la tenia i no de qui havia de tenir-la: els pobles que la tenien manaven i els pobles que l'havien perduda, o se l'havien deixat perdre, creien o rebien. A Espanya, els catalans i altres pobles no havien sabut fer altra cosa que creure o rebre.*⁸⁶ Tot i les intencions, els homes del CNC necessitaven diners i candidats amb una representativitat social per a poder ensorrar les candidatures oficials dels cacics, moment en que jugà un paper clau la Unió Regionalista, la qual podia proporcionar ambdues coses.

Novament de Riquer és qui dona la clau: va ésser aquest mes d'abril que els homes del Centre van entrar en relació oficial amb els de la Unió Regionalista per fer una candidatura per a les eleccions. La identificació política era prou per a posar-se d'acord en la necessitat d'anar a les eleccions amb un programa i uns homes representatius de les darreres lluites de la ciutat. Els homes del Centre estaven més

---

⁸⁵ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 186.

⁸⁶ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 514-515.

*segurs que mai que la via electoral era l'únic camí.*⁸⁷ En un article publicat a *La Veu* quatre anys després, Prat explica com es duren a terme els contactes entre el CNC i la UR: *llavors vàrem posar-nos a la tasca de lligar sòlidament les forces conquistades, sumant, unint en una organització permanent, els homes que les representaven. [...]* *Conseqüència d'aquest treball de gestació, es tenia, poc temps després, la gran reunió d'on va sortir la nostra primera campanya electoral amb la candidatura dels presidents, d'on va sortir la Lliga Regionalista.*⁸⁸

La reunió a la qual fa referència Prat va tenir lloc el 25 d'abril. En aquesta hi eren presents el doctor Fargas, president de la Unió d'ençà que, pel febrer d'aquell 1901, Lluís Ferrer-Vidal havia estat elegit president del Foment, el doctor Robert, el mateix Ferrer-Vidal, Joan Sallarés, nou president de la Cambra de Comerç de Barcelona, Torres, representant de la Lliga de Defensa Industrial i Comercial i, per part catalanista, Prat, Pella i Forgas, Domènech i Abadal. Tot i que els termes acordats no són coneguts, segons de Riquer foren, com a mínim, tres les decisions que allí es prengueren. Primerament, la fusió de totes dues organitzacions i la constitució d'una de nova amb el nom de Lliga Regionalista. A continuació, la constitució d'una junta directiva formada per vint-i-dos membres que, com a tasca fonamental, redactaria uns estatuts. El president d'aquesta seria el doctor Robert, que tenia com a vice-presidents els dos presidents dels grups fusionats: Verdaguer i Callís i el doctor Fargas. Per últim, la participació en les eleccions a diputats presentant a Barcelona una candidatura que, encara que no portés el nom del nou grup, estaria formada per membres seus de prestigi ciutadà i que defensaria els punts reivindicatius dels cinc presidents. Tanmateix, en

---

⁸⁷ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 192.

⁸⁸ E. PRAT DE LA RIBA: *En Puig i Cadafalch*, "La Veu", 8/IX/1905, dins de B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 193.

realitat, fins després de les eleccions no es pot dir que la Lliga existeixi. El que existia era un grup de gent que, en funció d'una política i un programa electoral, preparava una candidatura per a les eleccions a diputats a Barcelona.⁸⁹

6.2. Campanya electoral i eleccions generals (maig 1901)

La campanya electoral, seguint a Molas, es portà a terme enmig d'una tensió creixent sota la consigna de: "l'enemic és el cacic". Aquesta tensió es féu palesa, per exemple, durant el míting electoral presidit pel doctor Robert l'1 de maig, que arran dels incidents provocats per alguns assistents, acabà amb la intervenció policial i la seva suspensió.⁹⁰

També es troba constància d'aquesta tensió en l'obra conjunta de Balcells, Culla i Mir: *el 2 de maig s'havia de celebrar un míting al teatre del Nuevo Retiro, però els disturbis provocats per alguns esvalotadors –sembla ser que a les ordres del monàrquics–provocaren la seva suspensió; no obstant això, els regionalistes van saber treure profit de l'incident, puix que les arengues contra el caciquisme –el concepte més emprat en llur vocabulari mitinesc– adoptaren una virulència molt més acusada. [...] El míting es convocà de nou el 7, celebrant-se sense incidents i amb l'acompanyament d'un tancament general del comerç des de les dues de la tarda, demostrant-se que l'opinió pública –fins i tot la dels republicans, tan contraris al que en deien “catalanisme de doublée”– era favorable a no deixar en la impunitat l'actuació dels cacics urbans.*⁹¹

---

⁸⁹ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 193-194.

⁹⁰ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 48.

⁹¹ A. BALCELLS; J.B. CULLA; C. MIR: *Les eleccions generals a Catalunya, 1901-1923*, Fundació Jaume Bofill, Barcelona, 1982, p. 44.

Seguint ara a de Riquer, aquest explica com fins quatre dies abans de les eleccions no es feren públics els noms de la candidatura regionalista. La llista de candidats estava formada per: Bartomeu Robert, catedràtic en medicina i ex-president de la Societat Econòmica d'Amics del País; Albert Rusiñol, fabricant i ex-president del Foment del Treball Nacional; Lluís Domènech i Montaner, arquitecte i ex-president de l'Ateneu Barcelonès; i Sebastià Torres i Planas, comerciant i president de la Lliga de Defensa Industrial i Comercial. Aquestes personalitats eren quatre dels cinc presidents que l'any 1898 havien lliurat el missatge a la reina regent i que després havien encapçalat la campanya del concert econòmic. El fet que se'n presentessin quatre i no cinc, que són els llocs de diputat per les majories a Barcelona, era motivat perquè el marquès de Camps, el cinquè president, es presentava pel districte d'Olot, del qual ja era diputat.⁹² Per la seva banda, Prat donava suport a aquesta candidatura amb un article publicat a *La Veu* aquell mateix 15 de maig, anomenat *Campanya electoral. Els Presidents*. Demanava als catalans la seva confiança en la candidatura regionalista, ja que, segons ell, era la que defensaria la voluntat del poble català davant del poder central castellà.⁹³ Seguint per aquest camí, el 18 d'aquell mes, Prat publicava un altre article a *La Veu*. Anomenat *A votar*, l'advocat de Castellterçol recordava a la gent que s'havien de convèncer que si no influenciaven en el govern, la vida se'ls faria impossible, ja que la política ho regulava i condicionava tot.⁹⁴

La candidatura regionalista, amb oficines electorals a gairebé tots els districtes, aconseguí interventors per a totes les meses de la ciutat. Aquesta era una de les majors

---

⁹² B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 197.

⁹³ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 515-516.

⁹⁴ E. PRAT DE LA RIBA: *A votar*, "La Veu", 18/V/1901, dins de B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* pp. 200-201.

preocupacions dels homes de la Lliga, que volien evitar les irregularitats electorals. Un cop celebrats els comicis el dia 19, l'endemà mateix, el dilluns 20 de maig, *La Veu* publicava els resultats al districte de Barcelona: quatre diputats foren regionalistes, un anà a parar en mans dinàstiques, sortint escollit el candidat Maristany, i els altres dos foren pels republicans Pi i Margall i Alejandro Lerroux.⁹⁵ Els resultats, a part de ser exposats en l'obra de Balcells, Culla i Mir, també són comentats per Ferrer: Bartomeu Robert (7.808 vots), Albert Rusiñol (6.488 vots), Lluís Domènech i Muntaner (6.272 vots), Sebastià Torres (5.963 vots), Maristany (5.605 vots), Pi i Margall (5.426 vots) i Lerroux (5.232 vots).⁹⁶

Aquella mateixa jornada, Prat publicà un article a *La Veu* que fou premonitori d'allò que passaria un dia després. Titulat *La nostra victòria*, a part d'anunciar el triomf regionalista, *avisava que amb el resultat obtingut a Barcelona, si des del caciquisme es tractava de falsejar el resultat, tenien en el seu poder tot el que calia per a fer respectar els seus drets. [...] Prat anunciava que des de "La Veu de Catalunya" no tolerarien passivament que es tractés de "robar" els vots del poble de Barcelona.*⁹⁷ L'alegria, efectivament, durà poc. Com molt bé exposa de Riquer, la nota oficial del Govern Civil, publicada el dia 21, donava uns resultats totalment diferents. Segons aquesta, la candidatura dinàstica havia aconseguit els cinc llocs de les majories, mentre que la candidatura regionalista s'havia de conformar amb els dos elegits per les minories. *Els vots de la candidatura dinàstica eren el doble dels que donaven les xifres que tenia la*

---

⁹⁵ A. BALCELLS; J.B. CULLA; C. MIR: *Les eleccions generals...* pp. 462-463.

⁹⁶ M. FERRER: *De la fundació de la Lliga Regionalista a la primera guerra mundial (1901-1918)*, Rafael Dalmau Editor, Barcelona, 1977, p. 5.

⁹⁷ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* p. 517.

*Lliga. Un centenar d'actes havia estat falsificat, sota la protecció del governador civil, durant la nit del diumenge als locals del Circulo Conservador.*⁹⁸

La protesta i resposta dels regionalistes no es féu esperar. Amb mítings de protesta contra la tupinada governamental i denúncies a *La Veu*, aquests aconseguiren que, el dijous 23 de maig, dia de l'escrutini oficial, els monàrquics respectessin els resultats electorals reals i, seguint a Balcells, Clua i Mir, *fer prevaldre la decisió popular sobre la força de govern, primer pas per arraconar decididament el domini caciquil de la ciutat.*⁹⁹

6.3. Repercussions de la victòria regionalista

Els resultats electorals d'aquells comicis i el significat de la victòria regionalista, han estat comentats i analitzats per alguns dels autors que s'han anat exposant en aquest treball.

Per a de Riquer, *les eleccions generals a diputats del maig de 1901 significaran l'inici de la davallada dels partits dinàstics a Catalunya, els quals, escombrats ben aviat de Barcelona, cercaran de conservar llur força a les comarques del Principat. Però el més important fou, sens dubte, la victòria de la candidatura regionalista, que donava legitimitació a la fundació de la Lliga Regionalista com a nova força política catalana. Una força que representava les reivindicacions més generals dels sectors de les classes altes i mitjanes de Barcelona que des de feia tres anys cercaven un*

---

⁹⁸ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 202. La informació trobada a de Riquer també és utilitzada per A. BALCELLS; J.B. CULLA; C. MIR: *Les eleccions generals...* p. 46.

⁹⁹ A. BALCELLS; J.B. CULLA; C. MIR: *Les eleccions generals...* p. 47.

*instrument polític idoni per a dur a terme llurs aspiracions. El possibilisme catalanista i burgès, alhora, ja tenia la seva organització.*¹⁰⁰

Per a Balcells, *la victòria de la candidatura dels quatre presidents, encapçalada pel doctor Robert, a les eleccions generals a Barcelona del 1901 marca un canvi irreversible en la vida política catalana, atès que els dinàstics mai més guanyaren unes eleccions a Barcelona. [...] Regionalistes i republicans impedièn que el governador n'adulterés el resultat i això que només votà el 20% del cens. El torn convingut de conservadors i liberals dinàstics era a punt de ser substituït a Barcelona per la competició autèntica de regionalistes i republicans.*¹⁰¹

Seguint amb Balcells, dins de l'obra conjunta amb Culla i Mir, tots tres exposen que *els resultats dels comicis suposen per a regionalistes i republicans un replantejament de llur futura acció; els primer s'encaminen a refermar la seva estructuració, mitjançant la Lliga Regionalista; els republicans, després de reconèixer que han anat a la lluita fragmentats, sense preparació i interès, no poden deixar de pensar en quins haurien estat els resultats si s'haguessin presentat ben preparats i assumeixen la necessitat d'organitzar-se [...] La davallada monàrquica a Barcelona s'ha de considerar un autèntic èxit pel catalanisme, ja que la candidatura dels quatre presidents aconsegueix trencar el tradicional torn monàrquic a la ciutat; però això no ha d'impedir el valorar, en tota la seva significació, el veritable caire de l'elecció, que el triomf no deixa d'ésser migrat si tenim en compte que va comparèixer a les urnes un 20% del cens electoral i només un 6% dels electors va emetre llurs sufragis a favor de la candidatura regionalista. [...] L'eufòria de republicans i regionalistes en valorar els resultats com un cop mortal descarregat contra el caciquisme de les forces*

---

¹⁰⁰ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 203.

¹⁰¹ A. BALCELLS (dir.): *Història de Catalunya...* p. 937.

*governamentals, esdevé clarament injustificada davant el repartiment global de les ates, car la persistència del torn monàrquic als indrets que resten fora de la capital del Principat s'ha evidenciat com una realitat indiscutible. D'antuvi, ni l'activitat política desenvolupada a Barcelona per a trencar el bipartidisme centralista alternant, ni els fruits assolits el 1901 com a resposta positiva de la tasca desenrotllada, no han traspassat els límits de la ciutat ja que, per a la majoria dels districtes comarcals, Madrid continua essent l'únic centre polític i els partits de govern els únics que poden gaudir del suport de les forces vives locals.*¹⁰²

*Per a Jarne, tot i que la a la resta de Catalunya els partits dinàstics encara mantenien fermes les seues posicions, havia començat un nou període de la història política del país. Es produïa un canvi de correlació de forces que desplaçava els monàrquics en benefici tant dels regionalistes com dels republicans.*¹⁰³

*L'anàlisi de Molas mostra com les eleccions de 1901 van significar un canvi radical en la política catalana, almenys en la política barcelonina, perquè van consagrar el naixement d'un nou sistema de partits. El torn conservadors-liberals fou substituït pel torn regionalistes-republicans. [...] La primera sortida política del catalanisme havia estat un èxit, bé que relatiu, però havia aconseguit de triomfar a la ciutat de Barcelona i havia trencat el sistema caciquista.*¹⁰⁴ Aquesta mateixa obra de Molas porta al llibre de memòries de l'advocat Hurtado. Segons aquest, amb les eleccions de 1901 *acabava de decidir-se alguna cosa més important que una elecció de diputats. S'havia transformat tota la vida política de Catalunya, que anava a entrar en un període actiu de règim d'opinió. El caciquisme era definitivament vençut, i la massa s'enquadrava en dues*

---

¹⁰² A. BALCELLS; J.B. CULLA; C. MIR: *Les eleccions generals...* pp. 47-52.

¹⁰³ A. JARNE; J.M. PORTA: *Un horitzó nacional.* p. 16.

¹⁰⁴ I. MOLAS: *Lliga catalana...* pp. 47-49.

*grans agrupacions a l'entorn dels dos aglutinants, que eren la Lliga per als catalanistes i Lerroux per als republicans.*¹⁰⁵

La darrera opinió és la de Colomines, que proporciona una reflexió més gran sobre el moviment catalanista i introdueix, en aquesta, la figura de Prat: *Antoni Rovira i Virgili apuntava, referint-se a Enric Prat de la Riba, el teòric més important del catalanisme finisecular, que un dels aspectes més interessants de l'evolució ideològica de Prat és haver entrat a la política amb un bagatge d'idees accentuadament reaccionàries i clericals i haver evolucionat cap a les concepcions liberals i democràtiques en virtut dels seus sentiments catalanistes. [...] El gran valor, doncs, de Prat de la Riba i de tot el catalanisme històric és que va saber comprendre que sense ser liberal i demòcrata ensems no es podia assolir un model de conducta nacional basat en la idea de llibertat per a Catalunya i els seus ciutadans. Per dir-ho d'una altra manera, el nacionalisme català fou un mitjà decisiu no tan sols per recuperar el control del destí de Catalunya, sinó, també, per alliberar-se de la tirania de formes no democràtiques de govern. I és que si no partim d'aquesta hipòtesi tan encertada de Rovira, segurament no podrem entendre mai perquè aquell catalanisme que a les "Bases de Manresa" va formular un programa conservador i antiliberal, que refusava el sistema corporatiu, va passar en relativament poc temps, el 1901, a propugnar que el catalanisme havia d'enviar diputats a les Corts i regidors als municipis.*¹⁰⁶

---

¹⁰⁵ A. HURTADO: *Quaranta anys d'advocat. Història del meu temps*, Volum I, Edicions Ariel, Barcelona, 1964, p. 58.

¹⁰⁶ A. COLOMINES I COMPANYYS: *El catalanisme i l'estat: la lluita parlamentària per l'autonomia, 1898-1917*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1993, pp. 56-57.

6.4. Constitució de la Lliga i paper inicial de Prat

Després d'apreciar com diversos autors valoren l'impacte de la Lliga, essent necessari de remarcar la importància d'intentar trencar el sistema establert i obrir una nova etapa en la política estatal i catalana, arriba el moment d'esbrinar com es constitueix el partit polític i quina fou la funció de Prat durant aquests primers mesos.

Utilitzant a de Riquer, s'observa com el 31 de maig *La Veu* publicava la llista dels membres de la junta directiva de la Lliga. El president n'era el doctor Robert i els vice-presidents Miquel Àngel Fargas i Verdaguer i Callís. Pel que fa als vocals presents a la direcció, trobem que fins a deu polítics del CNC en formaven part. A part de Verdaguer i Callís, entre aquests destaquen Cambó, Duran i Ventosa, d'Abadal, Carner o Domènech i Montaner. Procedents de la UR trobem cinc personalitats a la direcció de la Lliga: a part de Robert i Fargas, també hi havia Reventós, Rusiñol i Girona. Els altres dos membres de la junta de direcció eren Sebastià Torres i Manuel Font i Torner. Les absències més destacades per part dels industrials eren les de Ferrer-Vidal, Agulló i el marquès de Camps, mentre que per part dels homes del Centre destaca la no presència de Prat de la Riba. De Riquer assenyala que *potser el fet que Prat fes de director de "La Veu" i que Ferrer-Vidal fos president del Foment eren motius de prou importància per a no ser-hi*.¹⁰⁷

El caràcter ambigu de la Lliga dels primers anys, la manca d'homogeneïtat política i el fet que homes com Prat no figuressin en la direcció, encara que Santamaria,

---

¹⁰⁷ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 204.

erròniament, si que el fa constar dins de la junta directiva¹⁰⁸, dóna mostra d'una organització política molt complexa. Tanmateix, el propi de Riquer aporta que *hi haurà un grup molt més actiu políticament, al voltant de Prat i de "La Veu", que serà qui en realitat anirà marcant la línia política, mentre que una gran part dels membres de la junta directiva restaran passius posat que no hi hagi conflictes.*¹⁰⁹ Les seves bases principals eren: l'acció política, és a dir, participar en les eleccions, ésser presents a tot arreu; la via reformista com a única possible, és a dir, treure el màxim del treball dins dels mitjans legals; i la reconquesta de Catalunya fent fora el caciquisme dels Ajuntaments i de les Diputacions, posant fi a la corrupció i la ineficàcia. Amb catalanistes provinents del Centre Nacional Català, polaviejistes, regionalistes independents i antics militants de partits dinàstics, entre altres, naixia una plataforma política definida com accidentalista i interclassista, que tenia com a principal objectiu *la defensa dels interessos i la reivindicació dels drets de Catalunya, treballant per tots els medis legals per aconseguir l'Autonomia del poble Català dintre de l'Estat Espanyol.*¹¹⁰ El fet que aquest partit es formi a Barcelona, a partir d'uns problemes i sectors socials força específics de la ciutat, provocarà que la resta de "Lligues" organitzades als nuclis comarcals de Catalunya tinguin una composició social i procedència política diferents del centre barceloní, encara que, a la pràctica, aquestes seguiran les grans directius polítiques de la direcció central.

La importància de Prat fou cabdal en aquests mesos ja que, mitjançant la direcció del diari, era qui marcava la línia política i aconseguia fer-la arribar als lectors. Les

---

¹⁰⁸ S'utilitza la paraula erròniament pel que fa a Prat, ja que l'autor si que fa constar en aquesta primera junta directiva a Bartomeu Robert, Verdaguer i Callís i Miquel Fargas. F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* p. 468.

¹⁰⁹ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 205.

¹¹⁰ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* pp. 206-208.

participacions inicials dels diputats catalans a Corts, que foren molt ben rebudes per *La Veu*, significaren que per primera vegada les reivindicacions catalanes havien estat presentades al Congrés. Prat publicava un article el 25 de juliol anomenat *Catalunya i l'Estat* on, segons Santamaria, *exposava la diferència entre la política que havia seguit el Govern espanyol concedint l'autonomia a Cuba i com ara criticava l'ideal de la doctrina catalanista de contribuir a la salvació de l'Estat espanyol*.¹¹¹ A més a més, i seguint a de Riquer, també fou Enric Prat de la Riba qui s'encarregà de dur a terme les negociacions amb els nuclis carlins separats de la direcció. Aquests, tot i no assolir mai acords oficials amb la Lliga, s'aproparen en certa mesura al partit de Prat. Juntament amb els carlins, l'apropament i suport dels catòlics de Barcelona a la Lliga també fou important, arribant fins i tot, una bona part d'aquests, a ingressar-hi després de 1904.¹¹²

6.5. Eleccions municipals de novembre de 1901 i vaga general de 1902

El proper pas de la Lliga Regionalista fou el de presentar-se a les eleccions municipals a Barcelona del novembre de 1901. El fet de poder entrar i influir en l'Ajuntament de la ciutat més important del Principat significava un punt de partida important en la lluita per l'autonomia de Catalunya. En aquesta campanya electoral, segons Grau, *es féu palesa la voluntat dels regionalistes d'ocupar l'espai conservador a Catalunya*.¹¹³ També és interessant, en aquest punt, l'opinió de Culla. Per a ell, el camí cap al conservadorisme de la Lliga era *el més fàcil i més rendible a curt termini, perquè li*

---

¹¹¹ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 519-520.

¹¹² B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* pp. 209-210.

¹¹³ J. GRAU MATEU: *La Lliga Regionalista i la llengua catalana (1901-1923)*, J. Termes i Ardèvol (dir.), Tesi Doctoral, Universitat Pompeu Fabra, Institut Universitari d'Història Jaume Vicens Vives, 2004, p. 113.

permetia recollir l'herència dels difunts –o agonitzants– partits dinàstics. D'aquesta manera la Lliga posava les bases per a la seva futura conversió en “el pal de paller d'un ampli front de dretes” que compartiria amb la presència de catòlics, integristes, tradicionalistes i monàrquics.¹¹⁴

La candidatura, que per primera vegada duia el nom de Lliga Regionalista, tenia un marcat caràcter de classe burgès. Aquesta estava formada per: set catalanistes, entre els que destaquen Carner, Cambó, Sunyol i Puig i Cadafalch, entre altres; dos catòlics, Alexandre M. Pons i Ramon Albó; quatre representants dels comerciants, on destaquen Serra i Vidal i Evarist López Gómez; i quatre fabricants i propietaris, on es troba a Ignasi Girona o Jaume Saladrigues. Tot i que la candidatura no li donaria a la Lliga el control total de l'Ajuntament, ja que hi havia un total de cinquanta regidors, si que aquests podien aconseguir dificultar i denunciar la gestió corrupta del caciquisme.¹¹⁵ Pel que fa a Prat i els seus homes de *La Veu*, aquests no només hagueren de respondre als atacs que arribaven per part dels republicans i el seu diari *La Publicidad*, sinó que també denunciaren l'actitud del governador civil, que ajudava als propis republicans i als cacics liberals. El paper de Prat en aquests dies de campanya fou clau des del punt de vista propagandístic; *La Veu* i els articles que allí és publicaren era l'arma més forta que disposava La Lliga.

Celebrats els comicis el dia 10 de novembre, els resultats són analitzats tan en l'obra de Molas com en la de Borja de Riquer. Al primer estudi, de forma més breu i concisa que al segon, s'observa com els resultats donen 11 regidors a la Lliga, 10 als

---

¹¹⁴ J. B. CULLA: *El republicanisme lerrouxista a Catalunya (1901-1923)*, Curial, Barcelona, 1986, pp. 51-52.

¹¹⁵ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* pp. 217-218.

republicans, 4 als liberals, 1 d'independent i 1 als socialistes.¹¹⁶ Pel que fa a de Riquer, l'historiador exposa quins foren els primers regidors de la Lliga: Carner, Felicià Serra, Evarist López, Ildefons Sunyol, Pella, Pons, Cambó, Puig i Cadafalch, Mas, Albó i Bogunyà. A més a més, també permet observar com els catalanistes havien guanyat als districtes de la part vella de la ciutat i a l'Eixample, mentre que els republicans ho havien fet als de la perifèria industrial. *Malgrat la victòria, la Lliga Regionalista no controlava l'Ajuntament si no es posava d'acord amb els republicans o els monàrquics. Després d'aquestes eleccions [...] l'Ajuntament de Barcelona estarà dividit en tres grans blocs de regidors. Els dinàstics tindran un total de 19 llocs; els republicans aliats amb el socialista independent, en tindran 14; la Lliga i els seus aliats, 11; i després n'hi havia 6 d'independents.*¹¹⁷

El segon apartat d'aquest punt del treball, tal i com indica el seu títol, fa referència a la conflictivitat social de finals del 1901 i principis del 1902. Novament, d'una forma més breu amb Molas i més extensa amb de Riquer, s'observa com *pel desembre de 1901 comença una vaga dels metal·lúrgics, que pel febrer de 1902 es converteix en vaga general. Apareix ja la novia via de la classe obrera: la lluita sindical revolucionària.*¹¹⁸ La Lliga, amb la seva política possibilista de “tant com se pugui”, trobarà dificultats durant aquest període: *l'agudització de la crisi industrial a Catalunya provocarà l'augment de l'atur i aquest serà motiu d'una onada de lluita reivindicativa dels treballadors. La lluita de classes entre els patrons i obrers a Barcelona a començament de l'any 1902 obligarà la Lliga a definir-se clarament com a partit que defensava els interessos d'uns sectors determinats. [...] Per a la Lliga, les autoritats*

---

¹¹⁶ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 50.

¹¹⁷ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 222.

¹¹⁸ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 51.

LLIGA REGIONALISTA (1901-1905)

*anaven polititzant la vaga amb l'autorització dels mítings obrers, on s'atacava directament el capitalisme i per això exigia una acció clara dels industrials catalans. [...] Els editorials de "La Veu" contra l'actuació del governador i del govern servien de referència política per a l'actuació dels patrons, que aviat passaren també a atacar el règim amb una duresa considerable. [...] La vaga general de l'any 1902 finalitzà el dissabte 23 de febrer. L'actuació de la Lliga Regionalista durant la vaga general fou clara. La Lliga assumí explícitament el paper de representant polític dels interessos de la burgesia. Per a la Lliga la vaga havia estat un intent revolucionari de posar fi a la societat capitalista.*¹¹⁹

És interessant, en aquest apartat, afegir també l'anàlisi que en fa Balcells: *la Lliga, tot i donar la culpa al Govern, va condemnar la vaga. Començava la seva dretanització. La Lliga podia haver estat un fenomen passatger, però els electors conservadors tenien dos motius per contribuir a consolidar-la: la manca de confiança en els diputats dinàstics a l'hora de fer-se escoltar pel poder i la necessitat d'un dic d'oposició a l'ascens d'un moviment d'opinió republicà i sindicalista.*¹²⁰

6.6. Empresonament de Prat i primera crisi dins la Lliga (abril 1902)

Dins d'un context d'estat de guerra, proclamat durant la vaga general, tot delictes depenia de la jurisdicció militar i la premsa era sotmesa a la censura de l'exèrcit. Tal i com, de forma molt breu, introdueix Molas, *Prat de la Riba es detingut arran de la reproducció per "La Veu de Catalunya" d'un article d'un diari francès.*¹²¹ Per a de

---

¹¹⁹ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* pp. 227-233.

¹²⁰ A. BALCELLS (dir.): *Història de Catalunya...* p. 972.

¹²¹ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 51.

Riquer, *la detenció de Prat fou l'episodi culminant dels enfrontaments entre els catalanistes i les autoritats*.¹²²

Efectivament, *La Veu* reproduí el 17 de març de 1902 un article publicat a *L'Independent* de Perpinyà. En aquest, on s'exposava la situació dels vinaters rossellonesos i les seves protestes envers el Ministeri d'Hisenda francès per la pujada d'impostos, l'autoritat militar espanyola i veié una incitació al separatisme amb la frase de: *vu l'intérêt qu'on nous témoigne il n'y aura qu'un seul remède ; c'est l'entente avec nos voisins de Barcelona pour rendre la Catalogne libre*.¹²³ Prat, com a director de *La Veu*, fou cridat a declarar pel jutge instructor militar l'1 d'abril, condemnant-lo aquest a entrar a la presó l'endemà mateix.

Seguint ara a Santamaria, *Prat estigué empresonat una setmana a la presó barcelonina del carrer Amàlia. Ingressà a la presó el 2 d'abril i el 7 passà a la situació de llibertat provisional en el seu domicili. El 22 de maig de 1902, es lliurà de les mesures restrictives en beneficiar-se de l'indult general que el 17 de maig es decretà amb motiu de la coronació del Rei Alfons XIII*.¹²⁴

De Riquer, seguint la mateixa línia que Santamaria, afegeix que la detenció d'Enric Prat de la Riba provocà la protesta generalitzada d'amplis sectors ciutadans, com foren els diputats regionalistes, el bisbe Casañas i altres directors de diaris. La seva estada a la presó el marcà de per vida car, durant aquells dies, *Prat contragué la malaltia de Basedow, que pocs mesos després l'obligà a retirar-se al sanatori francès de Durtal, al Puy de Dôme, on estarà deu mesos*.¹²⁵

---

¹²² B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 240.

¹²³ "La Veu", 17/III/1902, dins de B. DE RIQUER : *Lliga Regionalista...* p. 241.

¹²⁴ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* p. 473.

¹²⁵ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 241.

El darrer comentari sobre aquest fet digne d'esmena és el que aporta Ucelay-Da Cal: *no hi havia res millor per consolidar una reputació com a polític que ésser engarjolat per les autoritats espanyoles. Passà el mateix amb el nacionalista basc Sabino Arana, que fou empresonat per haver intentat felicitar el president nord-americà Roosevelt per atorgar la independència a Cuba. [...] Però tant Prat com Arana van contagiar-se a la presó de la mateixa malaltia, una afecció suprarenal, que els va portar ambdós a la mort.*¹²⁶

L'empresonament i marxa de Prat a França suposa un fort cop per la nou nada Lliga. L'excel·lent síntesi de Mola mostra com el regionalisme no perdé solament el director del seu diari, sinó, sobretot, el dirigent polític. A tot aquest mal tràngol, s'hi ha de sumar, també, la mort sobtada del doctor Robert el dia 10 d'abril. La Lliga, en poc temps, s'ha quedat sense dirigent i sense líder.¹²⁷

Per a de Riquer, *Robert era, de molt, l'home més representatiu de la "primera" Lliga Regionalista. Era qui representava alhora el moviment de les corporacions i el "regionalisme nou" sortit de la crisi del 98. Era, com molt bé va dir Prat, el "senyaler" del moviment de les corporacions burgeses, el primer "sembrador" del catalanisme dins les classes dominants del Principat. La desaparició de Robert i la retirada política de Prat, a partir del setembre de 1902, produïren un buit a la direcció de la Lliga Regionalista en uns moments en què calia prendre algunes decisions importants.*¹²⁸

Abans però d'aquesta retirada de Prat, i un cop ja traspassat el doctor Robert, dins de la Lliga es començaren a viure tensions, provocades per una possible visita del rei a la ciutat. Prat, que en paraules de de Riquer actuava veritablement de centre director de la

---

¹²⁶ E. PRAT DE LA RIBA: *La nacionalitat catalana...* p. 14.

¹²⁷ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 51.

¹²⁸ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* pp. 241-242.

Lliga, i el seu grup de *La Veu*, eren el sector més propici a la conciliació i a entrar en tractes amb la monarquia, en contraposició amb el sector de la Lliga d'origen republicà, representat per Carner i Sunyol, entre altres. Aquesta problemàtica i contradicció interna acompanyarà la Lliga fins el 1904. El mateix de Riquer, brillantment, exposa que *era un contrasentit de mantenir una posició de refús públic de la forma d'Estat monàrquica i després anar als ministeris a demanar concessions econòmiques i més atribucions per als Ajuntaments controlats en part per ells.*¹²⁹

La crisi de la Lliga es féu palesa en el seu si quan la presidència passà del doctor Fargas, president en funcions a la mort del doctor Robert, a Albert Rusiñol. Aquest traspàs de poders es produí al mateix moment en que Prat es veié obligat a deixar les tasques polítiques i periodístiques per motius de salut. Els problemes de direcció són obviats per l'estudi de Molas, que es limita a comentar l'entrada en escena d'Albert Rusiñol.¹³⁰ És amb de Riquer on s'observa aquesta problemàtica interna per la manca d'un lideratge fort: *de fet hi haurà diferents nuclis que pugnarán per aconseguir-ne la direcció real: per un costat, els homes de Prat de la Riba –Cambó, Puig i Cadafalch, Duran, Casellas-, que eren els qui continuaven controlant “La Veu”; per un altre, els demòcrates de procedència republicana, com Carner i Sunyol. [...] Però a nivell extern aquestes divergències no es veien. Al contrari, a començament de 1902, la Lliga Regionalista gaudia d'un prestigi, d'una força i una representativitat que fins els seus enemics li reconeixien.*¹³¹

---

¹²⁹ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* pp. 244-245.

¹³⁰ I. MOLAS: *Lliga catalana...* pp. 51-52.

¹³¹ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* pp. 246-247.

6.7. Pacte de Lleida i nou govern de Silvela (octubre-desembre 1902)

A les darreries de 1902, concretament durant el mes d'octubre, es produïren els contactes entre els homes de la Lliga i els de la Unión Nacional. Els primers, havien sabut interpretar veritablement les aspiracions de les corporacions econòmiques i donar-los un contingut polític programàtic. Per contra, els segons es trobaven en una situació de decadència i fracàs, ja que no havien aconseguit mobilitzar la burgesia mercantil. El conegut amb el nom de *Pacte de Lleida* és, per a de Riquer, *un intent de crear una minoria independent conjunta al Congrés i així poder tenir representació a les comissions*.¹³² Seguint en aquesta línia, Molas ho defineix com *una aliança que permetés obtenir un concert econòmic entre les diputacions i l'Estat*.¹³³ Tot i que les pretensions no passaran d'un nivell de desig, el *Pacte de Lleida*, per tot el que podia significar, fou molt ben rebut per tots dos grups.

El final del 1902 deparava encara un nou canvi en el poder. Amb la pujada al govern dels conservadors, encapçalats pel mateix Silvela, s'obrien noves perspectives per a la política reformista de la Lliga. Malgrat tot, el fracàs de l'experiència del govern Silvela-Polavieja no donava massa esperances. Amb paraules de de Riquer, *l'any 1903 serà per a la Lliga Regionalista l'any de les desfetes electorals, de la confusió interna i de l'explicitació de les divergències polítiques de fons que coexistien dins del grup polític*.¹³⁴

---

¹³² B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 248.

¹³³ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 51.

¹³⁴ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 251.

6.8. Absència de Prat, crisi i fracassos de la Lliga i auge republicà (1903)

En aquest context exposat suara, a finals de la tardor, Prat de la Riba arriba al sanatori del castell de Durtal. Malgrat els seus intents per assistir a les reunions pel *Pacte de Lleida*, el seu fràgil estat de salut l'obligà a romandre a casa per, posteriorment, marxar cap a l'Estat francès.

Olivar és qui millor exposa el llarg període de recuperació de Prat, mesos en que aprofità per mantenir correspondència amb Cambó, Domènech i Muntaner, Maragall i els seus familiars, entre altres. Les notícies de la seva millora encoratjaven els integrants d'una Lliga que, durant tot aquesta etapa, visqué diverses derrotes electorals i problemàtiques internes. La tornada de Prat a Barcelona es produí la segona setmana de setembre del 1903, la qual cosa no aconseguí evitar la derrota de la Lliga a les eleccions del novembre. El seu estat de salut, fràgil encara que millorat, no el permeté incorporar-se a la política amb la rapidesa que tan ell com els seus companys desitjaven.¹³⁵ En paraules del mateix Olivar, les hores de lleure de Prat li serviren per consolidar *la seva concepció orgànica, federal i corporativa de l'Estat. [...] En Prat veia Catalunya com una masia que havia d'administrar-se amb justícia, però traient-ne el màxim de rendiment.*¹³⁶

El primer problema al que s'hagué d'enfrontar la Lliga fou el de les eleccions provincials del 8 de març de 1903. Les divergències aparegueren en el moment de formar candidatura, ja que la Lliga es presentà amb l'extrema dreta catòlica, el Comitè de Defensa Social, clar símptoma de la gran representativitat política del partit. El manifest oficial, que recomanava la candidatura conjunta, rebé el suport i les signatures

---

¹³⁵ R. OLIVAR BERTRAND: *Prat de la Riba*, Editorial Aedos, Barcelona, 1964, pp. 161-167.

¹³⁶ R. OLIVAR BERTRAND: *Prat de la Riba...* p. 165.

d'homes com Cambó, Rusiñol, Puig i Cadafalch, Duran i Ventosa i Abadal, entre altres, mentre que personalitats com Domènech, Carner i Sunyol es negaren a firmar-lo. La millor síntesi per entendre aquest procés és l'exposada per de Riquer: *davant l'onada del republicanisme radical que comanava Lerroux, la Lliga apareixia com l'única força conservadora i d'ordre amb capacitat de barrar-li el pas. Per això una gran part dels sectors més conservadors de Barcelona s'apropava al grup catalanista tot accentuant així el caràcter dretà d'aquest. L'anticlericalisme de Lerroux feia que la Lliga aparegués més clarament com un grup catòlic. El radicalisme dels republicans, que no havien dirigit la vaga general però pretenien de capitalitzar-ne el resultat, obligava la Lliga a prendre unes posicions cada cop més conservadores.*¹³⁷

El gran rival polític de la Lliga de cara a les eleccions en fou el gran vencedor; la nova Unión Republicana, una aliança electoral reconstruïda per Salmerón a tot Espanya després de la mort de Ruiz Zorrilla, Castelar i Pi i Margall, a la que s'uniren a la ciutat de Barcelona els republicans progressistes, els federals, els independents i Lerroux, aconseguí uns 13.000 vots, per només 8.500 de la Lliga. Per a Molas, *la derrota havia estat considerable i els progressos regionalistes de poca entitat, si tenim en compte l'augment de votació republicana i el fet de presentar-se en aliança amb el Comitè de Defensa Social. Aquesta estabilització s'ha d'atribuir a la seva escassa penetració política, a la seva escassa activitat durant el període i a la presentació d'una candidatura conservadora enfront de la seva. [...] Els vots regionalistes han augmentat, tènuelement, però els republicans ho han fet molt més, en especial gràcies a la Unió*

---

¹³⁷ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 254.

*Republicana i al dinamisme d'uns nous dirigents. Els monàrquics es baten en retirada a Barcelona, però mantenen llurs posicions fora de la capital catalana.*¹³⁸

De Riquer exposa la valoració positiva dels resultats que en féu *La Veu*, però remarca que la desfeta fou significativa si es compara amb els republicans. Segons ell, *la manca d'una persona de prestigi a la direcció de la Lliga donava lloc que els discrepans de la política conservadora de Rusiñol tinguessin com més anava més audiència. Les victòries republicanes que d'aleshores ençà es produiran a Barcelona accentuaran les discrepàncies i la confusió política dins la Lliga Regionalista.*¹³⁹

La crisi de la Lliga, però, començà a fer-se pública durant la campanya per les eleccions generals del 26 d'abril. Amb paraules de Balcells, Culla i Mir, *en primer lloc, calia aconseguir una uniformitat de criteris sobre el caràcter real del nou grup: partit polític que defensava els interessos d'una classe o moviment social necessàriament interclassista. Altrament, quan s'arribés a un acord sobre aquest punt, esdevindria peremptori cercar un programa que no es limités a defensar simplement el concert econòmic.*¹⁴⁰ Mentre el republicanisme presentava una organització més forta, les temptatives de Rusiñol de pactar amb els sectors de la dreta, com eren els monàrquics i carlins, provocà les reaccions internes de gent com Sunyol i Carner.

Les relacions fallides amb els carlins, que finalment es presentaren amb una candidatura pròpia, i la fugida a França de Rusiñol, que fou anat a buscar per Domènech i Carner,¹⁴¹ provocaren que les expectatives de la Lliga de cara a les eleccions d'abril

---

¹³⁸ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 55.

¹³⁹ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* pp. 256-257.

¹⁴⁰ A. BALCELLS; J.B. CULLA; C. MIR: *Les eleccions generals...* p. 63.

¹⁴¹ Mentre que BALCELLS, CULLA i MIR no exposen la fugida de Rusiñol a França, MOLAS sí que la comenta, però no explica el paper de Carner i Domènech per anar a trobar-lo: I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 55. És DE RIQUER qui, en aquest cas, mostra la fugida de Rusiñol i el viatge

fossin poc esperançadores. Malgrat la clara separació de tendències en el si del partit, agreujades per una manca de direcció estable i l'absència del seu màxim dirigent i ideòleg, Enric Prat de la Riba, la Lliga presentà una candidatura formada per Rusiñol, Domènech, Ferrer Vidal, Carner i Sunyol que, precisament, volia donar cabuda a les diferents concepcions polítiques existents dins del partit: conservadorisme, pel que fa als tres primers, i liberalisme, pel que fa als dos darrers.¹⁴² Per a de Riquer, la llista *era poc ambiciosa i gens profunda. Demanava tan sols el vot com a forma d'oposició als republicans; contràriament a les eleccions dels quatre presidents, ara la candidatura dels catalanistes era clarament defensiva.*¹⁴³ Per a Balcells, Culla i Mir, amb aquesta llista *s'havia superat la crisi interna i la Lliga seguia presentant-se unida a lluitar per la pau, l'ordre i la prosperitat de Catalunya.*¹⁴⁴

Després d'una campanya electoral on el lema lligaire era “*Visca Catalunya i mori el caciquisme*”¹⁴⁵, i l'accidentalisme polític restava recollit en dir: “*Abans que monarquia i república, Catalunya*”¹⁴⁶, els resultats mostraren la clara victòria dels republicans, els quals assoliren els cinc llocs de majories, i la desfeta de la Lliga, que es conformà amb les minories de Rusiñol i Domènech i Montaner, escollits diputats amb 11.673 i 11.373 vots respectivament.¹⁴⁷ Havien confluït en una mateixa cruïlla les tensions internes de la Lliga amb l'auge dels republicans. En l'ascens d'aquests últims, per a Balcells, *jugó un papel muy importante el obrerismo pragmático, la defensa de los derechos de la clase*

---

de Carner i Domènech per tal de fer-lo tornar a la ciutat: B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 259.

¹⁴² A. BALCELLS; J.B. CULLA; C. MIR: *Les eleccions generals...* p. 66.

¹⁴³ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 260.

¹⁴⁴ A. BALCELLS; J.B. CULLA; C. MIR: *Les eleccions generals...* p. 66.

¹⁴⁵ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 55.

¹⁴⁶ A. BALCELLS; J.B. CULLA; C. MIR: *Les eleccions generals...* p. 73.

¹⁴⁷ A. BALCELLS; J.B. CULLA; C. MIR: *Les eleccions generals...* p. 76.

*obrero, la ayuda a los sindicalistas presos, el despliegue asistencial, educativo y recreativo desde los centros republicanos de barriada, que contaron pronto con subvenciones municipales, así como el anticlericalismo. [...] El republicanismo lerrouxista impulsaba la oposición a la hegemonía conservadora sobre el movimiento catalanista, sin constituir, sin embargo, una alternativa catalanista de izquierdas.*¹⁴⁸

Arran d'aquests resultats, i mitjançant una lletra enviada a Domènech, s'observa amb de Riquer com *Prat analitzà clarament les dificultats que tenia la Lliga essent atacada alhora per republicanisme radicalitzat i pels grups polítics dinàstics que monopolitzaven el poder polític. Aquest era el punt clau de la situació política. La Lliga no podia mantenir per molt de temps un combat amb dos enemics al mateix temps; no podia continuar mantenint una actitud hostil envers la monarquia i els grups dinàstics i al mateix temps enfrontar-se amb els moviments republicans. La manca d'una definició política, la sensació de no tenir una tàctica coherent i assumida per tots respecte a les aliances electorals, les relacions amb el govern i els partits dinàstics, els republicans, etc. era allò que produïa tensions internes que esclataven quan algú proposava una acció determinada. I com que no hi havia gaire discussió política, les decisions adquirien el caire de maniobres personals, o de grup, d'intrigues dels uns contra els altres. Cadascú tenia una opinió política diferent i pretenia que l'actuació de la Lliga seguís les seves opinions.*¹⁴⁹

Seguint amb les reflexions de Prat durant aquest context de crisi dins de la Lliga, que de nou s'observen amb de Riquer, l'advocat de Castellterçol comenta també a Domènech que *la Lliga havia de ser l'únic pol d'atracció polític de tota la dreta per a catòlics i no-catòlics, per a lluitar tots "sota la mateixa bandera" per l'autonomia*

---

¹⁴⁸ A. BALCELLS: *Breve historia...* pp. 76-77.

¹⁴⁹ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* pp. 261-262.

*catalana. Després, un cop aconseguida, podia ser convenient, i àdhuc necessària, l'existència d'un partit catòlic. Però mentre la lluita se centrés contra l'esquerra radical i contra el centralisme calia un sol bloc conservador i catalanista. [...] Prat, coneixedor del que era la dreta catòlica catalana, sabia perfectament, per la seva mateixa experiència, que mai no es podria organitzar un gran partit confessional mentre existís la Lliga Regionalista. [...] Prat era conscient de la situació del seu grup, però de moment no hi veia cap altra solució sinó continuar fent la mateixa política confusa.*¹⁵⁰ Són especialment importants les opinions i pensaments de Prat en l'obra de Borja de Riquer, no només perquè és el protagonista i eix central d'aquest treball, sinó perquè tan a l'obra de Molas com a la d'Olivar no hi són esmentades.

La darrera desfeta electoral de la Lliga, per acabar de finalitzar amb aquest *annus horribilis* dels conservadors, fou la soferta a les eleccions municipals del mes de novembre. El dia 8 d'aquell mes, data concreta que s'observa amb Molas i no amb de Riquer, *es van celebrar eleccions municipals, que a Barcelona no van fer altra cosa que reflectir el predomini dels republicans.*¹⁵¹ Efectivament, seguint ara a de Riquer, després d'unes grans tensions viscudes per la Lliga a l'hora de fer la candidatura, les eleccions donen als republicans un triomf gairebé absolut: *dinou regidors i 28.000 vots i aconseguint la copada, és a dir, les majories i minories, a tres districtes: 1, 9 i 10.*¹⁵² No només la derrota electoral fou un fracàs, sinó que l'Ajuntament de Barcelona passà a tenir el control absolut dels republicans, que comptaven amb el suport dels independents d'esquerra. A més a més, les tensions es veieren agreujades quan Casellas, director en funcions de *La Veu*, es negà a publicar un article de Domènech, ja que el considerà

---

¹⁵⁰ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* pp. 263-264.

¹⁵¹ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 58.

¹⁵² B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 265.

excessivament pessimista. Malgrat que Prat ja havia tornat al Principat, el seu estat de salut era massa fràgil com per intervenir, encara, en les decisions importants de la Lliga.

Sabent que la seva política de transformacions dins l'Ajuntament de Barcelona seria aturada per la majoria lerrouxista, els conservadors veieren amb el nou govern de Maura, format el 4 de desembre de 1903, una llum d'esperança. Per a Molas, arran de la formació d'aquest nou govern, *s'inicia una nova campanya proteccionista, que ajudarà a la recuperació de la Lliga Regionalista, i que culminarà en l'aranzel de 1906.*¹⁵³ Segons de Riquer, *Maura era considerat pels catalanistes de "La Veu", principalment per Prat, com el polític dinàstic que s'havia plantejat més seriosament el problema de la descentralització de l'Estat.[...] El govern Maura obria una nova perspectiva per als membres de la Lliga més propicis a una política de negociació amb el govern centralista.*¹⁵⁴

6.9. Trencament de la Lliga i triomf conservador (1904)

A principis d'aquell 1904, per part del president del govern, sorgí la iniciativa d'un viatge reial a la capital catalana. Amb aquest acte, Maura volia *palpar la situació política catalana i sobretot els sectors conservadors que es movien a la zona d'influència política de la Lliga Regionalista. [...] Però el viatge tenia lloc en el moment de màxima confusió política dins la Lliga. La tendència a la desintegració del grup per la manca d'unitat entre els elements directors començava a transcendir i*

---

¹⁵³ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 58.

¹⁵⁴ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* pp. 273-275.

*provocava no sols comentaris a tota la premsa, sinó una situació de malestar entre afiliats i simpatitzants.*¹⁵⁵

De nou, és amb de Riquer on s'observa l'opinió de Prat respecte a la situació d'aquells mesos. El polític, convalescent encara de la greu malaltia que l'havia tingut fora del país tants mesos, s'anà reincorporant de forma progressiva a la vida política. *En la seva opinió la lluita interna de la Lliga era provocada per un petit grup excessivament polititzat, puritanista, que volia convertir-la en un partit típic de la Restauració, amb les seves ambicions personals i els seus sectarismes. Per a Prat els culpables de la crisi de la Lliga eren els qui, procedents del republicanisme, volien portar el programa i la pràctica polítiques de la Lliga cap a definicions radicals.*¹⁵⁶

Quan a principis del mes de març es conegué la notícia sobre la visita del rei Alfons XIII, en el si de la Lliga es començà a produir el trencament. Es definiren en aquell moment, encara més, dues posicions molt diferenciades respecte a l'actuació enfront de la visita reial: els catalanistes de procedència republicana, com Domènech i Casacarbó, eren partidaris d'abstenir-se de tota intervenció. Per l'altra banda, aquells catalanistes de caire més conservador, entre els quals trobem a Prat i Cambó, eren partidaris d'aprofitar la visita reial presentant les queixes, greuges i reivindicacions de Catalunya davant del monarca.

A l'hora d'acordar una actuació, dins de la Lliga hi predominà l'actitud absentista. Prat, Sunyol, Carner i Abadal foren els encarregats de redactar el manifest que així ho demostrés, malgrat que Prat, tal i com exposa de Riquer, no estava gaire segur del seu compliment.¹⁵⁷ A mesura que avançaven els dies, la situació es féu més confosa i la

---

¹⁵⁵ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 278.

¹⁵⁶ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 278.

¹⁵⁷ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* pp. 280-281.

tensió anava en augment. Finalment, el manifest *Al poble català* fou publicat a *La Veu* el 6 d'abril, el mateix dia de la visita reial. Seguint ara a Santamaria, s'observa com en aquest document es feia pública la posició de la Lliga de no participar en els actes d'aquella jornada: *a la Lliga que tenia com ideal la "causa nacional" de tot un poble, hi cabien "totes les opinions i creences". A l'acord pres no s'hi havien de veure motius dinàstics ni oposició a la forma de govern monàrquica ni preferència per la republicana. L'actitud de la Lliga estava dictada pel deure de fer sentir el disgust de "l'opinió veritable" davant la "inconsciència" i la "impotència política" de l'Estat espanyol que es demostrava, un any darrere l'altre, en "les planes de la seva història", una història plena "d'imprevisions i de desastres".*¹⁵⁸

Els presagis de Prat, però, tardaren poc en complir-se. Aquella tarda d'abril es produí una reunió a la seu de la Lliga on es presentà, per iniciativa de Pons, una proposta d'entrevista amb el rei pel dia 7, és a dir, l'endemà mateix. Set regidors catalanistes, entre els quals trobem a Carner i Abadal, s'oposaren a aquest acte, ja que ho consideraren com un trencament de l'acord que la mateixa junta directiva havia pres dies abans de la visita reial. La proposta, tanmateix, fou aprovada gràcies al suport de nou regidors, entre els quals trobem a Cambó i el mateix Pons. Així doncs, el dia 7 a la tarda, els nou regidors catalanistes es presentaren a l'Ajuntament de Barcelona, lloc on Cambó s'encarregà de llegir un manifest al rei en el que es plantejaven les reivindicacions més generals de la Lliga. *Aquest fet, del qual sens dubte estava assabentat Prat de la Riba, provocà protestes i adhesions fins al punt de dividir la Lliga en dos blocs que acabarien per separar-se.*¹⁵⁹

---

¹⁵⁸ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 647-649.

¹⁵⁹ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 286.

Per a Molas, *l'exposició de Cambó al rei a l'Ajuntament no era un acte irreflexiu i espontani. Comptava amb el suport d'una part considerable del partit i del mateix Prat de la Riba, el qual, en darrera instància, anava a resoldre així els problemes insolubles, des d'un punt de vista conciliatori, amb què s'havia trobat en tornar de França, dins de la Lliga Regionalista. L'obertura a la dreta s'imposaria sobre l'obertura a l'esquerra. L'acte de Cambó no fou condemnat per la majoria de la Junta, tot i que contravenia un acord d'aquesta Junta, i malgrat que no l'aprovaven. Això significà la derrota total dels liberals i l'esclat de la Lliga.*¹⁶⁰

Aquesta tesi també és compartida per Balcells, que considera el discurs de Cambó com el pretext per l'escissió de la Lliga: *tot i que va ser un discurs crític, va ser considerat com un acostament a la Monarquia i una desobediència de l'acord del partit de fer el buit a la visita reial. Prat de la Riba i la majoria de la Lliga donaren suport a Cambó.*¹⁶¹ Olivar, en la seva obra biogràfica sobre Prat, justifica el suport d'aquest a Cambó de la següent manera: *com és lògic, en Prat no podia abandonar qui veia les coses amb els ulls realistes que ell recomanava de tenir sempre oberts.*¹⁶²

Efectivament, l'acte de Cambó a l'Ajuntament obria una escletxa en el si del catalanisme i, especialment, en la Lliga, que mai més podria ser tancada. L'endemà mateix, el dia 8, regidors de la Lliga com Carner i Sunyol redactaren una nota on censuraven l'actuació dels seus companys. El dia 9, Enric Prat de la Riba, els respongué a *La Veu*: *Prat volia treure importància al fet dient que "la discrepància és insignificant, és un matís de procediment i de interpretació" de l'acord de la Lliga per part de Cambó i els altres regidors. Al mateix temps feia una advertència respecte a les*

---

¹⁶⁰ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 60.

¹⁶¹ A. BALCELLS (dir.): *Història de Catalunya...* p. 974.

¹⁶² R. OLIVAR BERTRAND: *Prat de la Riba...* p. 173.

*repercussions que podia tenir l'escrit dels quatre regidors catalanistes: " l'escrit en té un to de clarí de guerra que pot ocasionar pertorbacions entre nosaltres".*¹⁶³ Durant aquells dies, *La Veu* s'encarregà de publicar els noms dels qui enviaven felicitacions a Cambó i de defensar l'acte dels regidors que havien trencat l'acord. Així doncs, el seu posicionament, amb Prat de la Riba al capdavant, era molt clar.

El penúltim pas per aquest trencament es produí a la junta extraordinària de la Lliga del 20 d'abril.¹⁶⁴ Després de diverses discussions, de Riquer explica com els sectors dinàstics i conservadors demanaren la dimissió de la junta i l'elecció d'una de nova. Davant d'això, Rusiñol i la junta dimitiren, i hom nomenà una comissió mediatora per tal de realitzar un estudi sobre la reorganització de la Lliga i la reduir de les divergències internes, que estaria formada per Rusiñol, Prat, Abadal i Carner. Aquesta comissió, de cara a reforçar els poders de la direcció, s'encarregà de modificar els estatuts. Mitjançant un article addicional, crearen un òrgan executiu reduït, la Comissió d'Acció Política, que esdevindria l'òrgan rector de la Lliga. La intenció de reforçar els poders directius en pocs dirigents era, en paraules de de Riquer, el que pretenia aconseguir Prat de la Riba des de feia temps.¹⁶⁵

Abans de la junta extraordinària del 18 de juny, en que finalment es concretaria l'escissió, es important de remarcar l'article de Prat, anomenat *Jornades Catalanes*, que fou publicat a *La Veu* el 27 d'abril. En aquest, no només defensava l'èxit polític de l'acte de Cambó, sinó que també deixava clara la seva posició sobre l'accidentalisme de

---

¹⁶³ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 287.

¹⁶⁴ Pel que fa a les dates, s'ha utilitzat la referència de DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 290. MOLAS, per la seva banda, fixa la data de la junta de la Lliga el dia 18 d'abril. I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 60.

¹⁶⁵ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* pp. 291-292.

la Lliga i del catalanisme, considerant, a més a més, pot educats políticament els regidors discrepants.¹⁶⁶

Arribats, doncs, a la junta del 18 de juny, la comissió mediadora tenia l'encàrrec de proposar els canvis organitzatius amb el fi de superar la crisi de la Lliga. Amb Prat absent per malaltia, Ferran Agulló llegí una escrit de l'advocat català on defensava la formació d'un directori amb poders executius plens, amb facultats d'acció superiors a les de la mateixa junta directiva, és a dir, *un organisme reduït, amb una certa coherència política, de funcionament àgil, que assegurés la direcció política de la Lliga i que tingués unes tasques més de resolució i execució que no pas de deliberació.*¹⁶⁷ Acte seguit, Pere Rahola proposà cinc noms per formar part d'aquest directori, els quals eren els quatre membres de la Comissió d'Acció Política més Cambó. La presència d'aquest darrer polític, juntament amb l'absència de Domènech, encengueren els ànims dels liberals, els quals van sortir indignats de la junta, consumant així la divisió de la Lliga. En una lletra a Domènech, Prat lamentava el seu apartament de la Lliga, comparant-lo amb el de Permanyer anys abans en el si de la Unió, el qual restà al costat de Guimerà i *La Renaixensa*.¹⁶⁸ Així doncs, i en paraules de Molas, *el catalanisme quedava, doncs, dividit ja en tres branques: la Unió Catalanista, la Lliga Regionalista i els "liberals" catalanistes, encara sense organització pròpia.*¹⁶⁹

---

¹⁶⁶ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 627-620 i B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 293.

¹⁶⁷ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 294.

¹⁶⁸ R. OLIVAR BERTRAND: *Prat de la Riba...* pp. 408-409. Sobre la lletra de Prat a Domènech també en fan referència B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 295 i I. MOLAS: *Lliga catalana...* pp. 60-61.

¹⁶⁹ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 61.

El proper acte de la Lliga, seguint les intencions de Prat, fou la constitució de la tan discutida nova Comissió d'Acció Política. Finalment, aquesta la constituïren Prat, encarregat de la política catalana, Duran i Ventosa, encarregat de la política barcelonina, i Cambó, responsable de la política espanyola. Rusiñol restà en el càrrec de president de la Lliga, un títol clarament honorífic, i Pere Rahola fou ascendit a secretari. Prat, malgrat el trencament en el si de la formació, havia aconseguit el seu objectiu: una direcció política homogènia, amb poders plens i, àdhuc, superiors als de la junta.

Els escindits de la Lliga, per la seva banda, fundaren el setmanari *El Poble català*, que aparegué el 12 de novembre de 1904. Veient a la Lliga com a col·laboracionista amb el centralisme i traïdora del catalanisme, aquest mitjà d'expressió fou creat per aconseguir la catalanització del republicanisme i per enfrontar-se a *La Veu*. Tanmateix, Prat estava convençut que la seva posició era la justa per a la política possibilista del catalanisme. És de Riquer qui, al final de la seva obra, sintetitza el pensament de Prat sobre l'escissió: *la sortida d'aquests elements, considerats per Prat més republicans que no catalanistes, va deixar la Lliga en mans dels conservadors, dels partidaris més conscients del possibilisme, de la política d'aconseguir petites victòries, de fer política "regionalista" i no pas "nacionalista", malgrat les posteriors elaboracions teòriques de Prat –"La nacionalitat Catalana". La Lliga així passava a convertir-se en un grup polític homogeni, que no tindria trencaments fins al cap de divuit anys. [...] La Lliga podia defensar ja sense problemes interns els interessos no sols de "la genteta del comerç i saltataulells", com deia Domènech irònicament, sinó sobretot de la "gent conservadora i d'ordre" de la qual parlava Cambó l'any 1903.*¹⁷⁰

---

¹⁷⁰ B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 299.

Arran del canvi i renovació d'estructura en el si de la Lliga, Rovira i Virgili realitza un anàlisi on critica la política de Prat: *allò que trobem més equivocacat i més censurable, en la política partidista de Prat de la Riba, és la imposició efectiva d'uns polítics conservadors, de dreta, a la Lliga Regionalista. [...] En veritat, la Lliga Regionalista, amb l'orientació i actuació que li donà Prat de la Riba, era dretista, burgesa i monàrquica. [...] Prat era el director de la Lliga, l'orientador, en certa manera el dictador; al seu costat, els altres, tant el que hi estaven d'acord com els que no hi estaven, eren figures secundàries, acòlits, simples números de míting, noms pomposos de candidatura. Prat no compartia de fet amb ningú les seves prerrogatives de director. No sabia dirigir a mitges. Volia –i es prenia– la plenitud de poders. I es decantava a considerar amb un cert menyspreu contingut –però no del tot amagat– la capacitat política dels qui no coincidien amb ell.*¹⁷¹

6.10. Eleccions provincials i Prat a la Diputació (gener-setembre 1905)

El 1905, per a la Lliga Regionalista, s'inicià amb una bona notícia. Aquesta tesi és compartida tan per Olivar com per Molas, ja que ambdós autors coincideixen amb que la dissolució del *Círculo Conservador de Barcelona*, reflectia una de les escissions del partit conservador i enfonsava definitivament el sistema caciquil a la ciutat. Precisament, fou aquesta desfeta la que permeté a la Lliga estendre's cap a la dreta i assegurar-se una nova clientela política.¹⁷²

Olivar reflecteix en la seva obra quina fou la reacció de Prat de la Riba respecte a aquesta dissolució: *El círcol, un dia poderós, dels Planas i Casals, ha mort aquests dies*

---

¹⁷¹ A. ROVIRA I VIRGILI: *Resum d'història...* pp. 45-46.

¹⁷² I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 63 i R. OLIVAR BERTRAND: *Prat de la Riba...* p. 179.

*amb quietud, com moren els qui sobreviuen a ells mateixos i al seu temps, els qui moren quan ja fa anys que estan morts per al món.*¹⁷³ Amb menys ironia però amb la mateixa idea de crítica, Santamaria també recull l'article de Prat, anomenat *La mort del Círcol conservador*. En la seva tesi s'exposa com, *segons Prat, la indiferència en l'opinió pública amb què fou rebuda la desaparició del Círcol Conservador dels Planas i Casals, que fou "amo i senyor omnipotent" de Barcelona i de gran part de Catalunya, representava la mort del caciquisme a Catalunya.*¹⁷⁴

Pocs dies després, encara al mes de febrer, Prat publicà a *La Veu* un article anomenat *L'Estat contra Barcelona*. En aquest, l'advocat de Castellterçol exposà els greuges que la ciutat comtal rebia de l'Estat espanyol. La idea principal que se'n desprèn, seguint la tesi de Santamaria, és la crítica que realitzà Prat a un Estat centralitzat que posava entrebancs al desenvolupament de la ciutat catalana, en contraposició al que havien fet Alemanya i Itàlia amb Hamburg i Gènova, argumentant-ho amb el recel que els polítics de Madrid observaven el progrés català. A més a més, remarcà que a les ciutats es manifestaven els esforços que, iniciats a la vida de pagès, que era la base de la vida nacional, es transformaven en la riquesa nacional de tot un país.¹⁷⁵

El cert és que, aquell 1905, la Lliga tenia per davant tres processos electorals que havien de ser bàsics per establir posicions i intentar recuperar els llocs que havien anat guanyant els republicans.¹⁷⁶ Per tal d'enfrontar-se a la Unió Republicana, és necessari

---

¹⁷³ R. OLIVAR BERTRAND: *Prat de la Riba...* p. 180.

¹⁷⁴ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 657-659.

¹⁷⁵ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 659-664.

¹⁷⁶ Aquesta afirmació requereix un matís. El nombre de processos electorals, certament, era de quatre. Tot i això, tal i com també ocorregué al 1903, la Lliga Regionalista no presentà candidatura a les eleccions a senadors, motiu pel qual en aquest treball es parla de tres processos

entendre el nou posicionament de la Lliga, excel·lentment sintetitzat per Molas: *el catalanisme, en si, era aleshores, per la seva trajectòria històrica, un moviment obert a la dreta, un moviment de la burgesia industrial i mercantil i de part de les classes mitjanes, i, de més a més, en contacte social intens amb les forces rurals i eclesiàstiques. La Lliga passà a oferir als sectors conservadors una ideologia política i un programa mobilitzador, capaç d'ésser acceptat per ells, tot i que només en part el compartien, i amb una força integradora que s'anà fent sentir amb el temps. Progressivament s'imposà com l'única oportunitat eficaç d'oposar-se a la Unió Republicana i passà a reagrupar totes aquestes forces dretanes i a convertir-se en llur possibilitat de supervivència amb un sentit creador i dinàmic.*¹⁷⁷

La primera oportunitat i confrontació electoral es visqué a les eleccions a diputats provincials del 12 de març. Tot i aconseguir la Lliga sis diputats a Barcelona, regió on guanyaren els republicans, les eleccions permeten extreure, seguint l'obra de Molas, quatre conclusions: a) *Força dels partits monàrquics en totes les províncies, amb majoria en tres de les quatre diputacions.* b) *Elevada representació republicana.* c) *Reduïda representació regionalista, absent totalment a Lleida i Tarragona.* d) *Feblesa del tradicionalisme, bé que es troba representat en les quatre diputacions.*¹⁷⁸ Pel que fa a Prat, fou en aquestes eleccions on, malgrat la seva tímida i horror a l'exhibicionisme, aconseguí un lloc de minoria a la Diputació. Olivari reflecteix que, per a Prat, les Diputacions eren organismes morts i de poc radi d'acció per als seus objectius de política pràctica i constructiva, així que fou bàsica la insistència dels seus

---

electorals. J. CAMPS I ARBOIX: *Història de la Solidaritat Catalana*, Ediciones Destino, Barcelona, 1970, pp. 15-18.

¹⁷⁷ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 63.

¹⁷⁸ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 64.

companys de la Lliga per formar part de la llista electoral.¹⁷⁹ És interessant com, malgrat les moltes vegades que Prat havia escrit sobre l'enyorança i importància de les institucions i diputacions medievals catalanes, en el moment de formar de la Diputació de Barcelona era conscient de les seves limitacions, que venien principalment marcades per un Estat centralitzat i centralitzador,

Des d'aquest mes de març i fins al mes de setembre, moment en que tingueren lloc les eleccions a Corts, Prat, des de la seva recent estrenada posició de diputat de la província, seguí contribuint intel·lectualment al moviment catalanista amb un seguit d'articles i escrits que serviren per deixar veure i reforçar els seus plantejaments polítics. Entre aquests, es troba el pròleg que escrigué al llibre *Regionalisme i federalisme* de Duran i Ventosa, publicat al mes d'abril, on l'advocat de Castellterçol exposà la situació de Catalunya dins d'una obra que criticava el federalisme des dels punts de vista regionalista i conservador.¹⁸⁰ També mereixen un comentari especial els articles *Si jo fos rei* i *L'orgia liberal*, publicats a *La Veu* els mesos de juny i juliol respectivament. En el primer, després del viatge per Europa del rei Alfons XIII, Prat reflexionava de com actuaria dins d'Espanya si ell fos el rei, fent un incís especial al cas català i a la relació que mantenia l'Estat actual amb Catalunya.¹⁸¹ En el segon, Prat feia referència al canvi de govern que s'havia produït a Espanya. Segons ell, no es podia esperar cap canvi polític significatiu amb el nou govern de Montero Ríos, ja que aquest tampoc sabia tractar el cas català i era fruit d'un règim oligàrquic impotent.¹⁸²

---

¹⁷⁹ R. OLIVAR BERTRAND: *Prat de la Riba...* p. 181.

¹⁸⁰ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 676-688.

¹⁸¹ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 697-700 i R. OLIVAR BERTRAND: *Prat de la Riba...* pp. 182-183.

¹⁸² F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 700-702.

6.11. Eleccions generals i municipals: el banquet de la victòria i l'assalt al

Cu-cut (setembre-novembre 1905)

A les portes del mes de setembre, seguint l'obra de Balcells, Culla i Mir, *els regionalistes eren conscients que representaven l'única alternativa capaç de rebre el vot de les forces conservadores i dretanes de Catalunya. Aquestes es trobaven disposades a donar-los suport, ja sigui explícitament, com les societats econòmiques, o implícitament, com feien carlins, catòlics i elements monàrquics. "Ordre contra desordre" i "Defensa dels interessos materials catalans a Madrid" passen a ésser dos punts fonamentals del seu programa electoral.*¹⁸³

Per donar força al moviment i candidatura regionalista, el 31 d'agost, Prat de la Riba publicà a *La Veu* l'article anomenat *La nostra candidatura*. En aquest, seguint a Santamaria, Prat exposava el significat de la llista formada per Girona, Rahola, Pella, Puig i Cadafalch i Cambó.¹⁸⁴ *Aquests polítics eren representatius de les grans fases de la restauració de Catalunya. Representaven el desvetllament de la personalitat col·lectiva iniciada amb la renaixença espiritual de Catalunya: eren uns candidats que havien reeixit en l'agricultura, en la indústria, en l'estudi del passat i en l'acció política. Tots els candidats havien estat ben triats per a representar a Barcelona, cap i casal de Catalunya: unien "al símbol la realitat, a la representació la força, a la*

---

¹⁸³ A. BALCELLS; J.B. CULLA; C. MIR: *Les eleccions generals...* p. 94.

¹⁸⁴ És necessari ressaltar que, com molt bé exposen MOLAS i OLIVAR, en un primer moment es proposà a Joan Maragall ocupar un lloc en la candidatura, però la negació rotunda d'aquest a participar-hi i actuar en política propicià l'entrada de Pella. I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 68 i R. OLIVAR BERTRAND: *Prat de la Riba...* p. 184.

promesa l'efectivitat".¹⁸⁵ A més a més, entre els dies 2 i 9 de setembre, poc temps abans de les eleccions del dia 10, Prat anà publicant a *La Veu* un article per cadascun dels integrants de la candidatura regionalista, en els que remarcava les seves virtuts i els encoratjava per aconseguir els objectius comuns.¹⁸⁶

La composició de la candidatura de la Lliga a Barcelona, impulsada pel mateix Prat, serveix per observar la diferència existent entre els representants directes dels interessos econòmics de la burgesia (Girona i Rahola) i els candidats trets de l'elit política (Cambó, Puig i Cadafalch i Pella). Aquest fet, segons Balcells, Culla i Mir, és *un altre gest simptomàtic de l'afany conciliador demostrat per la Lliga amb vista a cercar el recolzament de l'oligarquia sense perdre l'únic suport ideològic –el del seu particular catalanisme– que podia donar vida a les seves pretensions d'ample moviment interclassista*.¹⁸⁷ També dins l'obra de Olivar es troba aquesta diferenciació entre candidats: *en Prat, no cal dir-ho, fou l'ànima de la Lliga per a fer triomfar els seus candidats: en Girona, representació genuïna de la pagesia catalana; en Rahola, símbol del taller, del gran magatzem i de la botigueta, del teler mogut a mà i de les colònies industrials de les conques del Llobregat i del Ter; en Pella tenia lligat el seu nom al renaixement moral de Catalunya; en Puig significava l'afirmació neta i actual de la personalitat catalana, i en Cambó, la voluntat conscient de Catalunya en acció*.¹⁸⁸

Molas, que exposa les diferents estratègies que seguí la Lliga en cada regió, com podia ser la unió amb els carlins a Girona o amb els republicans a Vic, considera que als regionalistes els mancava una estratègia electoral unitària, adequada a una política

---

¹⁸⁵ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 707-712.

¹⁸⁶ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 712-721.

¹⁸⁷ A. BALCELLS; J.B. CULLA; C. MIR: *Les eleccions generals...* p. 95.

¹⁸⁸ R. OLIVAR BERTRAND: *Prat de la Riba...* p. 185.

global. *En cada circumscripció es buscava el triomf d'un regionalista o l'enfonsament dels partits de torn, quan llurs representants no simpatitzaven amb el regionalisme, o la lluita contra el republicanisme quan era massa fort.*¹⁸⁹ Amb tots aquests preparatius, doncs, la Lliga demanà el vot per la seva candidatura sota les consignes “*fora el cunerisme i el caciquisme*” i “*votar per Catalunya*”.¹⁹⁰ La primera d'aquestes consignes vingué donada perquè, malgrat haver aconseguit la gairebé plena desaparició del caciquisme a Barcelona, aquest sistema de control i manipulació electoral seguia sent molt vigent i present en la resta del país, sobretot en la Catalunya interior i rural.

Després dels comicis del dia 10 de setembre, els republicans, tot i veure disminuït el seu número de vots, foren els qui coparen les majories a la capital catalana, mentre que la Lliga, que per contra els veié augmentats, aconseguí dos llocs a les minories (Girona i Rahola).¹⁹¹ El progrés registrat a Barcelona, segons Molas, és *gràcies al fet d'haver aconseguit neutralitzar la dreta, que no presentà candidats; progrés que es combinà amb una reculada molt sensible dels republicans.*¹⁹² A nivell general, dels 44 escons a repartir a Catalunya, 7 foren a parar als regionalistes, 7 als conservadors, 11 als republicans i 19 als liberals. Així doncs, la Lliga aconseguí 5 diputats fora de Barcelona, fet que representà un augment de 2 respecte a l'any 1903.¹⁹³

No tot, però, foren bones notícies pels regionalistes. Tot i el seu augment de diputats i el retrocés republicà, el procés electoral provocà l'expulsió de Josep Pella de la Lliga.

---

¹⁸⁹ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 66.

¹⁹⁰ A. BALCELLS; J.B. CULLA; C. MIR: *Les eleccions generals...* p. 103.

¹⁹¹ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 66 i A. BALCELLS; J.B. CULLA; C. MIR: *Les eleccions generals...* p. 105.

¹⁹² I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 68.

¹⁹³ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 68 i A. BALCELLS; J.B. CULLA; C. MIR: *Les eleccions generals...* p. 113.

Aquest fet, que sobretot tenia una importància simbòlica, és excel·lentment explicat tan per Molas com per Balcells, Culla i Mir. L'expulsió de Pella es degué a la tupinada esdevinguda al districte V de Barcelona, on el número de vots fou clarament manipulat i inflat, amb l'objectiu que aquest pogués passar davant de Rahola.¹⁹⁴

Així doncs, i sense gaire temps per a més, els regionalistes ja havien de fer front a la campanya i eleccions municipals del novembre, el darrer procés electoral del 1905, les quals havien de servir per a reafirmar les posicions assolides al setembre i per a polsar l'ànim de les forces conservadores. Com era d'esperar, el seu principal objectiu era el d'aconseguir el control de l'Ajuntament de Barcelona que, en paraules d'Olivar, era tenir Catalunya.¹⁹⁵ En aquesta mateixa línia de pensament, dins de l'obra de Santamaria s'observa com Prat, l'1 de novembre, publicà a *La Veu* un article anomenat *Les eleccions municipals*. En dit escrit es pot apreciar la importància que donà l'advocat de Castellterçol a aquells comicis i, sobretot, al fet que la Lliga podés controlar *la ciutat única, la ciutat sense igual, la ciutat per excel·lència*, de manera que no dubtà ni un moment a demanar el vot per a la candidatura regionalista. En la concepció nacional pratiana, treballar i engrandir Barcelona significava treballar i engrandir Catalunya.¹⁹⁶

La principal força opositora per a la Lliga era, novament, la Unió Republicana d'Alejandro Lerroux. En aquesta ocasió, els catalanistes presentaren 12 regidors a Barcelona, distribuïts estratègicament per aquells districtes que majors possibilitats tenien de sortir vencedors, per 20 que en presentaren els republicans. Després dels comicis del 12 de novembre, els resultats per a la Lliga no pogueren ser més positius, ja

---

¹⁹⁴ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 68 i A. BALCELLS; J.B. CULLA; C. MIR: *Les eleccions generals...* p. 106.

¹⁹⁵ R. OLIVAR BERTRAND: *Prat de la Riba...* p. 185.

¹⁹⁶ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 726-729.

que aconseguiren que sortissin elegits els 12 regidors presentats, amb un augment de 1.000 vots respecte a les eleccions legislatives. Per contra, els republicans assoliren 14 regidors. A part d'aquests 12 regidors a Barcelona, segons Olivar, els catalanistes n'aconseguien cent més a la resta de Catalunya.¹⁹⁷ Els resultats, tal i com exposen Molas, Camps, el mateix Olivar i Balcells, Culla i Mir, equilibraren les forces al consistori barceloní i foren motiu de celebració per a la Lliga, la qual arribà amb l'àpat del 18 de novembre, conegut amb el nom del Banquet de la Victòria.¹⁹⁸

El banquet, en el que assistiren més de dos mil cinc-cents comensals, tingué lloc al Frontó Comtal. A la seva sortida, tal i com exposen Olivar i Camps, es produïren enfrontaments entre regionalistes i republicans, en el moment en que els primers passaren per davant la Fraternitat Republicana cantant *Els Segadors*.¹⁹⁹ El pitjor, però, fou quan la nit del 25 de novembre, com bé explica Molas, *com a conseqüència d'un acudit polític publicat en el setmanari "Cu-cut" a propòsit de l'"àpat" i dels militars, alguns d'aquests, [...] van passar a l'acció directa i van assaltar l'edifici del setmanari esmentat i de "La Veu de Catalunya", així com la impremta on eren tirades aquestes publicacions, llançant els mobles pel balcó i cremant-los en plena Rambla. [...] L'acte era, d'una banda, d'anticatalanisme, però de l'altra d'afirmació política dels militars com a gruo, i d'expressió de llur ferma voluntat d'intervenir activament en la vida pública.*²⁰⁰

---

¹⁹⁷ R. OLIVAR BERTRAND: *Prat de la Riba...* p. 185.

¹⁹⁸ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 68, J. CAMPS I ARBOIX: *Història de...* p. 18, A. BALCELLS; J.B. CULLA; C. MIR: *Les eleccions generals...* p. 114 i R. OLIVAR BERTRAND: *Prat de la Riba...* p. 185.

¹⁹⁹ R. OLIVAR BERTRAND: *Prat de la Riba...* p. 185 i J. CAMPS I ARBOIX: *Història de...* p. 19.

²⁰⁰ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 70.

En l'obra d'Olivar, s'especifica amb més detall que en cap altra la preparació i procés seguit pels 300 militars a l'hora de dur a terme l'atac, a la vegada que es reproduceix l'acudit d'en Junceda: *la caricatura representava un oficial de cavalleria i un transeünt davant del Frontó Comtal, on se celebrava el banquet. L'oficial preguntava: "¿Què se celebra aquí, que hi ha tanta gent?", i el transeünt responia: "el banquet de la Victòria" "De la victòria?", repetia estranyat l'oficial, i afegia: "Ah, vaja, seran paisans!". A més a més, l'autor afegeix: la col·locació de la caricatura, de mida petita i en un lloc poc destacat del setmanari, fa dubtar respecte a la intenció dels seus autors. Intenció de mal gust, repetim, com en centenars de dibuixos que l'havien precedit; però que en aquest cas particular no cercava l'escàndol.*²⁰¹

Pel que fa a Camps, en la seva obra es troba també reproduït l'acudit que provocà la ira de l'exèrcit. Segons aquest autor, *la frase anava carregada de perversa intenció, injuriosa per a un estament que no té en el valor professional el seu primordial punt d'honor. Ningú, en raó de la intenció i de l'insult, no podrà negar que el peu de la caricatura podia reclamar una rectificació del periòdic i unes disculpes, àdhuc que podia ser matèria de l'exercici d'una acció penal d'ofici i en son dia sancionada equitativament. Però, res més.*²⁰²

En una línia més propera a la de Molas, ja que també analitza el significat de la reacció de l'exèrcit, val la pena mostrar l'opinió de Balcells: *més enllà de la reacció irada per la publicació al "Cu-cut" d'un seguit d'acudits on s'havia ridiculitzat l'exèrcit, amb al·lusions a la derrota del 1898, cal veure en el fet la reaparició dels*

---

²⁰¹ R. OLIVAR BERTRAND: *Prat de la Riba...* pp. 187-188.

²⁰² J. CAMPS I ARBOIX: *Història de...* p. 21.

*militars com a grup de pressió en la vida política contra el que consideraven un perill separatista, excessivament tolerat pels governs, segons bona part de l'oficialitat.*²⁰³

Aquesta línia d'opinió també s'observa a l'obra de Jarne. Per a ella, *el motiu de fons de l'agressió, però, era contra el progrés del catalanisme, el qual els militars veien com a element disgregador de l'Estat espanyol.*²⁰⁴

Per últim, és necessari mostrar quina fou la reacció de Prat a l'assalt del *Cu-cut*. Com bé era d'esperar, aquest publicà un article el 27 de novembre a *La Veu*, que sota el títol de *Serenitat* i seguint a Santamaria, feia referència, principalment, a l'actuació que hauria de seguir l'Estat espanyol arran dels atacs. A més a més, en l'escrit també s'hi destacava el significat que tingueren els actes dels militars, es reivindicava la funció que tenien les diferents publicacions afectades per la reacció de l'exèrcit i es remarcava que la resposta dels catalanistes seguiria la legalitat, mostrant així, Prat, una plena confiança en el futur.²⁰⁵ L'endemà mateix, el 28 de novembre, fou l'encarregat de redactar el *Manifest al poble* i que, novament, es publicà a *La Veu*. Aquest document, signat per diverses personalitats polítiques, entitats, periòdics i corporacions catalanes, reclamava l'autonomia del poble català, ja que aquest tenia la necessitat de viure segons la seva personalitat i sense estar sotmès a imposicions i traves. Els signants denunciaven l'hostilitat i actitud amb que el Govern havia rebut les peticions de Catalunya i cridava els catalans per a treballar plegats.²⁰⁶

---

²⁰³ A. BALCELLS (dir.): *Història de Catalunya...* p. 975.

²⁰⁴ A. JARNE; J.M. PORTA: *Un horitzó nacional*. p. 17.

²⁰⁵ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 735-737.

²⁰⁶ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 738-740.

6.12. Llei de Jurisdiccions i reacció política (desembre 1905)

El clima de tensió que es vivia en aquests darrers dies de novembre provocà, en primera instància, una dura discussió a les Corts espanyoles per part d'alguns diputats catalans i altres polítics espanyols, entre els que destacà Salmerón, amb el govern de Madrid. Acte seguit, el 30 d'aquell mes, tingué a lloc la dimissió del govern encapçalat per Montero Ríos, després que aquest suspengué les garanties constitucionals a la ciutat de Barcelona. El seu successor fou el liberal Segismundo Moret, que seguint a Molas, preparà una llei d'excepció (*Llei de Jurisdiccions*) per la qual quedaven sotmesos a la jurisdicció militar tots els delictes de paraula o per escrit contra l'exèrcit, la pàtria i llurs símbols. Aquesta llei anava acompanyada del nomenament del general Luque, capità general de Sevilla i autor del telegrama de solidaritat amb els militars de Catalunya, per a la cartera de Guerra.²⁰⁷

La proposta de llei, que finalment seria aprovada al març del 1906, provocà una nova correlació de forces polítiques que donaria un gran auge al catalanisme. Per a Balcells, aquesta llei amenaçava el catalanisme i podia dur a una restricció permanent de la llibertat de premsa. L'ambient anticatalà que es respirava a Madrid va posar els diputats republicans catalans al costat de la Lliga, mentre Nicolás Salmerón, president de la Unió Republicana, allargava la mà als regionalistes per tal d'evitar, segons ell, que el catalanisme es desviés cap al separatisme. En canvi l'hostilitat republicana a Barcelona es mantenia i Lerroux es va solidaritzar amb l'agressió dels militars.²⁰⁸ La divergència d'opinions i actuacions entre Lerroux i Salmerón, al cap d'un temps,

---

²⁰⁷ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 70.

²⁰⁸ A. BALCELLS (dir.): *Història de Catalunya...* pp. 975-976.

provocà el trencament del republicanisme i la fundació, per part del primer, del Partit Republicà Radical.

Molas, seguint la línia de Balcells, explica com *tots els grups polítics de Catalunya, amb l'excepció dels republicans que van seguir Lerroux, es van unir en un moviment de defensa contra la Llei de Jurisdiccions. Lerroux, que inicialment titubejà, a punt d'entrar en el corrent, se n'apartà amb la publicació en "La Publicidad" (9-XII-1905) de l'article "El alma en los labios", en què justificava l'acció dels militars.*²⁰⁹

Ucelay-Da Cal, per la seva banda, afegeix a tot aquest procés la vista que tingué Prat de la Riba per tal d'aconseguir un projecte de futur: *a partir dels debats parlamentaris per mirar de frenar, de manera infructuosa, l'aprovació de la Llei, dita "de jurisdiccions" pel pas del dret civil ordinari al militar, Prat va saber projectar un criteri transversal des de la Lliga i funcionà. Es va forjar una plataforma de protesta, eventualment electoral, de la qual només se separaren els republicans d'esquerres i vagament obreristes, identificats amb el periodista Alejandro Lerroux (1864-1949), el qual actuà com a cabdill de la resistència i, el 1907, liderà un nou Partit Republicà Radical. [...] Davant les contradiccions obertes el 1905 i que marcaren el procés polític català de 1906-1907, la Lliga, amb Prat al timó, va saber presentar-se com el que pretenia ser: les paraules de la capçalera del seu diari actuaven com si fossin autènticament "La Veu de Catalunya".*²¹⁰

Camps i Arboix, amb un to certament romàntic i èpic, exposa que *la Solidaritat Catalana en marxa havia nascut d'una protesta motivada pels fets del 25 de novembre del 1905, que coneixem. Reaccionà més tard en convertir-se en el lligam que*

---

²⁰⁹ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 71.

²¹⁰ G. RUBÍ; F. ESPINET (eds.): *Solidaritat Catalana i Espanya (1905-1909)*, Editorial Base, Barcelona, 2008, pp. 24-25.

*agermanava grups catalans divergents amb el comú denominador de la catalanitat i de la democràcia, primera gran consecució d'indole constructiva per ser antídoto i correctiu de la tendència dissociadora. Per aquestes manifestacions de noble impuls i generosa comprensió era d'esperar que un dia faust arribaria en què la ciutat de les bombes es convertiria en la ciutat del perdó.*²¹¹

La Veu, que havia estat clausurada el 5 de desembre i reoberta el dia 16 d'aquell mes, fou utilitzada per Prat per a publicar l'article *Una vegada més*. Aparegut el mateix dia 16, l'autor mostrava en aquest escrit la seva protesta per la suspensió del diari català, criticant també la suspensió de les garanties constitucionals i rebutjant aquelles acusacions que consideraven el catalanisme com un moviment separatista. Tanmateix, Enric Prat de la Riba no entrà a valorar, encara, el significat que tenia per a Catalunya la Llei de Jurisdiccions.²¹²

7. SOLIDARITAT CATALANA I LA NACIONALITAT CATALANA (1906)

7.1. Gestació i fundació de la Solidaritat Catalana (gener-febrer 1906)

Finalitzat l'any 1905 amb aquest clima d'agitació i resposta política, seguint tan a Molas com a Camps, s'observa com es constituí un Comitè executiu del moviment, que sota el nom de "Solidaritat Catalana", estava format per F. Cambó (Lliga), J. Carner (nacionalistes republicans), J. Roca i Roca (republicans), J. M. Vallès i Ribot (federal),

---

²¹¹ J. CAMPS I ARBOIX: *Història de...* p. 41.

²¹² F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 741-742.

doctor Martí i Julià (Unió Catalanista), M. Junyent (carlins), i A. Hurtado (sense partit).²¹³

Paral·lelament a la constitució d'aquest moviment, que tal i com s'observa amb els noms dels presents, englobava a polítics de diferents ideologies i partits, els senadors diputats regionalistes presentaren a Corts, el 24 de gener, un document anomenat: *La cuestión catalana. Los senadores y diputados regionalistas al país*. En aquest escrit reivindicatiu, *grosso modo*, i segons l'obra de Molas, *es propugnava la defensa de la pluralitat de llengües, la supressió de les incompatibilitats de jutges i llur residència en les regions de dret foral, i es demanava la constitució d'una sala del Tribunal Suprem per als conflictes regionals. Es demanava també organismes regionals per a la instrucció i l'ordre públic, el concert econòmic, l'autonomia municipal, i la de la Universitat i zones franques*.²¹⁴ L'escrit fou, clarament, conseqüència del projecte de Llei de Jurisdiccions endegat pel govern de Madrid.²¹⁵

Els integrants del comitè executiu, per la seva part, convocaren un míting a Girona pel dia 11 de febrer. Prat, el dia 9, publicà un article a *La Veu* on exposava el sentit que tenia aquell moviment popular. Anomenat *El míting de Solidaritat*, l'advocat català reflexionava sobre la importància de la trobada, el significat de la Solidaritat i encoratjava els catalans per seguir treballant per Catalunya.²¹⁶ Efectivament, fou en aquell míting de l'11 de febrer quan es proclamà la Solidaritat Catalana.

---

²¹³ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 71 i J. CAMPS I ARBOIX: *Història de...* p. 45.

²¹⁴ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 71.

²¹⁵ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 765-785. La informació és pot ampliar amb Olivar, el qual defensa que el document fou redactat per Enric Prat de la Riba. R. OLIVAR BERTRAND: *Prat de la Riba...* p. 192.

²¹⁶ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 790-791.

Naixia doncs, d'aquesta manera, una coalició electoral que, per a Balcells, *abraçava des d'una part dels federals, amb Vallès i Ribot, fins als carlins, passant pel nucli del futur Centre Nacionalista Republicà, liderat per Jaume Carner, per la directiva catalana de la Unió Republicana amb tota la premsa republicana i tota la representació parlamentària, i per la Lliga Regionalista, que esdevenia el pivot de la coalició. La Unió Catalanista donava suport entusiasta a la Solidaritat Catalana i també s'hi adherí un tinent coronel d'enginyeries, destinat a Lleida, Francesc Macià, que es va veure obligat per això a abandonar la carrera militar.*²¹⁷

Seguint amb Balcells, i dins l'obra conjunta amb Culla i Mir, també s'observa l'opinió que mereix el moviment solidari per als tres historiadors: *la pretesa definició interclassista del moviment possibilitava que Solidaritat Catalana, sense ésser genuïnament representativa de quelcom concret, obtingués –circumstància irrepètible– la mobilització d'un nombrós electorat entorn d'una única idea, "Catalunya", i contra un únic enemic comú: la política centralista, contrària a les aspiracions autonomistes. En el seu paper director, la Lliga tingué cura de no donar al moviment un contingut ideològic-militant i parà esment a evitar qualsevol enfrontament entre els diversos components; en conseqüència, la Solidaritat era capaç d'integrar –mitjançant el seu programa o bé per intervencions particulars dels partits i persones que li donaven suport– un espai electoral que cobria els extrems més insòlits.*²¹⁸

Olivar explica que, en la Solidaritat, *s'integraren els regionalistes de la Lliga, els republicans d'en Salmerón –Unió Republicana–, els federals, els nacionalistes*

---

²¹⁷ A. BALCELLS (dir.): *Història de Catalunya...* p. 976.

²¹⁸ A. BALCELLS; J.B. CULLA; C. MIR: *Les eleccions generals...* p. 120.

*republicans, els carlins i els integristes. Una sola força política de Catalunya restava al marge: els lerrouxistes.*²¹⁹

Jarne, que també exposa la participació de les forces antidinàstiques, amb l'excepció dels lerrouxistes, afegeix que *la Solidaritat Catalana, però, obeïa a una lògica més profunda que els aliances tàctiques dels partits. El nacionalisme català s'havia de democratitzar si volia tenir una bases popular que li permetés caminar cap a l'autonomia.*²²⁰

Lladonosa, per la seva banda, explica que *el moviment de la Solidaritat Catalan fou sens dubte d'una transcendència cabdal en el camí de la politització de la societat catalana, des desvetllament catalanista i de l'enfonsament del caciquisme i del sistema del torn monàrquic de la Restauració a Catalunya, encara que aquest sistema ja hagués estat derrotat a Barcelona des del 1907. La Solidaritat, a més a més, aconseguiria d'escindir una part del republicanisme que Lerroux havia galvanitzat d'ençà de la seva aparició a la vida pública catalana. [...] Solidaritat Catalana, tanmateix, no solament commogué la vida política a Catalunya, sinó que influí sobre la mateixa classe treballadora tot estimulant els esforços dels treballadors més inquiets i sensibilitzats per assolir una solidaritat obrera per damunt de tendències societàries, socialistes, àcrates i purament polítiques.*²²¹

Per a de Riquer, *la Solidaritat fou sobretot un nou intent de la Lliga per guanyar posicions a Catalunya i dins l'Estat espanyol enfront d'una ofensiva anticatalanista del*

---

²¹⁹ R. OLIVAR BERTRAND: *Prat de la Riba...* p. 192.

²²⁰ A. JARNE; J.M. PORTA: *Un horitzó nacional.* p. 17.

²²¹ M. LLADONOSA I VALL-LLEBRERA: "Algunes consideracions entorn de Solidaritat Catalana i Solidaritat Obrera", *Recerques*, núm. 14, Curial Edicions Catalanes, Barcelona, 1983, p. 61.

*govern liberal. Amb aquesta operació la Lliga aïllava el seu enemic principal, el lerrouxisme, i cercava un mínim de concessions descentralitzadores.*²²²

Ucelay-Da cal, en el seu treball dins de l'obra de Rubí i Espinet, exposa que *la clau de l'èxit durador de la Lliga –i lluny del catalanisme– restà en l'eslògan meravellós de la “solidaritat” dels catalans més enllà de les divisions polítiques, religioses o socials. L'adopció del logotip polític “Solidaritat Catalana” fou un gest publicitari del tot brillant, ja que nacionalitzava un tòpic internacionalista, feia arma de combat un lema pacifista, i feia partidista el que era una crida a estar per sobre dels partits.*²²³

Per últim, és necessari conèixer l'opinió de Prat respecte al míting gironí i a la constitució de la Solidaritat. En l'article *Per les garanties*, publicat a *La Veu* el 15 de febrer, l'advocat de Castellterçol no només aprofitava l'ocasió per treure pit respecte al moviment que s'havia creat a Catalunya, sinó que, sobretot, criticava a un govern que no garantia les llibertats constitucionals. Prat considerava que els problemes de Catalunya eren conseqüència d'un govern incapaç de donar respostes adequades, motiu pel qual, per finalitzar l'article, escrivia la següent reflexió: *i seguirem creient una cosa: l'endarreriment d'Espanya no pot curar-se mentre governin els homes que no saben governar Catalunya.*²²⁴

Així doncs, havia nascut a Catalunya una plataforma transversal, interclassista i integradora, un dels grans objectius del ja difunt Valentí Almirall, que aconseguiria fer un front comú envers Madrid a les eleccions del 1907. Encara que el present treball no arribi fins a la celebració d'aquestes, val la pena esmentar que aquesta coalició solidària copià l'estratègia duta a terme pels nacionalistes irlandesos dins del parlament britànic,

---

²²² B. DE RIQUER: *Lliga Regionalista...* p. 309.

²²³ G. RUBÍ; F. ESPINET (eds.): *Solidaritat Catalana...* p. 25.

²²⁴ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 792-794.

és a dir, l'obstrucció parlamentària per tal d'evitar que les principals forces polítiques assolixin una majoria absoluta. D'aquesta manera, i actuant com a tercera força política, l'objectiu era el de donar suport a uns o altres en funció de les prestacions autonòmiques que es podessin assolir.

7.2. Aprovació de la Llei de Jurisdiccions i reacció solidària (març-maig 1906)

Malgrat la constitució d'aquesta plataforma interclassista, el govern espanyol no veié afectades les seves intencions de tirar endavant el projecte de Llei endegat a finals del 1905.

D'aquesta manera, i sota una forta i polèmica discussió al parlament espanyol, seguint a de Riquer, *la Llei de jurisdiccions, aprovada a proposta del govern liberal de Segismundo Moret el 20 de març del 1906, va significar el ressorgiment del militarisme en la vida política espanyola i palesà la impotència absoluta dels liberals històrics davant d'aquest fet. I, a més, consagrà la preeminència d'un patriotisme espanyol notablement hostil al catalanisme. Cal retenir que en aquell moment es publicaren articles, fins i tot a la premsa militar amb un notori caràcter anticatalanista. Així, la revista "Ejército y Armada" de Madrid publicà un article que deia, entre altres coses: "Hay que castellanizar Cataluña. Se debe pensar en español, hablar en español, conducirse como español, y esto de grado o por la fuerza".*²²⁵

---

²²⁵ G. RUBÍ; F. ESPINET (eds.): *Solidaritat Catalana...* p. 53.

Poc temps després de l'aprovació de la llei, Prat de la Riba, que en dues ocasions ja havia mostrat el seu descontentament i crítica a aquest procés parlamentari²²⁶, publicava a *La Veu* un article on reflexionava sobre la Solidaritat. Sortit a la llum el 14 d'abril, i sota el títol *Solidaritat i Hegemonia*, Prat mostrava la seva satisfacció amb la Solidaritat Catalana i el seu ideal catalanista. A més a més, deixava constància de la confiança que tenia amb el moviment, mitjançant el qual aconseguirien complir els seus objectius amb Espanya.²²⁷

La polèmica discussió al parlament, en el transcurs del debat sobre la Llei de Jurisdiccions, fou utilitzada pels membres de la Solidaritat. Així, i seguint a Camps, *el Comitè executiu de la nou nada Solidaritat Catalana va acordar, amb el beneplàcit de tota l'opinió ciutadana, de festejar solemnement i grandiosament els parlamentaris catalans i no catalans que havien combatut la llei de Jurisdiccions considerada vitanda i contrària a la supremacia del poder civil.*²²⁸ L'acte, convocat pel dia 20 de maig, fou aprofitat per Prat de la Riba per publicar, el dia 19, un article anomenat *L'obra dels diputats*. En aquest, l'advocat reconeixia l'actuació dels parlamentaris que s'havien oposat a la llei i ressaltava la importància que havia tingut la seva actuació de cara a les aspiracions de Catalunya.²²⁹

Seguint a de Riquer, que és qui aporta la millor síntesi sobre aquella celebració, es troba que *el dia 20 de maig de l'any 1906 aquests parlamentaris varen ser objecte d'un important homenatge popular a Barcelona. Fou la famosa manifestació del Saló de*

---

²²⁶ Els dos articles de Prat publicats a *La Veu* sobre aquesta qüestió són: *El debat al Congrés* (24/II/1906) i *El Govern i Catalunya* (17/III/1906), dins de F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 797-799 i 829-830.

²²⁷ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 837-838.

²²⁸ J. CAMPS I ARBOIX: *Història de...* p. 56.

²²⁹ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 874-875.

*Sant Joan que va concentrar més de dues-centes mil persones que van desfilar des del matí fins al vespre sense aturar-se. Era un acte d'agraïment als pocs parlamentaris que havien votat en contra de la Llei de jurisdiccions: alguns republicans, com Nicolás Salmerón, alguns carlins i, evidentment, els pocs parlamentaris catalanistes que hi havia. Aquest acte multitudinari servirà per consolidar la Solidaritat catalana. [...] I aviat arreu de Catalunya es constituïran comitès i comissions "pro Solidaritat Catalana", fet que permetrà que el moviment s'estengui des de les grans ciutats fins als pobles petits. En uns pocs mesos el moviment solidari havia arrelat a tot el país.*²³⁰

Prat de la Riba, dos dies després de la commemoració, publicava a *La Veu* l'article *Més amunt*, en el que destacava l'èxit de la jornada, tant pel que simbolitzava com per la gran participació que hi hagué. A més a més, afegia la gran confiança que tenia en les persones que havien estat capaces d'organitzar un acte de tal magnitud, dels quals no dubtava que tindrien un paper important en la nova organització d'Espanya.²³¹

Aquells dies de la segona meitat de maig però, també serviren perquè veiés la llum l'obra mestra de l'advocat vallesà: *La Nacionalitat Catalana*.²³² Realitzant un salt respecte a aquells articles que havia anat escrivint durant molts anys, Prat aprofitava l'auge de la Solidaritat per publicar el manifest que venia a satisfer la necessitat de donar forma teòrica al catalanisme. Així, i seguint a Molas, *les noves circumstàncies van donar una difusió i una penetració enormes al llibre de Prat, que venia a clarificar ideològicament les hosts cada dia més nombroses del regionalisme*.²³³

---

²³⁰ G. RUBÍ; F. ESPINET (eds.): *Solidaritat Catalana...* pp. 53-54.

²³¹ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 877-878.

²³² L'únic autor que posa data exacta a la publicació de Prat és Camps, essent aquesta el 20 de maig del 1906, el mateix que tingué lloc la celebració i homenatge als diputats a la ciutat comtal. J. CAMPS I ARBOIX: *Història de...* p. 56.

²³³ I. MOLAS: *Lliga catalana...* p. 71-72.

7.3. La Nacionalitat Catalana

Tal i com ha succeït en les anteriors planes del treball, aquest apartat, últim pel que fa a la trajectòria de Prat en el present estudi, pretén mostrar quines són les diferents opinions i anàlisis dels diversos autors respecte a *La Nacionalitat Catalana*. En aquest cas, els anàlisis seran exposats de forma cronològica, en funció del moment en que s'hagin publicat els diversos treballs.

Rovira i Virgili, als anys 30, és el primer en exposar que una part de l'obra mestra de Prat corresponia i venia inspirada per escrits anteriors del propi autor, com eren *El fet de la nacionalitat Catalana* i el pròleg que escrigué a l'obra de Duran i Ventosa, afirmà que la millor part de *La Nacionalitat Catalana* fou aquella en que es mostrava el sentit del moviment català i es diferenciava entre els conceptes de nació i regió. Per a Rovira, el llibre de Prat era audaç de pensament i d'expressió.²³⁴

Pel que fa a les obres biogràfiques sobre Prat, tant la d'Olivar com la de Fort, aparegudes a la dècada dels anys 60, dediquen un apartat a *La Nacionalitat Catalana*. El primer dels autors, realitza un anàlisi molt exhaustiu del llibre, desgranant gairebé tots els apartats, però afegint poques consideracions i reflexions personals.²³⁵ En canvi Fort, més breu que Olivar, la defineix com l'evangeli del nacionalisme burgès, a la vegada que exposa l'estructura i continguts de l'obra, conclouent el seu apartat amb les idees de que Prat no era separatista, però que, políticament, sí que era un oportunista.²³⁶ Finalitzant amb aquest apartat biogràfic, i encara que escrita als anys 20, val pena senyalar l'existència del treball de Vallés, en el que es troba la referència sobre la

---

²³⁴ A. ROVIRA I VIRGILI: *Resum d'història...* pp. 112-113.

²³⁵ R. OLIVAR BERTRAND: *Prat de la Riba...* pp. 195-199.

²³⁶ X. FORT BUFILL: *Prat de la Riba*, Editorial Bruguera, Barcelona, 1967, pp. 88-91.

publicació de *La Nacionalitat Catalana*, tot i que l'autor no realitzi cap comentari ni anàlisi al respecte.²³⁷

Solé-Tura, a finals dels anys 60, a part d'exposar la formació ideològica de l'autor, dedica gran part de la seva obra a tractar l'estratègia i teoria política de Prat. Per a aquest, l'obra mestra de l'advocat català intentà elevar el nacionalisme català a la categoria general de la ciència política, aconseguint una síntesi força coherent dels seus principis generals i de l'aspiració regeneracionista de la burgesia catalana. Tanmateix, per a Solé-Tura, el pensament polític de Prat és més evident i comprensible en obres com el *Compendi de doctrina catalanista* o en els articles periodístics que publicà a *La Veü* que no pas en l'obra de *La Nacionalitat Catalana*.²³⁸

Per a Ferrer, l'obra de Prat de la Riba, amb l'excepció d'alguns capítols, és totalment inactual (1977). Més enllà d'això, considera que avui en dia no pot ser reeditada, a no ser que s'incloguin les notes aclaratòries que adverteixin el context en que fou escrita i la formació ideològica de l'autor. Critica que la concepció autoritària de la doctrina de Prat fou mal vista per alguns, a la vegada que dificultà la busca d'adeptes entre les classes populars. En referència a l'imperialisme, Ferrer exposa que aquells que vegin l'obra de Prat com un símbol de separatisme i independentisme és perquè no l'han llegida correctament, ja que en cap cas l'autor expressa aquesta voluntat.²³⁹

---

²³⁷ J. VALLÉS: *Prat de la Riba (1870-1917)*, Reproducció facsímil de l'obra editada per Tipografia Catalunya a Barcelona l'any 1925, Escola d'Administració Pública de Catalunya, Barcelona, 2010, p. 23.

²³⁸ J. SOLÉ-TURA: *Catalanisme i revolució burgesa. La síntesi de Prat de la Riba*, Edicions 62, Barcelona, 1967, pp. 25-43 i 151-209.

²³⁹ M. FERRER: *De la fundació...* pp. 17-20.

Jardí, doctor en dret, dedica en la seva obra del 1983 un apartat a les influències que rebé l'advocat vallesà per part del positivisme francès, el romanticisme alemany i el tradicionalisme de Torras i Bages, les quals, òbviament, configuraren la seva ideologia i es veieren reflectides a *La Nacionalitat Catalana*.²⁴⁰ A més a més, Jardí també analitza i exposa l'estructura i contingut de l'obra pratiana: deu capítols, el contingut del qual era inèdit en quatre d'ells, ja que, en realitat, Prat refongué en el text bona part d'anteriors treballs seus. Aquests, tal i com havia exposat Rovira i Virgili, eren pròleg de l'obra de Duran i la conferència del 1897 que duia el títol *El fet de la Nacionalitat catalana*. Finalment, l'autor conclou que *La Nacionalitat Catalana, baldament sigui una obra plena de coherència ideològica i d'encerts estilístics, no deixa d'ésser un fracàs respecte a la intenció del seu autor, perquè no fou ni de bon tros el resultat de la "investigació del problema de la Nació i l'Estat" que ell havia decidit que constituïria l'eix de la seva vida intel·lectual, i a la qual dedicà, efectivament, tantes hores de lectures, d'anotacions i de reflexions.*²⁴¹

Segons Colomines, en un anàlisi més breu que els anteriors, però no per això menys important, l'obra de Prat *acabà essent l'inspirador de veritat del catalanisme conservador, basat en un nacionalisme organicista, socialment integrador i partidari de l'hegemonia de Catalunya dins l'Estat espanyol, que comandaria la lluita i el regateig amb el poder de l'Estat respecte a les reivindicacions catalanes.*²⁴² A diferència de Balcells i de Riquer, Colomines, que publica el seu treball el 1993, no entra a valorar el contingut de l'obra, sinó que analitza l'impacte que aquesta tingué al moviment catalanista des d'una òptica de futur.

---

²⁴⁰ E. JARDÍ: *El pensament de Prat de la Riba*, Editorial Alpha, Barcelona, 1983, pp. 28-39.

²⁴¹ E. JARDÍ: *El pensament...* pp. 80-82.

²⁴² A. COLOMINES I COMPANYS: *El catalanisme...* p. 46.

Balcells, ja entrada la dècada del 2000, en una de les obres que ha permès traçar l'eix cronològic del període 1887-1906, defineix l'obra pratiana com *el manual més famós del nacionalisme català*. Aquest, que realitza un comentari en l'apartat on Prat tracta l'imperialisme, exposa que *cal tenir en compte que l'imperialisme no havia estat encara deslegítmic com després de la Primera Guerra Mundial i que es justificava com a missió civilitzadora dels estats més desenvolupats sobre els més endarrerits. [...] Les tesis imperialistes equivalien a un intervencionisme en la política i en la regeneració d'Espanya que era incompatible amb l'independentisme. Fins i tot Prat de la Riba pretenia identificar imperialisme català i iberisme, encara que en un pla inoperant. Era la manera de donar una projecció universal al nacionalisme català i reconduir la proposta imperialista, que, feta per primer cop per Eugeni d'Ors el 1905, reflectia la influència del vitalisme fora dels canals positivistes i pragmàtics pels quals Prat continuava fent circular la doctrina nacionalista.*²⁴³ L'anàlisi de Balcells sobre el llibre de Prat deixa entreveure, entre altres coses, el progressiu apropament que realitzaren un seguit d'intel·lectuals al moviment noucentista, que precisament fou endegat per d'Ors durant aquella època.

De Riquer, per la seva banda, comença el comentari ressaltant el caràcter oportunista de l'obra de Prat. Segons aquest, el mateix advocat va accelerar la sortida del llibre perquè creia que calia aprofitar aquell excepcional moment polític: *no es pot comprendre l'autèntic significat del llibre de Prat sense entendre que apareix en el moment que s'està construint la Solidaritat Catalana. [...] Calia, per tant, un text*

---

²⁴³ A. BALCELLS (dir.): *Història de Catalunya...* pp. 978-979. Aquesta descripció també és utilitzada per Balcells dins de la seva obra sobre el nacionalisme català. Encara que escrita amb castellà, l'historiador català utilitza, pràcticament, les mateixes paraules i reflexions per definir el concepte imperialista dins de l'òrbita pratiana. D'aquesta manera, i per tal de no caure en repeticions, s'ha desestimat el seu ús. A. BALCELLS: *Breve historia...* pp. 89-90.

*doctrinari que servís alhora per reafirmar el moviment, per consolidar-lo i també per explicar als de fora cap a on es volia anar. I aquest era l'objectiu de la breu síntesi de Prat, una obra que Eugeni d'Ors aviat va qualificar d'"el llibre de capçalera dels catalans". [...] "La nacionalitat catalana" va aparèixer amb un objectiu fonamental: cercar un cert reconeixement de Catalunya com a nació, primer per part dels mateixos catalans, atès que encara molts d'ells no n'eren conscients, i després cap enfora. Calia prestigiar el catalanisme i presentar-lo com un moviment modern, nou i europeu. Prat plantejava una estratègia gradualista intentant definir les prioritats: primer Catalunya endins, nacionalitzar el país; després s'aniria cap a la conquesta d'Espanya i d'Ibèria. Ara bé, Prat era el primer, després d'Almirall, a combinar una doctrina diguem-ne nacional amb una tàctica política que no deixava de ser, a escala espanyola, clarament "regional".*²⁴⁴ Per a de Riquer, Prat tenia una gran ambició a llarg termini amb la publicació de l'obra, ja que en aquesta exposà l'estratègia que s'havia de seguir per aconseguir una Catalunya gran, dins d'una Espanya i Federació Ibèrica grans. A més a més, de Riquer també explica que, alguns fragments de l'obra cabdal de Prat, havien estat extrets d'anteriors treballs del mateix autor.²⁴⁵

Tot i que en aquest treball s'hagi desestimat l'ús de les seves obres dedicades a la història del catalanisme, Termes també realitza, encara que de forma molt breu, una apreciació a l'aparició de l'obra pratiana. En la primera d'elles, *La Nacionalitat Catalana* és definida com un dels documents doctrinals més importants del catalanisme,

---

²⁴⁴ G. RUBÍ; F. ESPINET (eds.): *Solidaritat Catalana...* pp. 54-57.

²⁴⁵ En una de les conferències dictades a la Casa Museu Prat de la Riba de Castellterçol, Borja de Riquer, l'any 2006, exposà aquelles idees que són trobades dins l'obra de Rubí i Espinet i que han estat utilitzades en el present treball. MUSEU D'HISTÒRIA DE CATALUNYA (ed.): *Enric Prat de la Riba...* pp. 362-364.

el qual es popularitzà gràcies a la situació que es vivia a Catalunya.²⁴⁶ En la segona, a part de ser definida, novament, com un llibre cabdal en la història de les doctrines justificadores del catalanisme, l'autor mostra la diferenciació que Prat realitza entre pàtria (Catalunya) i l'Estat (Espanya).²⁴⁷ En cap cas, però, Termes dedica a l'aparició del llibre un comentari o reflexió extensos, fet que si succeeix en altres obres de caire general, com podria ser la de Balcells.

Santamaria, en la seva tesi doctoral del 2010, dedica un apartat, tal i com realitza a la resta de textos i escrits de Prat, a *La Nacionalitat Catalana*. Aquest, primerament, exposa l'estructura de l'obra de Prat. Els deu capítols amb que l'advocat vallesà divideix el llibre són: Introducció, Provincialisme i Regionalisme, Gènesi del Nacionalisme, Iniciació i difusió del Nacionalisme, El fet de la Nacionalitat, La idea de la Nacionalitat, El fet de la Nacionalitat Catalana, El Nacionalisme polític, L'imperialisme, Acabament. A més a més, i a banda de destacar el seu contingut doctrinal i la pertinença dels catalans a una unitat nacional diferenciada, mostra i analitza les referències que Prat de la Riba realitza als àmbits de cultura, llengua catalana, gènesi del sentiment nacional, difusió del sentiment de pertinença a una realitat nacional, educació del sentiment de pertinença a una nacionalitat i unitat de cultura com a instrument de civilització.²⁴⁸

Porta, en un anàlisi profund sobre l'obra i el pensament de Prat de l'any 2012, defineix *La Nacionalitat Catalana* com un manifest polític, el manifest del nacionalisme catalanista, a diferència de *Lo Catalanisme* d'Almirall, en el que es distingeixen una teoria, un manifest i un programa polític. Per a ell, la teoria política

---

²⁴⁶ J. TERMES: *Història del...* p. 422.

²⁴⁷ J. TERMES: *(Nou) Resum d'història del catalanisme*, Editorial Base, Barcelona, 2009, p. 114.

²⁴⁸ F. X. SANTAMARIA BALAGUER: *Prat de la Riba...* pp. 755-763.

pratiana es mou més en el terreny de la referència genèrica que en de l'exposició sistemàtica, i, pel que fa al programa, es concreta en l'afirmació general que a cada nació ha de correspondre un estat i no, com en la concepció de l'Estat-nació, que l'Estat fa la nació.²⁴⁹ A continuació, diferencia les propostes d'Almirall i Prat: la primera, un catalanisme no nacionalista, que vol reedificar Espanya sobre unes noves bases; la segona, un catalanisme nacionalista, que vol arribar a un pacte d'igual a igual entre les nacions catalana i espanyola. Abans d'entrar en l'anàlisi concret de l'obra, Porta brinda al lector unes dades biogràfiques de Prat i exposa les influències que aquest rebé: el romanticisme nacionalista alemany (Schelling, Hegel, Fichte, Herder i l'escola històrica), el positivisme i les teories imperialistes (Roosevelt). Entrant ja en l'anàlisi de *La Nacionalitat Catalana*, i des d'un punt de vista filosòfic, Porta explica quins són els corrents i elements que permeten la formació de la idea de nacionalitat pratiana: materialisme il·lustrat del segle XVIII, romanticisme, fisiologia i frenologia aplicades a l'estudi de les races, Escola històrica del dret, llengua i ànima dels pobles, estètica sociològica, derivacions del romanticisme que identifiquen societat amb organisme i *Volkerpsychologie*, la psicologia i estudi de l'ànima dels pobles. A més a més, l'autor també mostra com Prat justifica la decadència de la nació catalana i la seva posterior recuperació, finalitzant l'anàlisi amb l'explicació del projecte nacional pratià, aquell que ha de portar Catalunya a formar part d'una federació d'estats nacionals.²⁵⁰

El darrer anàlisi d'aquest apartat, és el que aporta Ucelay-Da Cal al pròleg de *La Nacionalitat Catalana*, reeditada l'any 2013. Per a aquest historiador, l'obra de Prat només té sentit o transcendència a Catalunya, ja que a l'estranger seria vista com l'expressió d'un particularisme. L'autor reconeix l'oportunisme de Prat a l'hora de

---

²⁴⁹ A. JARNE; J.M. PORTA: *Un horitzó nacional*. p. 83.

²⁵⁰ A. JARNE; J.M. PORTA: *Un horitzó nacional*. Pp. 83-97.

publicar el llibre, car això es produí en plena campanya de la Solidaritat, i també dona mostra que, alguns dels apartats, formen part de material que l'advocat havia emprat en ocasions pretèrites. Tanmateix, Ucelay-Da Cal la defineix com l'obra teòrica cabdal del catalanisme, afegint que sobresortí més que *Lo Catalanisme* (1886) d'Almirall, puix que estava dotada d'una major atemporalitat, i que fou més llegida que *La tradició catalana* (1892) de Torras i Bages, una de les grans obres de referència de l'època. A continuació, en el pròleg s'observen les lloances i bones crítiques que Ors i Rovira realitzaren a l'obra de Prat, en contraposició a la traducció que realitzà al castellà Royo Villanova, un furibund anticatalanista que volia desvergonyir el líder catalanista. Ucelay-Da Cal, a part d'analitzar el pensament pratià, també descriu com el protagonista s'encarregà d'explicitar que el seu programa imperial encaixava dins d'un projecte regionalitzador per a tota Espanya, fet que havia de servir per tranquil·litzar a aquells catalans no nacionalistes que havien vist malament *La Nacionalitat Catalana*.²⁵¹

D'aquesta manera doncs, i després d'exposar com els diversos autors han tractat i analitzat l'obra mestra d'Enric Prat de la Riba i la influència que aquesta tingué, el treball arriba al seu fi pel que fa a la recerca històrica i historiogràfica. A continuació, i tal i com requereix un projecte d'aquestes dimensions, es presentaran les conclusions que s'han extret de l'estudi de la trajectòria política i el pensament pratià, englobat, tot això, en el context del catalanisme polític de finals del segle XIX i principis del segle XX.

---

²⁵¹ E. PRAT DE LA RIBA: *La nacionalitat...* pp. 7-31.

8. CONCLUSIONS

Estudiar i conèixer la trajectòria política i el pensament d'Enric Prat de la Riba, a través, sobretot, d'aquelles obres especialitzades en els partits i formacions polítiques en les que ell participà, a les que s'ha de sumar el suport que aporten els escrits del protagonista, constitueix un repte que, de bon gran, ha estat acceptat per l'autor del present treball.

Observar com els diversos autors han tractat el catalanisme polític, a banda d'aquells que han tractat directament la figura de Prat, propicia un camp de visió molt ampli en una època en que, si hom es tanca en només un aspecte, s'és incapaç d'aconseguir comprendre la situació que es vivia. El catalanisme i el nacionalisme català, de la mateixa manera que no naixen en un dia, tampoc es desenvolupen en funció d'una sola variable. Precisament, el fet d'utilitzar diferents tipus d'obres per a veure com ha estat tractat un període o un personatge, és el factor determinant que ha permès a aquest treball copsar la magnitud de la figura de Prat de la Riba.

Historiogràficament,²⁵² aquestes conclusions s'han de dividir en quatre apartats clarament diferenciats: obres i escrits de Prat, treballs biogràfics sobre l'advocat vallesà, estudis sobre partits i formacions polítiques i obres de caire general, que han permès seguir la cronologia de tot el període.

Pel que fa a les primeres, el millor estudi sobre els escrits i manifestos de Prat és el de Balcells i Ainaud de Lasarte, els quals han realitzat una compilació de tota l'obra

---

²⁵² La totalitat d'obres utilitzades per a la realització d'aquest estat de la qüestió pertanyen, o bé a autors catalans, o bé a autors que, malgrat no ser catalans de naixement, han desenvolupat gairebé tota la seva carrera intel·lectual a Catalunya, com són els casos d'Olivar o d'Ucelay-Da Cal.

CONCLUSIONS

pratiana. Malauradament, per a la realització d'aquest treball tan sols s'ha pogut disposar del primer volum, fet que s'ha intentat compensar amb la tesi doctoral de Santamaria, el qual es nodreix de tots els textos recopilats pels dos autors, per tal d'analitzar-los i contextualitzar-los. Precisament, aquesta obra de Santamaria ha servit més per conèixer de primera mà el llegat intel·lectual de Prat que no pas el seu anàlisi, el qual, a part de contenir moltes faltes ortogràfiques i errors de sintaxis, es trobava sovint incomplet des d'un punt de vista històric. També és necessari afegir, donat que marcà un punt d'inflexió en la vida del protagonista i ha suposat la fi del treball, el gran anàlisi que realitzen de l'obra mestra de Prat els autors com Porta, dins del llibre conjunt amb Jarne, Ucelay-Da Cal, al pròleg sobre *La Nacionalitat Catalana*, i Jardí, en l'estudi especialitzat sobre el pensament de Prat de la Riba.

Referent a les obres biogràfiques sobre l'autor, la més utilitzada en aquest treball ha estat la d'Olivar. Tot i ser el més complet de tots els estudis, sobretot si es compara amb les obres de Fort i Vallès, l'obra d'Olivar realitza multitud de referències a aspectes personals de la vida de Prat, possiblement massa personals com per aportar quelcom nou a l'estudi del personatge. Aquí és on juga un paper clau l'any de publicació, el 1964. Aquesta obra, que rebé el premi de biografia catalana Aedos, necessita ser actualitzada avui en dia. Els nous treballs que han anat sortint d'ençà el 1964, han de permetre als historiadors millorar l'estudi biogràfic realitzat per Olivar. Així doncs, i encara que això requereixi un gran esforç, la figura d'Enric Prat de la Riba mereix un estudi més profund i exhaustiu, capaç de compaginar la seva obra escrita, la influència del pensament pratià, la intensa trajectòria política i el moviment catalanista.

Pel que fa als partits i formacions polítiques en els que milità el fill il·lustre de Castellterçol, el major nombre de bibliografia s'ha trobat, sobretot, en els primers anys de trajectòria. Possiblement per l'impacte que han tingut les Bases de Manresa en

CONCLUSIONS

L'ideari català, és en la darrera dècada del segle XIX on trobem el major nombre de treballs específics en matèria de partits. Per damunt de tots aquests, sobresurten aquells dedicats a la Unió Catalanista. Avançant en el temps, i entrant en l'apartat de la Lliga Regionalista, sobta la poca bibliografia especialitzada que s'ha trobat per a l'estudi d'aquest partit polític. De Riquer, amb una brillant síntesi que abasta el període 1898-1904, i Molas, que en la primera part del primer volum sobre la Lliga Catalana dona cabuda a la Lliga Regionalista, són els dos autors que millor han estudiat la formació conservadora. Sense voler desmillorar en cap cas els treballs, val la pena remarcar que, ambdós, són de la dècada dels anys 70. Un fet similar ha succeït a l'hora de realitzar l'estudi sobre la Solidaritat Catalana, puix que, novament i de forma sorprenent, han estat molt poques les obres especialitzades que s'han pogut utilitzar per a comprendre la figura de Prat durant aquell període. D'entre aquestes, una de les més ben valorades és la de Camps i Arboix, la qual, tal i com passava amb de Riquer i Molas, també fou publicada a la dècada dels anys 70. Encara que aquests estudis no hagin estat realitzats amb la finalitat d'analitzar la figura d'Enric Prat de la Riba, és innegable la importància que tingué l'autor vallesà durant el període 1887-1906. Precisament per això, s'han volgut compaginar els treballs del propi Prat amb aquelles obres que estudien els escrits de l'advocat i els partits polítics en els que aquest tingué una funció destacable.

Per finalitzar aquesta secció historiogràfica, i tal i com s'ha pogut apreciar en el decurs del treball, l'obra més utilitzada pel que fa a la història contemporània de Catalunya ha estat la de Balcells. Tanmateix, la síntesi de Jarne, i l'anàlisi dels diferents processos electorals que realitzen de forma conjunta Balcells, Culla i Mir, han permès completar l'obra generalista de l'historiador barceloní. És en aquest apartat on s'ha trobat el major nombre d'obres que realitzen estudis generals sobre el catalanisme

CONCLUSIONS

polític. Tot i això, i tal i com ha succeït amb Termes i la seva història sobre el catalanisme, aquestes han estat poc profitoses pel que fa a l'anàlisi de Prat de la Riba.

Seguint amb aquest apartat de conclusions, és el moment de reflexionar sobre el protagonista principal del treball. Possiblement, la part més coneguda i estudiada de la trajectòria política d'Enric Prat de la Riba és aquella que s'inicia quan acaba aquest estat de la qüestió. La seva presidència a la Diputació de Barcelona, i la seva posterior obra com a president de la Mancomunitat de Catalunya, el converteixen en un dels personatges més estudiats per part de la historiografia catalana. Prat, però, no arribà del no res al capdamunt de la Diputació l'any 1907. La trajectòria que construí i seguí des dels seus inicis, i que el portaren a convertir-se un dels polítics més influents de la història contemporània de Catalunya, ha estat el principal objectiu d'aquest treball: comprendre l'evolució intel·lectual, humana i política d'allò que s'ha anomenat com "el primer Prat".

Ningú que hagi estudiat la figura de Prat de la Riba és capaç de discutir la importància d'aquest *filòsof del catalanisme*.²⁵³ Tanmateix, existeix una certa mitificació respecte al personatge, la qual es veu accentuada en un any en que, per partida doble, es commemoren dos fets de gran cabuda en l'ideal català: el tricentenari de la desfeta del 1714 i el centenari de la Mancomunitat del 1914. És aquí on, aquells treballs històrics i rigorosos, han d'entrar en joc. Més enllà de la construcció d'un ideal i d'una noció de país, hi ha present una història que ha de permetre conèixer millor el nostre passat.

De la figura del primer Prat es valora, sobretot, l'impacte que tingueren els seus escrits en la construcció del catalanisme i nacionalisme català. Aquest aspecte, hauria de

---

²⁵³ A. ROVIRA I VIRGILI: *Prat de la Riba*, pròleg i selecció d'Isidre Molas, Edicions 62, Barcelona, 1968, p. 35.

CONCLUSIONS

ser compatible amb la concepció que Prat, no només era un home furibundament religiós i conservador, sense que això sigui un judici de valor, sinó que no era un polític precisament un amant de les classes populars i la democràcia, tal i com les coneixem avui en dia. Sota la bandera de la nació catalana i la construcció d'una federació d'estats, s'amaga un home extremadament pragmàtic, elitista i oportunista, un dels factors que expliquen l'accidentalisme i interclassisme de la Lliga. Prat de la Riba no tenia problemes per realitzar pactes amb qualsevol grup polític, sempre i quan, aquests, poguessin accelerar el procés de consecució dels seus objectius, o tal i com ell els anomenava, els objectius de la nació catalana.

Sense ser això una crítica a la figura de Prat, el present estudi ha trobat a faltar treballs que publiquin i exposin aquests aspectes més desconeguts del protagonista. El fet de voler estudiar el període menys estudiat de Prat de la Riba, no només rau en un interès personal de l'autor d'aquest treball, sinó que també persegueix conèixer, amb la major profunditat i rigor possibles, quin ha estat el tracte que la historiografia catalana ha donat a l'advocat de Castellterçol.

El catalanisme polític de principis del segle XX, aquell que segons Colomines oferí a Espanya un Estat de les autonomies *avant la lettre*,²⁵⁴ brinda una oportunitat de recerca i anàlisi històric molt amplis per a qualsevol amant de la història contemporània de Catalunya. La constant tensió i negociació política que es vivia entre el Principat i Espanya, la lluita autonòmica i la construcció de noves identitats, obren molts camps per a seguir estudiant aquest període tan crucial per la nostra història. D'aquesta manera, i tal i com s'ha intentat realitzar amb aquest treball, tan sols s'espera que aquells que encara resten, puguin seguir el camí que alguns ja hem endegat.

---

²⁵⁴ A. COLOMINES I COMPANYS: *El catalanisme...* p. 71.

9. BIBLIOGRAFIA

- BALCELLS, Albert; CULLA, Joan B.; MIR, Conxita: *Les eleccions generals a Catalunya, 1901-1923*, Fundació Jaume Bofill, Barcelona, 1982.
- BALCELLS, Albert: *Breve historia del nacionalismo catalán*, Alianza Editorial, Madrid, 2004.
- BALCELLS, Albert (dir.): *Història de Catalunya*, Edicions 62, Barcelona, 2006.
- CAMPS I ARBOIX, Joaquim de: *Història de la Solidaritat Catalana*, Ediciones Destino, Barcelona, 1970.
- COLOMINES I COMPANYS, Agustí: *El catalanisme i l'estat: la lluita parlamentària per l'autonomia, 1898-1917*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1993.
- CULLA, Joan Baptista: *El republicanisme lerrouxista a Catalunya (1901-1923)*, Curial, Barcelona, 1986.
- FERRER, Miquel: *De la fundació de la Lliga Regionalista a la primera guerra mundial (1901-1918)*, Rafael Dalmau Editor, Barcelona, 1977.
- FIGUERES, Josep Maria: *Les Bases de Manresa i el futur de Catalunya: respostes d'historiadors*, La Llar del Llibre, Barcelona, 1992.
- FORT BUFILL, Xavier: *Prat de la Riba*, Editorial Bruguera, Barcelona, 1967.
- GASOL, Josep Maria: *Les "Bases de Manresa". Ia assemblea de la Unió Catalanista: Manresa, 25-27 de març de 1982*, Rafael Dalmau Editor, Barcelona, 1987.
- GRAU MATEU, Josep: *La Lliga Regionalista i la llengua catalana (1901-1923)*, J. Termes i Ardèvol (dir.), Tesi Doctoral, Universitat Pompeu Fabra, Institut Universitari d'Història Jaume Vicens Vives, 2004.
- HURTADO, Amadeu: *Quaranta anys d'advocat. Història del meu temps*, Volum I, Edicions Ariel, Barcelona, 1964.

BIBLIOGRAFIA

- JARDÍ, Enric: *El pensament de Prat de la Riba*, Editorial Alpha, Barcelona, 1983.
- JARNE, Antonieta; PORTA, Josep Maria: *Un horitzó nacional. Història del pensament polític catalanista contemporani*, Pagès Editors, Lleida, 2012.
- LLADONOSA I VALL-LLEBRERA, Manuel: “Algunes consideracions entorn de Solidaritat Catalana i Solidaritat Obrera”, *Recerques*, núm. 14, Curial Edicions Catalanes, Barcelona, 1983.
- LLORENS I VILA, Jordi: *La Unió Catalanista i els orígens del catalanisme polític: dels orígens a la presidència del Dr. Martí i Julià, 1891-1903*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1992.
- MOLAS, Isidre: *Lliga catalana: un estudi d'estasiologia*, Edicions 62, Barcelona, 1972.
- MUSEU D'HISTÒRIA DE CATALUNYA (ed.): *Enric Prat de la Riba ahir i avui*, Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, Barcelona, 2009.
- OLIVAR BERTRAND, Rafael: *Prat de la Riba*, Editorial Aedos, Barcelona, 1964
- OLLÉ ROMEU, Josep Maria (dir.): *Homes del catalanisme: Bases de Manresa: diccionari biogràfic*, Rafael Dalmau Editor, Barcelona, 1995.
- PLA, Josep: *Cambó. Materials per a una història d'aquests últims anys*, Volum I, La Nova Revista, Barcelona, 1928.
- PRAT DE LA RIBA, Enric: *Obra completa. 1887-1898*, Volum I, edició de l'Institut d'Estudis Catalans a cura d'Albert Balcells i Josep Maria Ainaud de Lasarte, Editorial Proa, Barcelona, 1998.
- PRAT DE LA RIBA, Enric: *La nacionalitat catalana*, pròleg a càrrec d'Enric Ucelay-Da Cal, RBA La Magrana, Barcelona, 2013.
- RIQUER, Borja de: *Lliga Regionalista: la burgesia catalana i el nacionalisme, 1898-1904*, Edicions 62, Barcelona, 1977.

BIBLIOGRAFIA

- ROVIRA I VIRGILI, Antoni: *Resum d'història del catalanisme*, Editorial Barcino, Barcelona, 1936.
- ROVIRA I VIRGILI, Antoni: *Prat de la Riba*, pròleg i selecció d'Isidre Molas, Edicions 62, Barcelona, 1968.
- RUBÍ, Gemma; ESPINET, Francesc (eds.): *Solidaritat Catalana i Espanya (1905-1909)*, Editorial Base, Barcelona, 2008.
- SANTAMARIA BALAGUER, Francesc Xavier: *Prat de la Riba i la institucionalització d'un model de cultura catalana: l'obra cultural i pedagògica*, J. Ll. González-Agàpito (dir.), X. Pujadas Martí (tut.), Tesi doctoral, Universitat Ramon Llull, Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna, Departament de Ciències de l'Educació, Barcelona, 2010.
- SOLÉ-TURA, Jordi: *Catalanisme i revolució burgesa. La síntesi de Prat de la Riba*, Edicions 62, Barcelona, 1967.
- TERMES, Josep; COLOMINES, Agustí: *Les Bases de Manresa de 1892 i els orígens del catalanisme*, Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència. Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions, Barcelona, 1992.
- TERMES, Josep: *Història del catalanisme fins el 1923*, Pòrtic, Barcelona, 2000.
- TERMES, Josep: *(Nou) Resum d'història del catalanisme*, Editorial Base, Barcelona, 2009.
- VALLÉS, Josep: *Prat de la Riba (1870-1917)*, Reproducció facsímil de l'obra editada per Tipografia Catalunya a Barcelona l'any 1925, Escola d'Administració Pública de Catalunya, Barcelona, 2010.